

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI FİNANSAL
RAPORLARININ AVRUPA MERKEZ BANKASI FİNANSAL
RAPORLARIYLA UYUMLAŞTIRILMASI**

Mustafa AYCAN

Uzmanlık Yeterlik Tezi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Muhasebe Genel Müdürlüğü
Ankara, Aralık 2001

ÖNSÖZ

Avrupa Birliğinin temelini oluşturan Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1958 yılında kurulmasıyla birlikte Topluluğa üye olmak üzere 1959 yılında başvuran Türkiye, 1999 yılında aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiştir. Türkiye'nin Avrupa Topluluğuyla sürdürdüğu 43 yıllık ilişkisi, Topluluk üyesi olma yolundaki kararlılığının bir göstergesi olarak görülebilir.

Aday ülke olarak kabul edilmiş Türkiye'nin Merkez Bankasının Avrupa Merkez Bankasıyla uyumlu muhasebe ve finansal raporlama sistemine sahip olması, tam üyeliğe geçişte büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Bunun yanında Türkiye'nin ekonomik yapısının incelenmesinde önemli yer tutan başta Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bilançosu, Haftalık Vaziyet, Gelir Tablosu gibi finansal raporların Avrupa Merkez Bankası finansal raporlarıyla paralel şekilde oluşturulmasını olası kılacaktır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye'nin Birlikle bütünleşme çabalarına önceleri Avrupa Para Enstitüsü, Bundesbank, Bank of England gibi Avrupanın önde gelen merkez bankalarıyla şu anda ise Avrupa Merkez Bankasıyla ilişkilerini güçlendirerek katkıda bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası finansal raporlarının Avrupa Merkez Bankası finansal raporlarıyla uyumlu hale getirilmesinin bu doğrultuda önemli bir boşluğu dolduracağı inancıyla, bu çalışmanın başlatılacak sürece öncülük etmesini dilerim.

Mustafa Aycan

ÖZET

Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle tam üyelik ilişkisi Birliğin tarihi kadar eskidir ve 43 yıllık bu sürecin sonucunda Türkiye Aralık 1999'da Birliğe aday ülke olarak kabul edilmiştir. Son olarak Türkiye tam üyeliğe yönelik kendi mevzuatını ve alt yapısını uyumlu hale getirmek üzere Ulusal Program hazırlamıştır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Avrupa'yla ilişkilerini sürekli olarak ileri götürmeyi amaçlamış, bu doğrultuda Avrupa'nın önde gelen finans merkezleriyle üst düzey ilişkilerde bulunmak ve gelişmeleri yakından izlemek üzere temsilcilikler açmıştır. Ayrıca Bundesbank'la Teknik İşbirliği Anlaşması imzalamış, Avrupa Para Enstitüsü ve Avrupa Merkez Bankası, Bank of England gibi kurumların düzenlemiş olduğu merkez bankacılığı, finansal istikrar ve ödeme sistemleri gibi güncel konularla ilgili seminerlere, konferanslara üst düzeyde katılmıştır. Banka bu tutumlarıyla Birliğe tam üyelik konusunda Türk finans kesimine öncülük etmektedir.

"Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Avrupa Merkez Bankası Finansal Tablolarının Uyumlaştırılması" başlığı altında hazırlanmış bu çalışma, hem Türkiye'nin Birliğe katılma çabalarına hem de Birlikle ilişkilerin sürdürülmesinde özel bir konuma sahip olan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Birlikle bütünleşme çalışmalarına katkıda bulunması amacıyla hazırlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankası'yla uyumlu muhasebe ve finansal raporlama sistemine sahip olması, tam üyeliğe geçişte büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Bunun yanında Türkiye'nin ekonomik yapısını tanımada kullanılan başta Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bilançosu, Haftalık Vaziyet ve Gelir Tablosu finansal raporlarının Avrupa Merkez Bankası finansal raporlarıyla paralel şekilde oluşturulmasını olası kılacaktır.

Bu çalışma giriş dışında üç bölümden oluşmaktadır:

Girişte Toplulukla Türkiye ilişkileri özetlenerek, çalışmanın sınırlılığı, çalışmada izlenecek yöntem ve çalışmayla yanıt aranan sorular tanımlanmıştır. Buna göre Türkiye'nin Birliğe tam üyelikte kararlığının göstergeleri saptanarak, üyelik ncesi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın finansal raporlarının Birlik içerisinde aynı işlevi gören Avrupa Merkez Bankası finansal raporlarıyla uyumlu bir alt yapının gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası temel finansal raporlarından Vaziyetler, Bilançolar ile Gelir Tablolarını oluşturan kalemler ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki ereve içerisinde incelenmiştir:

Muhasebeleştirme ve Değerleme İlkeleri başlığı altında;

-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının uygulama, raporlama, değerlemeye ilişkin esasları,

-Avrupa Merkez Bankasının uygulama, raporlama, değerlemeye ilişkin esasları,

Finansal Raporların İncelenmesi başlığı altında;

-Merkez Bankası finansal raporları ve bunların kullanım amaçları,

-TCMB Bilançosunun Biçimsel Yapısı

-TCMB Bilançosunu Oluşturan Kalemler

-AMB Bilançosunun Biçimsel Yapısı

-AMB Bilançosunu Oluşturan Kalemler

-TCMB Gelir Tablosunun Biçimsel Yapısı

-TCMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler

-AMB Gelir Tablosunun Biçimsel Yapısı

-AMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler

anlatılarak her iki kurumun mevcut uygulamaları ve finansal raporları ayrıntılı şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Örnek uygulama ve karşılaştırmanın yapıldığı üçüncü bölümde ise;

-31.12.2000 tarihli TCMB Bilançosu ve Gelir ve Gelir Tablosu kullanılarak örnek uygulama yapılmış,

-Uygulamalar karşılaştırılarak, benzerlikler ve farklılar saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler bölümünde ise finansal tabloların uyumlaştırılmasını sağlamak üzere Uluslararası Muhasebe Standartları çerçevesinde, saptanan farklılıkların nasıl giderilebileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: TCMB Finansal Raporları, TCMB Haftalık Vaziyeti, TCMB Bilançosu, TCMB Gelir Tablosu, AMB Finansal Raporları, AMB Haftalık Vaziyeti, AMB Bilançosu, AMB Gelir Tablosu

ABSTRACT

Turkey's full membership relationship with the European Union is as old as the history of European Union and at the end of this 43-year period, Turkey has been accepted as a candidate country in December 1999 by the Union. Finally, as being devoted to full membership, Turkey prepared its National Program in order to adapt its regulation and infrastructure to those of the Union.

The Central Bank of Turkey aimed to carry forward its relationship with Europe. Accordingly, it opened several Representative Offices in order to get in touch with Europe's leading financial centers and to follow the developments in these areas closely. Besides that, it signed a Technical Cooperation Agreement with Bundesbank, and participated the seminars and conferences on central banking, financial stability, payment systems and other current matters held by the institutions such as European Monetary Institute, European Central Bank and Bank of England effectively at high level. Thus, the Central Bank of Turkey has undertaken a leading role on the full membership.

This study named "The Adaptation of the Financial Tables of the Central Bank of Turkey to Those of the European Central Bank" is prepared to make contributions to the both the Turkey's joining effort to the Union and unique efforts of the Central Bank of Turkey on the integration with the Union.

Having accounting and financial reporting system in line with the European Central Bank's system will provide the Turkish Central Bank the great convenience for its efforts to become a full member of the Union. Besides, it will make possible to produce the balance sheet of the Central Bank of Turkey, which is used broadly for evaluating economic situation of Turkey and the other financial reports derived by using this balance sheet.

This study is composed of introduction and three main parts:

In introduction section, relations of Turkey with the Union are summarized, and limitations of the study and the methods followed as well as the questions to be answered in the study are defined. Accordingly, by determining the indicators of the decisiveness of Turkey to become a full member of the Union, prior the full membership, it is attempted to show that the necessity of the adaptive infrastructure which provides the Central Bank of Turkey to produce similar financial report under parallel conditions with those of the European Central Bank.

In the first part of the study, the items of the financial statements, the balance sheet and the income statements, which are the main financial reports of the Central Bank of Turkey and European Central Bank, are examined in detail within the framework explained below:

Under the title of Accounting and Valuation Principles;

-Practices, reporting and valuation principles of the Central Bank of Turkey (CBRT),

-Practices, reporting and valuation principles of the European Central Bank (ECB),

Under the title of Examination of Financial Reports;

-Functions and the purposes of the financial reports of the central banks,

-Formal structure of the CBRT's balance sheet,

-The items of the CBRT's balance sheet,

-Formal structure of the ECB's balance sheet,

-The items of the ECB's balance sheet,

- Formal structure of the CBRT's income statement,
- The items of the CBRT's income statement,
- Formal structure of the ECB's income statement,
- The items of the ECB's income statement ,

By this way, it is aimed to present the current practices and the detailed explanations of the financial reports of both institutions.

In the third part of the study;

-A sample application has been made by using the balance sheet and the income statement of the CBRT's at December 31, 2000.

-By comparing the practices of both institutions, similar and different practices are determined,

-Finally, in the Conclusion and Proposals section, how to adapt these determined differences is explained within the framework of International Accounting Standards.

Key words: Financial Reports of CBRT, Weekly Statement of CBRT, Balance Sheet of CBRT, Income Statement of CBRT, Financial Reports of ECB, Weekly Statement of ECB, Balance Sheet of ECB, Income Statement of ECB

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	v
1. Giriş	1
1.1. Problem	3
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	4
1.4. Sınırlılıklar	4
2. Yöntem	5
2.1. Araştırma Modeli	5
2.2. Evren ve Örneklem	5
2.3. Veriler	5
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	5

BİRİNCİ BÖLÜM**MUHASEBELEŞTİRME VE DEĞERLEME İLKELERİ**

1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası	6
1.1. Uygulama Esasları	6
1.2. Finansal Tablolara İlişkin Esaslar	8
1.3. Değerleme Esasları	11
1.4. Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar	13
2. Avrupa Merkez Bankası	14
2.1. Uygulama Esasları	14
2.2. Finansal Tablolara İlişkin Esaslar	15
2.3. Değerleme Esasları	16
2.4. Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar	18

İKİNCİ BÖLÜM**FİNANSAL RAPORLARIN İNCELENMESİ**

1. Merkez Bankası Finansal Raporları ve Kullanım Amaçları	20
2. Bilançolar	28
2.1. TCMB Bilançosunun Biçimsel Yapısı	29
2.2. TCMB Bilançosunu Oluşturan Kalemler	31

SAYFA NO

2.3. AMB Bilançosunun Biçimsel Yapısı	48
2.4. AMB Bilançosunu Oluşturan Kalemler	50
3. Gelir (Kar/Zarar) Tabloları	61
3.1. TCMB Gelir Tablosunun Biçimsel Yapısı	62
3.2. TCMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler	64
3.3. AMB Gelir Tablosunun Biçimsel Yapısı	65
3.4. AMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler	66
4. Diğer Finansal Tabloların Biçimsel Yapısı	68
4.1. TCMB Diğer Finansal Tablolarının Biçimsel Yapısı	68
4.1.1. TCMB Haftalık Finansal Vaziyetinin Biçimsel Yapısı	68
4.1.2. TCMB Üç Aylık Finansal Vaziyetinin Biçimsel Yapısı	71
4.2. AMB Diğer Finansal Tablolarının Biçimsel Yapısı	73
4.2.1. AMB Haftalık Finansal Vaziyetinin Biçimsel Yapısı	73
4.2.2. AMB Üç Aylık Finansal Vaziyetinin Biçimsel Yapısı	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖRNEK UYGULAMA, TCMB VE AMB UYGULAMALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI

1.Örnek Uygulama	80
1.1. 31.12.2000 tarihli TCMB Yıl Sonu Bilançosunun AMB Bilançosuyla Uyumlu Olarak Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Örnek Bir Uygulama	80
1.2. 31.12.2000 tarihli TCMB Gelir Tablosunun AMB Gelir Tablosuyla Uyumlu Olarak Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Örnek Bir Uygulama	93
2.TCMB ve AMB Uygulamalarının Karşılaştırılması	99
2.1.Uygulanan Muhasebe İlkeleri Açısından	99
2.2.Kullanılan Değerleme Yöntemleri Açısından	99
2.2.1.Döviz Varlıkları	99
2.2.2.Pazarlanabilir Menkul Kıymetler	100
2.2.3.Genel Fiyat Seviyesindeki Değişim	101
2.2.4.Repo, Ters Repo Sözleşmeleri	101
2.2.5.Maddi Duran Varlıklar	102
2.3.Emeklilik Fonlarının Oluşturulması Açısından	102
2.4.Karşılıklar ve Yedekler Açısından	103
2.5.Finansal Tablolarda Gösterim Açısından	103

	SAYFA NO
2.5.1.Menkul Kıymet Değerleme Farklarının Gösterimi	103
2.5.1.1.Türk Lirası Menkul Kıymetler	103
2.5.1.2.Yabancı Para Menkul Kıymetler	104
2.5.2.Repo, Ters Repo Sözleşmelerinin Gösterimi	104
2.5.3.Duran Varlık Tükenme Paylarının Gösterimi	105
2.5.4.Para Politikası Operasyonlarının Gösterimi	105
2.5.5.Önceki Döneme Göre Oluşan Değişimlerin Gösterimi	106
SONUÇ VE ÖNERİLER	107
EKLER	
1- 31.12.2000 tarihli TCMB Bilançosu	111
2- 31.12.2000 tarihli AMB Bilançosu	113
3- 31.12.2000 tarihli TCMB Gelir Tablosu	115
4- 31.12.2000 tarihli AMB Gelir Tablosu	117
5- Eylül 2001 itibarıyla TCMB Finansal Vaziyeti	118
6- Avrupa Merkez Bankası Finansal Vaziyetleri Tablosu (Avrupa Merkez Bankası Kılavuzunun 1 no'lu Eki)	120
7- Avrupa Merkez Bankası Bilanço Değerleme Kuralları ve Kompozisyonu Tablosu (AMB Kılavuzunun 4 no'lu Eki)	121
KAYNAKÇA	126

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI FİNANSAL RAPORLARININ AVRUPA MERKEZ BANKASI FİNANSAL RAPORLARIYLA UYUMLAŞTIRILMASI

1. Giriş

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Temmuz 1959'da Topluluğa tam üye olmak için başvurmuştur ve bu tarihten itibaren Avrupa Birliği ile 43 yıllık bir geçmişe sahiptir. Tam üyelik başvurusuna verilen cevapta, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilerek tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiş, bunun üzerine 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır.

Anlaşmada öngörülen hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokolde geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. Ancak gerek Ankara Anlaşması gerekse Katma Protokol öngörüldüğü şekilde uygulanamamıştır. Türkiye kendi yükümlülüklerini yerine getirmemeye ve Toplulukla ilişkilere soğuk bakmaya başlamış, Topluluk da kendi yükümlülüklerini aksatmaya başlamış ve ortaklık ilişkisinin geliştirilmesi istikametinde çaba harcamaktan kaçınmıştır.

Türkiye 1970'lerin ilk yarısında ithal ikameci dış politikalara yönelmiş ve 1980'li yıllarda Topluluk-Türkiye ilişkileri dondurulmuş ve mali işbirliğine son verilmiştir. Katma Protokolün ise sadece ticari hükümleri işlemeye devam etmiş, diğer bütün hükümleri atıl kalmıştır.

1984 yılından itibaren Türkiye'nin ithal ikamesi politikalarını hızla terk ederek dışa açılma sürecini başlatması ilişkileri yeniden canlandırmıştır. Türkiye bir taraftan 14 Nisan 1987'de AB'ne tam üyelik müracaatında bulunmuş, diğer taraftan ertelenmiş bulunan gümrük vergileri uyum ve indirim takvimini 1988 yılından itibaren hızlandırılmış bir şekilde yeniden yürürlüğe koymuştur.

AB Komisyonu tam üyelik müracaatımıza 1989 yılında verdiği yanıtta, Türkiye ile gümrük birliği sürecinin tamamlanmasını önermiş ve 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

AB Komisyonunun genişlemeye ilişkin stratejisine esas teşkil etmek üzere hazırladığı öneriler 16 Temmuz 1997 tarihinde "Gündem 2000" başlıklı bir raporda açıklanarak Türkiye genişleme kapsamına alınmamıştır. Gündem 2000 raporunda Türkiye'nin ile ilgili olarak, Gümrük Birliğinin tatminkar bir biçimde işlediği, ancak ekonomimizin makro ekonomik istikrarsızlık kısılacını kıramadığı ifade edilmiştir. Siyasi konularda ise insan hakları ve Güney Doğu sorunu ile ilgili bilinen görüşler tekrar edilmiş ve bu soruna askeri değil, siyasi bir çözüm bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

Son olarak Türkiye 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık bir dille ifade edilmiştir.

Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye, diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisinden yararlanacaktır. Zirve Sonuç Bildirisi ayrıca, önceki AB Konseyi kararları çerçevesinde bir katılım ortaklığı hazırlanmasını öngörmektedir. Bu ortaklığın aynı zamanda, siyasi ve ekonomik kriterleri ile, üye ülke olmanın gerektirdiği yükümlülükler ışığında ve AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program ile bir arada, katılım hazırlıkları üzerinde yoğunlaşacağı belirtilmiştir. Türkiye bu doğrultuda hazırladığı Ulusal Programını Mart 2001'de Avrupa Birliğine sunmuştur.

Öte yandan Avrupa Birliği üyesi ölkeler 1985-97 yılları arasında Ekonomik ve Parasal Birliğin gerçekleştirilmesine yönelik çeşitli konferanslar dzenlenmişlerdir. Birliğin tamamlanmasına yönelik Maastricht Antlaşması 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmiştir. Böylece Ekonomik ve Parasal Birlik:

-Ortak kur sistemi, sermaye hareketleri kısıtlarının kaldırılması, fiyat istikrarının sağlanması, bütçe ve kamu açıklarının azaltılması, Merkez Bankalarının bağımsız hale getirilmesini öngören 1 Temmuz 1990-31 Aralık 1993 arası birinci aşama,

-Üye ölkelerin ekonomik yakınlaşmasını öngören 1 Ocak 1994 - 31 Aralık 1998 arası ikinci aşama,

-Tek Merkez Bankası ile ortak para birimi olan Euro'nun uygulanacağı üçüncü ve son aşama yoluyla sağlanacaktır. Son olarak 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren Euro fiziken dolaşıma çıkacaktır.

1.1. Problem

Avrupa Birliğine katılma konusunda Türkiye'nin 40 yıldan fazla bir süredir göstermiş olduğu yukarıda açıklanan çabalar, nihai hedef olan tek ekonomik ve parasal birliğin dolayısıyla siyasal birliğin parçası olma yolundaki kararlılığının bir göstergesidir. Buna göre birliğe katılmayı hedefleyen ölkelerin halihazırda öлке merkez bankalarının Avrupa Merkez Bankası çatısı altında birleşme çabalarını yakından izlemesi ve Avrupa Merkez Bankasıyla uyumlu bir merkez bankası yapısı oluşturması gerekli görünmektedir.

1.2. Amaç

Bu alışmada;

1-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ile Avrupa Merkez Bankası (AMB) muhasebe uygulama ve değerleme ilkelerini nelerdir?

2-TCMB ile AMB finansal raporlamalarını oluşturan raporlar ve bu raporlara ait kalemler nelerdir?

3-Bu kalemler hangi yöntemle oluşturulmaktadır?

4-Kalemlerin oluşturulmasında ne tür bir süreç izlenmektedir?

5-Benzer ve farklı uygulamalar nelerdir?

6-Saptanan farklılıklar nasıl giderilebilir?

sorularına yanıtlar aranacaktır.

1.3. Önem

Merkez bankalarının finansal raporlamaları;

-Ekonomik politika uygulayıcılarının, performanslarının izlenmesinde ve karar verme sürecinde kullanması,

-Kurumsal ve bireysel yatırımcıların ekonomi hakkında beklentilerine temel oluşturması ve yatırım kararlarını buna göre almaları açısından,

kısaca ekonominin tüm katılımcıları için hayati önem taşımaktadır.

Raporlardaki kalemlerin karşılaştırılabilirliği, ekonomik yönden anlamlılığı tüm finansal raporlamalarda öncelikle aranan niteliklerdir.

Bu bağlamda, TC Merkez Bankası finansal raporlarının Avrupa Merkez Bankası finansal raporlarıyla uyumlu hale getirilmesi Türkiye para politikalarına yönelik analizlerin Birliğin para politikasına yönelik analizlerle aynı düzlemde yapılmasını olası kılmasının yanında Birlikle finansal bütünleşme yolunda önemli bir adımı da gerçekleştirecektir.

1.4. Sınırlılıklar

Uyumluluk, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun değiştirilmesinden, Hazine ve diğer kurumlar arası ilişkilerinin

düzenlenmesine, örgüt yapısına, piyasa müdahale araçlarından, müdahale şekillerine, finansal faaliyetlerinin raporlama şekline kadar çok geniş alanı kapsamaktadır.

Bu çalışma sadece finansal raporlamanın uyumlu hale getirilmesi ile sınırlı tutulacaktır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama yöntemiyle yapılacaktır. Araştırmada önce varolanlar saptanacak, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulacak, ardından farklılıkların giderilmesi için öneride bulunulmaya çalışılacaktır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni TCMB ve AMB finansal raporlarından, en geniş kapsamlı olması ve yasal olarak yayınlanması zorunlu bulunması nedenleriyle 2000 yıl sonu bilançoları ve gelir tablolarıyla sınırlı tutulmuştur.

2.3. Veriler

Araştırmada TCMB ve AMB'nin finansal raporlama birimlerinden edinilecek uygulama talimatları ile bunların geçmiş dönemde kamuoyuna duyurduğu finansal raporlar kullanılacaktır.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Raporlamada yer alan kalemlerin teker teker nasıl ve hangi ilkelerle hazırlandığı incelenecek, uygulama benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulacaktır.

Görüş ve değerlendirmeler Türk Muhasebe Standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları ile Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri dikkate alınarak yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBELEŞTİRME VE DEĞERLEME İLKELERİ

Bir kurumun seçmiş olduğu muhasebe politikası ve uygulaması kurum hakkında gerçek bilgilere ulaşmayla doğrudan ilgilidir. Seçilen politika ve uygulama ile faaliyetlerin finansal raporlama şekli, kurum analizinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir kurumu incelerken, finansal raporlardan sunulan rakamların yanında bu rakamların oluşturuluş şekli de göz önünde tutulmalıdır.

1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

1.1.Uygulama Esasları

TCMB muhasebe kayıtlarının oluşturulması ve finansal tabloların hazırlanması;

- i) 213 sayılı Türk Vergi Usul Kanunu (V.U.K.),
- ii) 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (T.T.K.),
- iii) 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu hükümleri,
- iv) Türk Muhasebe Standartları ve
- v) Uluslararası Muhasebe Standartları

çerçevesinde gerçekleştirilmekte olup, finansal raporların ayrıntıları verilirken uygulamaya kaynak oluşturan yasal mevzuata da değinilmeye çalışılacaktır.

1 no'lu Uluslararası Muhasebe Standardı finansal raporların (tabloların) hazırlanması sürecinde uyulması gereken muhasebe yöntemlerini ele almıştır¹. Buna göre muhasebeleştirme sürecinde uyulacak temel varsayım ve ilkeler aşağıdaki gibidir.

-Süreklilik: Buna göre işletme faaliyetini sürdürürken belli bir süre sonra tasfiyeye gitme amacını gütmeyiz, aksine öngörebildiği gelecekte iş hacmini sürdürmeyi hedefler ve muhasebe kayıtlarını buna göre oluşturur.

-Tutarlılık: Muhasebeleştirme yöntemlerinin farklı dönemlerde farklı şekilde uygulanmamasını, dönemler arasında aynı yöntemin bir bütünlük içerisinde sürdürülmesini öngören ilkedir.

-Dönemselik ve Tahakkuk Esası: İşletme faaliyetlerinin dönemler itibarıyla (yıllık, üç aylık gibi) raporlanması, her dönem faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden farklı olarak saptanmasını öngörmektedir.

V.U.K.'da bir iş tamamlandıktan veya mal teslim edildikten sonra ödeme yapıp yapılmadığına bakılmaksızın azami on gün içerisinde fatura düzenlenmesi öngörülerek gelirin ve harcamanın ödemenin yapıldığı tarihe göre değil, gelirin/harcamanın doğduğu, tahakkuk ettiği tarihe göre muhasebeleştirilmesini belirtir².

-İhtiyatlılık: İşletmenin taşıdığı risklerin kaynağını gelecekteki belirsizlikler oluşturmaktadır. Finansal raporlama ve muhasebeleştirme sürecinde karşılaşılabilecek olumsuzluklara karşı riskin derecesine göre değer düşüklükleri ve muhtemel zararlar için karşılık ayrılması gerekli görülmektedir.

-Özün Önceliği: İşlemlerin yasal şeklinden çok, taşıdığı ekonomik değeri ve özü dikkate alınarak sunulmalıdır.

¹ International Accounting Standards Committee. International Accounting Standards 2000. London, UK: International Accounting Standards Committee Publications, 2000. s. 75-118.

² Demir, Ahmet. Tek Düzen Muhasebe Sistemi. İstanbul: Çağdaş Müşavirlik Ltd. 1998. s. 51.

-Önemlilik: Finansal tablolarda yapılacak değerleme ve verilecek kararları etkileyebilecek tüm kalemlerin mali tablolarda ayrıca belirtilmesini öngören ilkedir.

-Belgelendirme: Türkiye’de vergi mükellefi işletmeler yaptıkları her türlü tasarrufu (harcama, tahsilat vb.) 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun (V.U.K.) 227 maddesi gereğince belgeye dayandırmak zorundadır. Bu belgelerin şekli ve içeriğinin nasıl olacağı (fatura, makbuz, satış fişleri vb.) yine V.U.K.’nın Üçüncü Kısım, İkinci Bölümünde açıklanmıştır. (V.U.K. 229.-257. maddeler).

TCMB’nin 31.12.2000 tarihli Bilanço ve Kar/Zarar Tablosu uluslararası bağımsız denetim kuruluşu olan DRT Denetim, Revizyon, Tasdik Yeminli Mali Müşavirlik AŞ’ce denetlenmiştir. Söz konusu şirketin düzenlediği denetim raporunun Banka ve Mali Bünye ile İlgili Genel Dipnot ve Açıklamalar bölümünde de belirtildiği üzere TCMB işlemlerini kayıt altına alırken ve raporlarını sunarken yukarıda açıklanan 1 no’lu Uluslararası Standartta belirtilen muhasebeleştirme ve finansal raporlamayla ilgili temel ilkelere uymaktadır.

1.2.Finansal Tablolara İlişkin Esaslar

TCMB, 6762 sayılı T.T.K.’nın 325. maddesi, 213 sayılı V.U.K.’nın 176, 182 ve 192. maddeleri ile 1211 sayılı T.C.M.B. Kanunu’nun 57.-63. maddeleri çerçevesinde, hem yasal yükümlülükleri yerine getirecek hem de bu bilgileri başta TCMB Yönetimi olmak üzere tüm kullanıcılarının ihtiyaçlarını gözetecek şekilde;

-günlük,

-haftalık,

-3 aylık,

-yıllık bazda finansal rapor oluşturmakta ve yayımlanmaktadır.

TCMB günlük finansal raporlamasının temelini para ve benzeri nakit değerler, diğer kişi veya kurumlardan bir finansal varlığa dayalı alacak ve haklarından oluşan varlıkları ile diğer kişi ve kurumlara bir finansal varlık teslim edilmesine ait yükümlülükleri ve öz kaynaklarını içeren Günlük Finansal Vaziyeti oluşturmaktadır.

Bu temel finansal tablo yardımıyla TCMB Yönetiminin ihtiyaçları doğrultusunda günlük finansal vaziyetteki bilgilerin tamamının değişik başlıklar altında yeniden tanımlanması veya vaziyetteki bilgilerin kısmen kullanılması yoluyla vaziyet dışında Analitik Bilanço, Merkez Bankası Parasının Kullanımı, Döviz Varlık ve Yükümlülükleri, Tedavüldeki Banknotlar gibi günlük olarak 14 türev finansal rapor hazırlanmaktadır.

Bunun yanında 1211 sayılı TCMB Kanununun 63. maddesi Bankanın her hafta sonu itibarıyla özet hesap durumunu Resmi Gazete yayımlamasını öngörmüştür.

Bu madde gereği TCMB aynı yöntemle oluşturduğu “Haftalık Vaziyet”i Resmi Gazete’de tek başına yayımlamasının yanında ayrıca Analitik Bilanço, Stand-By Anlaşması Çerçevesinde Belirlenmiş Merkez Bankası Bilançosu gibi diğer türev finansal raporlarla birlikte her hafta Haftalık Bülten kanalıyla kamunun bilgisine sunulmaktadır.

TCMB, bunlardan başka üçer aylık dönem sonları ile yıl sonunda Bilanço ve Kar/Zarar tablosu hazırlamaktadır. Üç aylık dönem sonu bilançosunda reeskont işlemlerini yapmakta fakat yıllık bilançosundan farklı olarak gayrimenkullerini değerlemeye tabi tutmamaktadır. TCMB ayrıca her üç ayda bir hazırlamış olduğu Kar/Zarar Tablosunu, banka dışına Milli Gelir hesaplamalarında kullanılmak üzere sadece Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)’ye vermektedir.

Aynı kanununun 58. maddesi “Banka, her takvim yılı sonu itibarıyla düzenleyeceği bilanço ve kar ve zarar hesabı ile yıllık faaliyet raporunu Genel Kurulun içtimaından evvel Başbakanlığa tevdi eder ve bilançoğu Resmi

Gazete ile yayımlar” diyerek hesap dönemi sonu itibarıyla bilanço ve gelir tablosu düzenlemesini ve bilançosunu Resmi Gazete’de yayımlamasını zorunlu kılmıştır. Buna göre TCMB yıl sonundaki mevcutlar, alacaklar ve borçlar gibi ekonomik değerlerin sayılarak, ölçülerek ve değerlendirilerek envanter işlemine tabi tutuktan sonra aktif ve pasif olarak düzenlediği bilançosu ve gelir tablosunu oluşturarak bunları kamuya sunmaktadır.

TCMB mali tablolarını oluştururken mali tabloların kapsamını muhasebe işlem ve olaylarına dayalı finansal bilgilerle sınırlı tutmaktadır.

Öte yandan söz konusu kanunun 57. maddesi TCMB’nin hesap döneminin bir takvim yılı olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden TCMB mali tabloları bir yıllık dönem içindeki işlemlere (ör. reeskont işlemleri) göre hazırlanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, temel finansal tablolarını oluşturan Günlük Vaziyet, Haftalık Vaziyet ile Üç Aylık Dönem Sonu Bilançoları ve Yıl Sonu Bilançosu ile Gelir Tablosunu finansal tabloların genel niteliklerine uygun olarak³;

- ekonomik varlıkları; yükümlülükleri ve öz kaynakları hakkındaki bilgileri içeren,
- mali analize elverişli,
- anlaşılabilir,
- ihtiyaca uygun,
- doğru,
- tarafsız,
- kanıtlanabilir,

³ Akdoğan, Nalan ve Tenker, Nejat. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları. 1997. s.24-31.

-karşılaştırılabilir şekilde sunmaya özen göstermektedir.

1.3.Değerleme Esasları

Değerleme bir işletmenin dönem faaliyet sonucu saptamak amacıyla varlıklarının ile kaynaklarının ekonomik değerini saptama işlemidir. V.U.K. 258. maddesi değerlemeyi “vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti” şeklinde tanımlamıştır.

Varlıkların ve kaynakların ekonomik değeri dönem boyunca başlıca fiyatlarda, döviz kurlarında ve faiz oranlarında meydana gelen değişimlerden kaynaklanmaktadır. Değerleme kısaca varlık ve yükümlülük değerinin bu değişimlerin etkisinden arındırılmasıdır.

V.U.K. 258.–298. maddeleri iktisadi kıymetlerin değerlemesini düzenlemekte olup, Bankanın uygulamalarında bu maddelere yeri geldiğinde ayrıca değinilecektir.

a) Edinme aşamasında:

Tüm varlıklar ve kaynaklar edinme maliyeti üzerinden yani satın alma veya edinme aşamasında katlanılan tüm maliyetleri kapsayacak şekilde değerlendirilmektedir. Bunun yanında dövizle ve altınla yapılan işlemler cari döviz kuru kullanılarak muhasebeleştirilmektedir.

b) Dönem sonunda:

V.U.K. 280. maddesi yabancı paraya dayalı parasal varlıkların değerlemesini “yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir” şeklinde düzenlemiştir. Bu doğrultuda TCMB finansal raporlarında;

-Altın miktarı yılın son iş gününde Londra Altın Piyasasında oluşan altın fiyatlarının düşük olanı esas alınarak bulunan 1 ons altının fiyatına bilanço tarihindeki cari döviz alış kurunun uygulanmasıyla,

-Yabancı para varlık ve kaynaklar, döviz-döviz (currency by currency), yani her bir dövizin hesaplamasında kendi kuru kullanılarak, dönem sonundaki döviz alış kuru üzerinden değerlendirilmektedir.

-Menkul kıymetler V.U.K.'nun 279. maddesi uyarınca borsa rayici üzerinden değerlendirilmektedir.

-Geri satım vaadiyle alım anlaşması (repo) işlemine konu menkul kıymetler anlaşma faiz oranı ile anlaşmaya tabi gün esasına göre değerlemeye tabi tutulmaktadır. Repo anlaşması ile belirlenen alım ve geri satım fiyatları arasındaki farkın döneme isabet eden kısmı için gelir reeskontu yapılmaktadır. Bulunan reeskont tutarı döneme ilişkin repo geliri olup, repo yapılarak alınan menkul değer alışı maliyetine, döneme isabet eden (işlem tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süre için hesaplanan) repo geliri ilave edilir. Bu şekilde bulunan toplam tutar (elde etme maliyeti+döneme isabet eden repo geliri), repo konusu menkul kıymetin alış fiyatından daha düşükse aradaki fark için gider reeskontu yapılır. Söz konusu toplam tutar menkul kıymetin alış tutarından daha yüksek ise aradaki fark gelir reeskontu yapılarak döneme ilişkin gelirlere intikal ettirmektedir.

-Yurtdışı iştirakler, 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun 3. maddesi gereğince TCMB'nin, Bank For International Settlements (BIS) ile Society For Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT)'deki katılım paylarından oluşmaktadır, değerlendirme günündeki döviz alış kuru üzerinden değerlemeye tabi tutulmaktadır.

-Maddi duran varlıklardan gayrimenkuller ile amortismanları V.U.K. 298. maddesi uyarınca T.C. Maliye Bakanlığı'nca belirlenen yeniden değerlendirme oranı esas alınarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca, Banka Kanununun 61. maddesiyle Banka'nın aktif ve pasifindeki altın ile dövizlerin değerlendirilmesi sonucu oluşan gerçekleşmemiş gelir veya giderlerin geçici bir hesapta izleneceği, bu gelir ve giderlerin

gerçekleşmesi halinde, sadece gerçekleşen tutarların kar ve zarar hesabına aktarılarak bu hesaptan dağıtıma tabi tutulacağı düzenlenmiştir.

1.4. Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar

a) Gelirin kapsamı ile ilgili olarak:

-Tüm gerçekleşen ve tahakkuk eden gelir ve giderler Kar ve Zarar Hesabına alınmaktadır.

-Kur değişimlerine dayalı gerçekleşmeyen gelir ve giderler gelir olarak nitelendirilmeyip, "Değerleme Hesabı"nda izlenmektedir (örneğin döviz kur farklarının "Değerleme Hesabı"nda izlenmesi).

Diğer gerçekleşmemiş gelir ve giderler geçici hesaplarda izlenmektedir.

-Gerçekleşmemiş gelirler ile gerçekleşmemiş giderlerin birbirlerine mahsubu yapılmamaktadır.

-Döviz ve altın hesaplarının TL karşılığı günlük olarak TCMB cari döviz alış kuru kullanılarak bulunmaktadır. Dolayısıyla değerlemesi de günlük olarak yapılmaktadır.

b) Maliyetlerin kapsamı ile ilgili olarak:

-Tüm varlık ve yükümlülüklerin maliyeti satın alma, üretim veya inşaa süresince katlanılan maliyetleri kapsayacak şekilde düzenlenir.

-Menkul kıymetlerin saklanması, yurtdışı muhabirler nezdinde bulunan nakit döviz mevcutların ve döviz üzerinden düzenlenmiş menkul kıymetlerin muhafazası ve döviz portföy yönetimi amaçlı yapılan işlem giderleri işlem maliyeti olarak kabul edilmeyerek ödenen komisyon ve masraf olarak doğrudan Kar ve Zarar Hesabına aktarılmaktadır.

-Satın alınan Ayrıştırılmış Kuponlu Devlet İç Borçlanma Senetlerinin kupon gelirleri ayrı bir kalem olarak izlenmektedir.

2 .Avrupa Merkez Bankası

2.1. Uygulama Esasları

Avrupa Merkez Bankası muhasebe ve finansal raporlama sürecinde izlediği temel ilkeleri yayınlamış olduğu Avrupa Sistemi İçindeki Merkez Bankalarının Muhasebe ve Raporlama Yapısının Yasal Çerçevesine İlişkin Avrupa Merkez Bankası Kılavuzunda (bundan sonra Kılavuz olarak anılacaktır) belirtmiştir. ABM'nin muhasebeleştirme ve raporlama aşamalarında izlenecek ilkeler söz konusu Kılavuzun 3. maddesinde tanımlanmıştır⁴. Buna göre,

-Süreklilik (going on concern basis, article 3/e): Kayıtların işletmenin faaliyetinin sürekli olduğu varsayımına dayandırılarak oluşturulmasını öngörmektedir.

-Tutarlılık (consistency and comparability, article 3/g): Finansal raporlamalarda karşılaştırılabilirliğin sağlanmasını teminen dönemler arası uygulamaların tutarlı biçimde yapılmasını öngören ilkedir.

-Dönemsellik ve Tahakkuk Esası (accruals principle, article 3/f) : Muhasebe kayıtlarının ve raporlamanın dönemler itibarıyla yapılmasını, gelir ve giderlere ilgili muhasebe kaydının ödemenin yapıldığı zamana göre değil, gelirin/giderin doğduğu, tahakkuk ettiği tarihe göre yapılmasını belirtir.

-İhtiyatlılık (prudence, article 3/b): Bu başlık altında ise varlıkların ve yükümlülüklerin değerlendirilmesi ve gelir tanımları ihtiyat içerisinde gerçekleşmelidir. Buna göre, gerçekleşmeyen kazançların kar ve zarar hesabında gelir olarak düşünülmemeyeceğini ama doğrudan yeniden değerlendirilmesini öngörür.

⁴ European Central Bank. Guideline of the European Central Bank (ECB 2000/18). Frankfurt am Main, Germany. ECB. Dec. 2000. s. 3-4.

-Özün önceliği: Ekonomik gerçeklik ve şeffaflık (economic reality and transparency, article 3/a) başlığı altında muhasebe yöntemlerinin ve finansal raporlamanın ekonomik gerçeği yansıtması, şeffaf olması, anlaşılabilirlik ve karşılaştırılabilirlik özelliklerini taşıyacak şekilde olmasını öngörmektedir. Bu ilke gereğince işlemler sadece yasal durumlarına göre değil, işlemin özüne ve ekonomik anlamına göre muhasebeleştirilmeli ve raporlanmalıdır diyerek 1 no'lu Uluslararası Muhasebe Standartında belirtilen özün önceliği ilkesinin uygulanması sağlanmıştır.

-Önemlilik (materiality, article 3/d): Finansal hesapların sunumunda ve içeriğinde önem taşıyan unsurların gösterilmesini, makul nedenler olmadığı sürece muhasebe kurallarından sapmalara, izin verilmemesini öngörür.

2.2.Finansal Tablolara İlişkin Esaslar

AMB hazırladığı finansal tabloların türlerini, amaçlarını ve yayımlama dönemlerini Ek:6'da sunulan Kılavuzun 1 no'lu ekinde belirtmiştir. Buna göre AMB finansal raporları,

- Günlük Finansal Vaziyet
- Haftalık Finansal Vaziyet
- Üç Aylık Finansal Vaziyet
- Yıl Sonu Bilançosu
- Günlük İş Hacmi ve Bakiye Raporlarından oluşmaktadır.

Bunlardan Günlük Finansal Vaziyet sadece AMB içinde kullanılmak üzere Banka Yönetiminin likidite yönetimine yardımcı olmak üzere hazırlanmaktadır.

Avrupa Merkez Bankası Kanununun 15.2 no'lu maddesi raporlama günündeki Günlük Finansal Vaziyet kullanılarak parasal ve ekonomik amaçlı

analizlerde kullanılmak üzere kamuya açıklanan Haftalık Finansal Vaziyet oluşturulmasını öngörmektedir.

Kılavuzun 1 no'lu ekine göre istatistiksel amaçlı olarak kamuya da açıklanan Aylık ve Üç Aylık Finansal Bilgi Seti hazırlanmaktadır.

AMB Kanunu'nun 26.3 no'lu maddesi gereği analitik ve operasyonel amaçlı olarak Yıl Sonu Bilançosu oluşturularak kamuya sunulmaktadır.

Son olarak AMB kendi içinde kullanmak üzere Eurosystem içerisindeki işlemlerin ve hesap bakiyelerinin karşılaştırılması ve sistem içi faiz hesaplamasını teminen Günlük İş Hacmi ve Günlük Bakiye Raporlaması yapmaktadır.

Kılavuzun 4. maddesi bir finansal varlık veya yükümlülüğün bilançoda gösterilirken;

-ileride getireceği veya götüreceği ekonomik fayda gözetilerek,

-taşıdığı tüm risk ve fırsatları doğru şekilde,

-maliyetlerin ve değerlerin güvenilir biçimde yansıtılmasını

öngörmektedir.

2.3. Değerleme Esasları

Değerlemeye ilişkin düzenlemeler Avrupa Merkez Bankası Kılavuzunun 6.-11. maddeleri ile yine Kılavuzun 4 no'lu ekinde yer almaktadır.

a) Edinme aşamasında:

-Varlıklar ve kaynaklar edinme maliyeti üzerinden muhasebeleştirilmektedir.

-Döviz dayalı işlemler cari döviz kurundan kayıt altına alınmaktadır (AMB Kılavuzu madde 11/3-b).

-Menkul kıymetler ise alış/satış fiyatı üzerinden muhasebeleştirilir. Muhafaza ve yönetim giderleri, hesap tutma giderleri ve diğer dolaylı maliyetler dönem gideri olarak değerlendirilir ve bu şekilde gelir tablosu hesaplarına kaydedilir. Bu giderler bir varlığın maliyetinin bir parçası olarak ele alınmaz (AMB Kılavuzu madde 11/2-b).

-Gelir, stopaj kesintisiyle birlikte brüt olarak kaydedilir, fakat diğer vergiler ayrı tutulur.

-Bir menkulün ortalama alış maliyeti aşağıdaki iki yoldan biriyle bulunur (AMB Kılavuzu madde 11/2-d):

i-Gün içerisinde yapılan tüm alımlar, aynı gün satışları uygulamadan önce yeni bir ağırlıklı ortalama fiyat üretmek için bir gün önceki varlığa maliyeti üzerinden eklenir,

ii-Bireysel menkul alış ve satışları, gün boyunca oluş sırasına göre düzeltilmiş ortalama fiyat hesaplanarak uygulanır.

b) Dönem sonunda:

-Bilanço kalemleri, altın, tahvil ve finansal işlemlerin yeniden değerlendirilmesi değerlendirme tarihindeki ortalama fiyat ve döviz kuru üzerinden yapılır (AMB Kılavuzu madde 7/2).

-Ağırlıklı ortalama kur ya da altın fiyatı hesaplamak için gün boyunca yapılan döviz ve altın alımları, o gün yapılan her bir döviz ve altın alımının ortalama maliyetinden, önceki günün döviz ve/veya altın varlıklarına eklenir. Bunların satışı halinde ise gerçekleşen kar ve zararların hesaplanması, sonraki günün altın ve döviz ortalama maliyetleri esas alınarak yapılır. Gün boyunca oluşan giriş ve çıkışların ortalamadan farklılıkları gerçekleşen kazanç ve kayıpları oluşturur. (AMB Kılavuzu madde11/2-d).

-Yeniden değerleme menkul kıymet, döviz ve altın varlıklarındaki gerçekleşmeyen zararlar ve gerçekleşmeyen karların mahsuplaşılmasına gidilmeksizin tahvillerde tanım esasına göre, dövizde ise para birimi esasına göre ayrı ayrı yapılır (AMB Kılavuzu madde 7/3).

-Bir geri alım anlaşması, bir i mevduat olarak bilançonun yükümlülükler tarafına ve karşılığı ise bilançonun varlıklarında yer alır (AMB Kılavuzu madde 8/1).

-Geri alım vaadiyle menkul kıymet satıldığında, satılan menkul kıymet bilançonun aktifinde, satılan menkul kıymet karşılığında alınan nakit ise bilançonun pasifinde izlenir (AMB Kılavuzu madde 8/3).

-Geri satım vaadiyle menkul kıymet alımı anlaşmasında ise alınan menkul kıymet bilançonun pasifinde, verilen nakit ise bilançonun aktifinde izlenir. Bu işleme konu menkul kıymetler yeniden değerlemeye tabi tutulmaz dolayısıyla yeniden değerlemeden kaynaklanan kar ya da zararlar kar ve zarar hesabına kaydedilmez (AMB Kılavuzu madde 8/2).

-Bunlardan başka faiz karşılığı menkul kıymetleri ödünç verme işlemleri söz konusu olduğunda, menkul kıymetler ödünç veren tarafın bilançosunda yer almaya devam ederler. Böyle işlemler geri alım vaadiyle satım işlemleri için tanımlanan yöntemlerle muhasebeleştirilirler (AMB Kılavuzu madde 8/4).

2.4.Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar (AMB Kılavuzunun 10. maddesinde tanımlanmıştır)

a)Gelirin kapsamı ile ilgili olarak:

-Tüm gerçekleşen ve tahakkuk eden kazanç ve kayıplar Kar ve Zarar Hesabına alınmaktadır.

-Gerçekleşmeyen kazançlar gelir olarak nitelendirilmeyip doğrudan "Yeniden Değerleme Hesabı"nda alınmaktadır.

-Herhangi bir gerçekleşmemiş gelirin gerçekleşmemiş bir giderle birbirlerine mahsubu yapılmamaktadır.

-Döviz cinsinden tahakkuklar üçer aylık dönemler itibarıyla ortalama piyasa fiyatından yeniden değerlenmektedir.

b)Maliyetlerin kapsamı ile ilgili olarak:

-Tüm varlık ve yükümlölüklerin edinim maliyeti üzerinden kayıt altına alınmaktadır. Bunun yanında döviz kuru ve fiyat hareketlerinin etkisini günlük bazda görmek için ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi kullanılmaktadır.

-Menkul kıymetlerin saklanması, ve yönetimi için yapılan masraflar menkul kıymetin maliyetine dahil edilmeden Kar ve Zarar Hesabına aktarılmaktadır.

-Satın alınan kuponlu menkullerin kupon gelirleri ayrı bir kalem olarak izlenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLARIN İNCELENMESİ

1. Merkez Bankası Finansal Raporları ve Kullanım Amaçları

Bilindiği üzere bankalar, ellerindeki fazla fonu ödünç vermeye çalışanlarla ödünç kaynak arayanların arz ve talebinin karşılandığı finansal piyasalarda faaliyet göstermektedir. Bankalar fonların etkin kullanımına aracılık ederek ekonomide kaynakların verimli kullanımı işlevini yerine getirmektedir.

Finansal tablolar, kullanıcılarına işletme hakkında mali bilgi aktaran, bu bilgilerin başka dönem ile diğer işletmelere ait bilgilerle karşılaştırılmasını sağlayan kaynaklardır.

Bankaların ekonomide üstlendiği işlevi ne derece yerine getirdiği, sektördeki diğer bankalara göre performansları, mali ve ekonomik durumları, taşıdığı risk ve karlılığı hakkındaki bilgiler bankaların finansal tabloları ile öğrenilebilmektedir.

Banka finansal tablolarını kullananlar ise başta bankanın yöneticileri olmak üzere, hissedarları, mevduat sahipleri, denetim organları, devlet ve finansal piyasalarda faaliyet gösteren diğer kişi ve kuruluşlardır⁵.

Dolayısıyla bankaların incelenmesinde toplanan mevduatların geri ödenebilme gücü, verilen kredilerin geri ödenmesinde sorun yaşanmaması, karlılık, likidite, taşınan kur ve faiz riskleri ile bu riskleri karşılama gücü gibi unsurlar önem taşımaktadır.

Banka finansal tabloları yardımıyla amaçlarına göre;

⁵ Akdoğan, Nalan. "Banka Temel Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Öneriler," Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, (Ekim 2000), s. 2.

i-Banka yönetiminin finansal piyasalarda gerçekleştirmeyi planladığı amaçların ne derece gerçekleştirildiğini değerlendirmek ve aksaklıkları saptamak üzere her tür finansal tablonun kullanıldığı yönetim analizi,

ii-Borç ilişkilerinde kullanmak ve finansal yapısını güçlü tutmak üzere dönen varlıklar-kısa vadeli borçlar ilişkisinin, varlıkların likiditesinin, sermaye yapısının, yabancı kaynak-öz kaynak ilişkisi ile karlılığın incelendiği kredi analizi,

iii-Bankanın gelecekteki kazanç ve risklerinin değerlendirildiği yatırım analizi yapılmaktadır⁶.

Öte yandan merkez bankaları finansal piyasaların önemli oyuncularının yanında üstlendikleri görev ve çalışma biçimleri bakımından diğer bankalardan farklılıklar gösterirler. Bu nedenle merkez bankası finansal tablolarının hazırlanış amaçları ve kullanıcıları diğer bankaların finansal tablo hazırlanış amaçları ve kullanıcılarına göre daha farklı ve geniş kapsamlıdır.

Bu farklılıkların kaynaklarını görebilmek için merkez bankalarını diğer bankalardan ayıran özellikleri ve işlemleri yakından tanımak gerekmektedir.

İlk farklılık merkez bankalarının ekonomide ve finansal piyasalarda üstlendiği görevle ilgilidir. Çağdaş merkez bankalarının görevi, ekonomide fiyat istikrarını para politikalarıyla sağlamaktır. Merkez bankaları bu yolla ekonomide maksimum düzeyde, sürdürülebilir büyüme ve istihdamın sağlandığı, sabit sermaye yatırımlarının gerçekleştirilebildiği, tahmin edilebilir ve istikrarlı uzun vadeli faizlerin olduğu ekonomi için sağlam bir finansal alt yapı hazırlamaya çalışır⁷. Merkez bankalarının yapısı, görev ve yetkileri ülke koşulları da dikkate alınarak bu çerçevede oluşturulur. Bu noktada merkez bankaları diğer finansal kurumlardan farklılaşmaya başlarlar.

⁶ Akdoğan, Nalan ve Tenker, Nejat. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri. İstanbul:Lebib Yalkın Yayınları ve Basım A.Ş.,1997, s. 470.

⁷ Board of Governors of the Federal Reserve System. The Federal Reserve System Purposes & Functions. Washington, D.C.:1994, s. 17.

Ortaya çıkan farklılıklar ise doğal olarak merkez bankalarının finansal tablolarının düzenlemesini ve yayımlamasını etkilemektedir.

Ülkede para politikasını uygulamasının yanında ikinci temel farklılık merkez bankasının para basma yetkisine sahip olan tek kurum olmasıdır. Ülkede ulusal parasının basılması ve bunun dolaşıma sunulması merkez bankalarının tekelindedir. Bir işletmece tıpkı kaynak sağlamak amacıyla çıkarılan tahvilin işletmenin yükümlülüğünü oluşturması gibi tedavüle sunulan para da merkez bankasının yükümlülüğünü oluşturmaktadır.

Nitekim 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 36, 45, 52 ve 53' üncü maddelerine göre TCMB, banknot ihraç etmektedir. Bu nedenle TCMB'nin yükümlülüğünü oluşturan "Tedavüldeki Banknotlar" büyüklüğünün nasıl hesaplandığına dair sistematige kısaca değinmek TCMB finansal tablolarının anlamayı daha da kolaylaştıracaktır.

TCMB İdare Merkezine bağlı olan Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü'nce basılan banknotlar yine Banka İdare Merkezi Emisyon Genel Müdürlüğü kanalıyla ihtiyacı olan TCMB Şubelerine gruplar halinde gönderilir ve Şube Şambfortlarında "Yedek Depo" hesabına kaydedilerek tutulur. Şubeler gün başında ihtiyacı olan parayı kasalarına çıkarırlar ve gün içinde nakit giriş çıkışları kasalardan "Kasa Hesabı" kanalıyla gerçekleşir. Gün sonunda kasadaki mevcutlar şambfortlara indirilir ve kasa hesabı kapatılır. Şambforttaki banknot miktardaki azalış "Tedavüldeki Banknotlar" hesabına artış olarak, şambforttaki banknot miktarındaki artış ise "Tedavüldeki Banknotlar" hesabına azalış olarak kaydedilir.

Bununla ilgili olarak bir diğer fark ise kasa hesabının günlük çalışması, günbaşı kasa bakiyesi ile günsonu kasa bakiyesi arasındaki değişimin tedavüldeki banknotlara ters yönlü olarak yansıtılması nedeniyle, kasa hesabı gün sonu bakiyesinin oluşmaması dolayısıyla varlıkları içerisinde kasa hesabı bakiyesinin olmamasıdır.

Bir başka temel fark merkez bankalarının ülke hazinelerinin mali işlemlerini yürüten ve kayıt altına alan bir aracı “mali ajan” ve “haznedarı” olmalarıdır.

Son bir fark olarak merkez bankaları için karlılık önceliğinin diğer bankalara göre çok daha geride kaldığı söylenebilir.

Nitekim 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 4. maddesi Bankanın temel amacını fiyat istikrarını sağlamak olduğunu belirterek Bankanın para politikasını yürütürken uyacağı temel esasları, temel görev ve yetkilerin anlatıldığı bölüm içerisinde belirtmiştir. Buna göre TCMB para politikasını;

-Açık piyasa işlemleri yaparak (1211 S.K. mad. 52'ye göre menkul kıymet karşılığı yapılan işlemlerdir),

-Kur rejimi belirleyerek,

-Zorunlu karşılıklar (bankaların topladıkları mevduatın belirli bir kısmını merkez bankası nezdindeki bir hesapta tutmak zorunluluğu) ve umumi dispo­nibilite (emre hazır değer, mevduat bankalarının kasalarında belirli oranda nakit veya nakde dönüştürülebilen değer tutma zorunluluğu) ile ilgili usul ve esasları belirleyerek,

-Reeskont ve avans işlemleri yaparak,

-Tedavüldeki banknot miktarını belirleyerek yerine getirmektedir.

Bunun yanında ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek, mali piyasaları izlemek ve finansal piyasalarda istikrarı sağlamaya yönelik önlemler almak, enflasyon hedefi belirlemek, Hükümete mali ve ekonomik konularda müşavirlik yapmak gibi görev ve yetkileri vardır.

Tüm bunların ışığında merkez bankalarının finansal tabloları (haftalık, üç aylık, yıllık finansal vaziyetler, bilanço ve gelir tablosu) banka yönetiminin finansal performanslarının ötesinde uygulanan para politikasını izlemek, ülke finansal piyasaları ve devletin hazinesinin yönetimi, merkez bankası hazine

ilişkileri hakkında bilgi sahibi olmak, ekonomik faaliyetler ve yatırımlar için önemli bir parametre olan kur ve faiz oranlarını tahmin edebilmek, ülke yabancı para rezervlerinin düzeyini, merkez bankası yükümlülüklerinin hangi kaynaklardan karşılandığı görebilmek amacıyla incelenmektedir.

T.C. Merkez Bankası bilançosunun izlenen para politikası sonucunda nasıl etkilendiğini görmek üzere temel birkaç işlemten bahsetmek gerekirse;

1- Altın ve Kambiyo İşlemlerinin Vaziyetlere Etkileri

a) Döviz Karşılığı Altın Alım ve Satımları:

Döviz ödeyerek altın alındığında işlem varlıklarda ve yükümlülüklerde bir değişim yaratmaksızın varlıklar arasındaki Döviz Borçluları kalemini azaltırken yine varlıklar içerisindeki Altın Mevcudunda artışa neden olur.

Satımda ise tersi söz konusudur.

b) TL Karşılığı Altın Alım ve Satımları:

Bu işlem varlıklarda ve yükümlülüklerde değişime neden olur. Varlıklardaki Altın Mevcudu artarken buna karşın hesaben ödemede yükümlülüklerdeki mevduatta artış, nakden ödemelerde yine yükümlülüklerdeki Tedavüldeki Banknotlarda artışa yol açar.

c) TL Karşılığı Döviz-Efektif Alım ve Satımları:

Bu işlem varlık ve yükümlülükte değişime neden olur. Efektif alımında varlıklarda Döviz Borçluları kalemindeki Efektif Deposu artar, döviz alımında yine varlıklarda Döviz Borçluları kalemi içerisindeki Muhabir Hesapları artar. Buna karşın ödeme hesaben ise yükümlülüklerdeki mevduatta artış, nakden ise yükümlülüklerdeki Tedavüldeki Banknotlarda artışa yol açar.

2-Açık Piyasa İşlemlerinin Vaziyetlere Etkileri:

Açık piyasa işlemlerine ait hareketlerin etkisi TCMB bilançosu varlık ve yükümlülük kısımları içerisinde yer alan Açık Piyasa İşlemleri kaleminde

görülür. Bu kalemin alt başlığı olan Röpor Borçluları/Alacaklıları swap, repo ve ters repo işlemlerini, Diğer alt başlığı ise Bankalararası Para Piyasasında (İnterbank) TCMB'nin verdiği/aldığı kredi işlemlerini gösterir⁸.

a) Döviz Karşılığı TL Verildiğinde:

Bu işlem iki yönden etkide bulunur:

i)Varlıklarda Döviz Borçluları artar, TL ödemesi nakit ise yükümlülüklerde Tedavüldeki Banknotlar, hesaben ise Mevduat artarken,

ii)Öte yandan varlıklarda Açık Piyasa İşlemleri kalemi altında A.Röpor Borçluları, a) Nakit, i.Döviz'in TL karşılığı artarken, yükümlülüklerde Açık Piyasa İşlemleri kalemi altında A.Röpor Alacaklıları, a) Nakit, i.Döviz'in yabancı para karşılığı artmaktadır.

Döviz karşılığı TL alındığında ise bunun tersi gerçekleşmektedir. Ayrıca bu işlemlerde teminat amaçlı alınan menkul kıymetler ise Nazım Hesaplarda izlenmektedir.

b) Doğrudan Alım-Satım İşlemleri:

Merkez Bankası hesaben veya nakden ödeme karşılığında menkul kıymet almaktadır. Bu işlem merkez bankası menkul kıymet varlığını dolayısıyla varlıklar içindeki Menkul Değerler Cüzdanı'nı artırırken, işleme taraf bankaların Merkez Bankası nezdindeki mevduatını veya Tedavüldeki Banknotları yani Merkez Bankası TL yükümlülüğünü artırır.

Doğrudan satımda ise bunun tersi geçerlidir.

⁸ Ovalıoğlu, Ayce. "T.C. Merkez Bankası Bilançosunun Analizi;Bilanço Kalemleri ve Bunları Etkileyen İşlemler," Merkez Bankası Bilançolarının İncelenmesi. İstanbul Mülkiyeliler Vakfı (Ocak 1993), s.34-35.

c) Repo (Geri satım vaadiyle menkul kıymet alımı):

Bu işlemde Merkez Bankası menkul kıymet karşılığında TL vermektedir.

Bu işlem de iki aşamalıdır:

i)Merkez Bankası varlıkları içindeki Menkul Değerler Cüzdanı ile nakden ödemelerde yükümlülüklerdeki Tedavüldeki Banknotlar, hesaben ödemelerde ise yükümlülüklerdeki Mevduat artar.

ii)Diğer taraftan varlıklarda Açık Piyasa İşlemleri kalemi altında A.Röpor Borçluları, a) Nakit, ii.Menkul Değer ile yükümlülüklerde Açık Piyasa İşlemleri kalemi altında A.Röpor Alacaklıları, b) Menkul kalemi artar.

Ters repo yani menkul kıymet karşılığında TL alındığında ise bunun tersi gerçekleşmektedir.

d)Bankalararası Para Piyasası (İnterbank) İşlemleri:

Merkez Bankası bu piyasada borç verip, borç alarak likidite düzenlemelerine gidebilmekte, ilan ettiği faiz oranı kotasyonları ile piyasayı yönlendirebilmektedir. Dolayısıyla bu piyasada hem likidite düzenlemesi hem de piyasaya yön gösterme işlevini yerine getirmektedir. Yine bu piyasada gerçekleşen işlemler için alınan teminatlar nazım hesaplarda izlenmektedir.

T.C. Merkez Bankası İnterbank'ta kredi verdiğiğinde varlıklarında Açık Piyasa İşlemleri kalemi altında B.Diğer alt kalemi artarken yükümlülüklerinde nakden ödemelerde Tedavüldeki Banknotlar, hesaben ödemelerde ise Mevduat artar.

T.C. Merkez Bankası İnterbank'ta kredi aldığıında ise tersi gerçekleşir.

Bu ilişkiler dikkate alınarak TCMB finansal tabloları yardımıyla ;

i-Para arzındaki genişlemenin incelenmesiyle ilgili olarak:

M1 dar anlamda para arzı (Tedavüldeki Banknotlar+Madeni Para+Bankalardaki Vadesiz Mevduat+Merkez Bankasındaki Resmi Mevduat Dışındaki Vadesiz Mevduat - Banka Kasaları), ile daha geniş kapsamlı olan **M2** (M1+Vadeli Mevduat) , bunun döviz mevduatını da içeren şekli olan **M2Y** şeklindeki değerler,

ii-Varlıkların finansmanının ne kadarının ulusal parayla yapıldığının incelendiği:

Merkez Bankası Parası= Rezerv Para + Diğer Merkez Bankası Parası

Rezerv Para =Tedavüldeki Banknotlar + Bankalar Mevduatı + Fonlar + Banka Dışı Kesim Mevduatı

Diğer Merkez Bankası Parası= Açık Piyasa İşlemleri + Kamu Mevduatı (Yabancı Para hariç)

Para Tabanı= Tedavüldeki Banknotlar+Zorunlu Karşılıklar+Bankalar Serbest Tevdiatı,

iii-Varlıkların büyüklüğüne ve cinsine ait gelişmelerle ilgili olarak:

Net İç Varlıklar (NİV)= Hazine'nin Borçları + Kamunun TL Mevduatı + Döviz Olarak Takip Edilen Mevduat + Fonlar + Bankacılık Dışı Kesim Mevduatı + bankacılık Kesimine Açılan Krediler+ Açık Piyasa İşlemleri Neti + IMF Hesabı

Net Dış Varlıklar (NDV)= Net Uluslararası Rezervler + Orta Vadeli Dış Krediler + Diğer

Net Uluslararası Rezervler (NUR)= Brüt Uluslararası Rezervler - Brüt Uluslararası Yükümlülükler + Net Swap ve Forward İşlemleri

Brüt Uluslararası Rezervler= Altın Mevcudu + Efektif Deposu + Muhabir Hesaplar

Brüt Uluslararası Yükümlülükler= Döviz Alacaklıları + Akreditif Bedelleri + Bankalar Döviz Mevduatı+ IMF +Kısa Vadeli Dış Krediler+ 1 Yıl Vadeli Dresdner Hesabı

Bunlardan başka finansal kuruluşlara açılan **Krediler, Reeskont ve İskonto Oranları, Mevduatlar** gibi bilgilere ulaşılmaktadır⁹.

Diğer bankalarla merkez bankaları arasındaki temel farklılıkları ve bu farklılıklara neden olan işlemlere yönelik yukarıdaki açıklamalardan sonra aşağıda her TCMB ve AMB finansal raporlarının biçimsel açıdan yapısı ile bu raporları oluşturan kalemlerin oluşturuluşu ayrıntılı olarak incelenecektir.

2.Bilançolar

Bilançolar incelenirken kurumların bağımsız denetim kurumlarınca denetlenmiş 31.12.2000 tarihli bilançoları dikkate alınmıştır. Bunun yanında TCMB bilançosunun biçimsel yapısı verilirken 4 Eylül 2001 tarihli Banka Meclisi kararı uyarınca düzenlenen şekli verilmiştir. TCMB bilançosunu oluşturan kalemler anlatılırken yapılan değişikliklerin net olarak görülmesini teminen her iki hali de verilmiştir.

⁹ Akyüz, Müfit. Göstergelerle Ekonomik Durumun İncelenmesi. İstanbul:Marmara Üniversitesi Yayınları. Yayın No:570. 1995, s. 183-185.

2.1.TCMB Bilançosunun 4 Eylül 2001 Sonrası İçin Biçimsel Yapısı

AKTİF	TL HESAP TUTARI	YP HESAP TUTARI	TL HESAP TOPLAMI	YP HESAP TOPLAMI	GENEL TOPLAM
I- ALTIN MEVCUDU A. Uluslararası Standartta Olan B. Uluslararası Standartta Olmayan					
II- DÖVİZ BORÇLULARI A-Efektif Deposu A-Muhabir Hesaplar					
III- MADENİ PARA					
IV- DAHİLDEKİ MUHABİRLER					
V- MENKUL DEĞERLER CÜZDANI A. Devlet İç Borçlanma Senetleri a) Kuponlu b) Kuponsuz B. Diğer					
VI- İÇ KREDİLER A-Bankacılık Sektörü Kredileri a. Reeskont Kredileri b. 1211 S.K. 40/I-c Kapsamında Kullandırılan Krediler c. Diğer B-TMSF'na Kullandırılan Krediler					
VII- AÇIK PİYASA İŞLEMLERİ A. Röpor Borçluları a) Nakit i. Döviz ii. Menkul Değer b) Menkul B. Diğer					
VIII- DIŞ KREDİLER					
IX- İŞTİRAKLER					
X- GAYRİMENKULLER VE DEMİRBAŞLAR (Net)					
XI- TAKİPTEKİ ALACAKLAR					
XII- DEĞERLEME HESABI					
XIII- MUVAKKAT BORÇLULAR					
XIV- DİĞER AKTİFLER					
TOPLAM AKTİFLER					

PASİF	TL HESAP TUTARI	YP HESAP TUTARI	TL HESAP TOPLAMI	YP HESAP TOPLAMI	GENEL TOPLAM
I- TEDAVÜLDEKİ BANKNOTLAR					
II- HAZİNENİN ALACAKLARI A-Altın A-Diğer					
III- DÖVİZ ALACAKLILARI					
IV- MEVDUAT A. Kamu Sektörü a) Hazine Genel ve Katma Bütçeli İdareler b) Kamu İktisadi Kuruluşları c) İktisadi Devlet Teşekkülleri d) Diğer B. Bankacılık Sektörü a) Yurtiçindeki Bankalar b) Yurtdışındaki Bankalar c) Zorunlu Karşılıklar d) Diğer C. Muhtelif a) Kredi Mektuplu Döviz Mevduatı b) Diğer D. Uluslararası Kuruluşlar E. Fonlar a) Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu b) Diğer					
V- AÇIK PİYASA İŞLEMLERİ A. Röpor Alacaklıları a) Nakit i. Döviz ii. Menkul Değer b) Menkul B. Diğer					
VI- DIŞ KREDİLER					
VII- İTHALAT AKREDİTİF BEDELLERİ, TEMİNAT VE DEPOZİTOLAR					
VIII- ÖDENECEK SENET VE HAVALELER					
IX- SERMAYE					
X- İHTİYAT AKÇESİ A. Adi ve Fevkalade B. Hususi C. Değer Artış Fonu D. Maliyet Artış Fonu					
XI- KARŞILIKLAR					

	A- Emekli İkramesi ve Kıdem Tazminatı Karşılıkları				
	B- Vergi Karşılıkları				
	C- Şüpheli Alacak Karşılıkları				
	D- Diğer Karşılıklar				
XII-	DEĞERLEME HESABI				
XIII-	MUVAKKAT ALACAKLILAR				
XIV-	DİĞER PASİFLER				
XV-	KAR				
	TOPLAM PASİFLER				

TCMB bilançosu biçimsel yapısında Bankanın tüm kalemleri TL tutarı, TL toplamı, yabancı para tutarı ve yabancı para toplamı şeklinde ayrıntılı olarak verdiği dikkati çekmektedir.

2.2. TCMB Bilançosunu Oluşturan Kalemler

Aşağıda Bankanın 2000 yıl sonu bilançosu baz alınarak, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanun'da değişiklik yapılmasına dair 25 Nisan 2001 tarihli 4651 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerin yansıtıldığı 4 Eylül 2001 tarihi sonrası yeni şeklini de içerecek şekilde bilanço kalemlerinin neler olduğu ve bunların hangi alt kalemlerden oluşturulduğu açıklanmıştır.

AKTİFLER

I- ALTIN

A- Uluslararası standartta olan: Tamamı TC Merkez Bankası'na ait olup, bir kısmı Banka kasalarında, bir kısmı yurtdışındaki muhabirleri nezdinde muhafaza edilmektedir.

B- Uluslararası standartta olmayan: Bir kısmı Hazine'ye ait olup, tamamı yurtiçinde muhafaza edilmektedir. Hazine'ye ait olan kısım ayrıca vaziyetin pasifinde Hazine'nin Alacakları içinde de gösterilmektedir.

Değerleme İlkesi: 29 Kasım 2000 tarihinde Londra piyasasında oluşan birinci ve ikinci seans altın fiyatlarının ortalaması olan 1 ons altın = 269.05 USD baz alınarak yeniden değerlendirilen altın mevcudu, 2001 yıl sonundan itibaren yılın son iş gününde Londra piyasasında oluşan fiyatların düşük olanı esas alınarak değerlendirilecektir. Satışta ise işlem fiyatı üzerinden değerlendirilecek, değerlendirmeyle aradaki oluşacak olumlu fark kar, olumsuz fark ise zarar olarak kaydedilecektir.

II- DÖVİZ BORÇLULARI

Konvertibl ve konvertibl olmayan dövizler karşılığında hariçteki muhabirlerimiz nezdinde açılan yabancı para hesapları ile TCMB Şubeleri kasalarında bulunan efektifleri içermektedir. Bunlardan yurtdışı bankalar hesabı, Banka'nın yurtdışı muhabirleri nezdindeki cari hesapları ile rezerv amaçlı tutulan yatırım hesaplarından oluşmaktadır. Yatırım hesapları, yurtdışı finansal kuruluşlar tarafından çıkarılan yabancı para devlet tahvili ve hazine bonolarını içermekte olup, yurtdışı bankalarda muhafaza edilmektedir.

A- Konvertibl:

a) Efektif Deposu: TCMB şubelerinin kasalarındaki konvertibl yabancı para efektif mevcutlarını göstermektedir.

b) Muhabir Hesaplar:

-Faize tabi cari hesaplar,

-İhbar müddetlerine veya vadelerine göre çözülebilen faize tabi depo hesapları,

-Yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının TCMB nezdinde açtırdıkları Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ile sigorta prim hesaplarının takip edildiği "İşçi Hesapları",

-Portföy yönetimi biçiminde yapılan yatırımların takibi amacıyla açılan portföy hesapları,

-Bazı ülkeler ile yapılan ikili bankacılık anlaşmaları gereğince açılan "Anlaşma Hesapları"ndan oluşur.

B- Konvertibl Olmayan:

a) Efektif Deposu: TCMB şubelerinin kasalarındaki konvertibl olmayan yabancı para efektif mevcutlarını içermektedir.

b) Muhabir Hesaplar: Özel ikili anlaşmalar gereğince konvertibl olmayan dövizler üzerinden açılan hesaplardır (TCMB Kanunu 53. madde).

III- MADENİ PARA

TCMB şubelerinin kasalarındaki madeni para mevcudunu gösterir.

IV-DAHİLDEKİ MUHABİRLER

Dahili muhabirlik anlaşması gereğince TL olarak Ziraat Bankası nezdinde açılan muhabirlik hesabı ile yurtiçindeki bankalar nezdinde yabancı para cinsinden açılan depo hesaplarını içermektedir. Banka'nın aracılık ettiği Bankalararası Para Piyasası İşlemleri, pasifte Bankalar Mevduatı hesabı ile karşılıklı olarak Dahildeki Muhabirler hesabında izlenmektedir.

V-MENKUL DEĞERLER CÜZDANI

1211 sayılı yasanın 52. maddesi uyarınca, Banka, para politikasının hedefleri çerçevesinde, para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, Türk Lirası karşılığında menkul kıymet kesin

alım-satımı, geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri, menkul kıymetlerin ödünç alınıp verilmesi gibi açık piyasa işlemlerini yapabilmekte ve bu işlemlere aracılık edebilmektedir.

A- Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS): Banka Kanununun Açık Piyasa İşlemlerini düzenleyen 52. maddesi gereğince bulundurulmuş DİBS'leri göstermektedir. Bankanın geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemlerinin anlaşma süresi 91 günü aşamaz, sürenin başlangıcı işlemlerin valör tarihidir.

B- Diğer: 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 33.maddesi gereğince ayrılan kanuni yedek akçeler karşılığı olarak Devlet Tahvilleri Hesabına yatırılan paraların izlendiği bu kalem 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi nedeniyle bakiye göstermemektedir.

Değerleme İlkesi:

Geri alım vaadi ile satıma konu menkul kıymetler, anlaşmada yer alan faiz oranı ile değerlendirilir. Banka namına edinilen kıymetler borsa rayici ile, borsa rayici olmayanlar ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Resmi Gazete'de günlük olarak açıkladığı fiyatlar ile değerlendirilir.

VI- İÇ KREDİLER

Her ne kadar çalışma kapsamının 2000 yıl sonu finansal raporlarıyla kısıtlı tutulacağı belirtilmişse de tezin hazırlandığı süreç içerisinde meydana gelen önemli değişimler olabildiğince yansıtılarak, yapılan değişiklikleri karşılaştırma ortamı yaratılmaya çalışılmıştır.

2000 yıl sonu raporuna göre;

TCMB Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince kamu ve bankacılık sektörüne verilen kredileri içerir. Aynı Kanununun 56. maddesiyle Hazine'ye Kısa Vadeli Avans uygulaması kaldırılmış ve Banka'nın kamuya kredi

ilişkileri sınırlandırılmıştır. Diğer taraftan, bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi, kamu bankaları ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesinde bulunan bankaların mali yapılarının düzeltilmesi ve sermaye tabanlarının güçlendirilmesi amacıyla, geçici 2. maddede, bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak 6 aylık bir geçiş dönemi için, Banka'nın Hazine'nin ihraç ettiği borçlanma araçlarını birincil piyasadan da alabileceği hükme bağlanmıştır.

A-Kamu Sektörü: Hazine başlığı altındaki "Diğer" kaleminde Hazine'nin çeşitli işlemlerinden doğan borç ve alacaklarının netleşmiş tutarı yer almaktadır. Bu kalemde T.C. Demir Çelik İşletmelerinin döviz işlemlerinden doğan ve TL'ye çevrilmiş borçları gösterilmektedir.

B-Bankacılık Sektörü: "Diğer" başlığı altında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu bünyesindeki Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Özel Tertip Devlet Tahvilinin teminatı karşılığı kullanılan avans kredisi gösterilmektedir.

Bu kalem 25.4.2001 tarih, 4651 sayılı Kanun ile, 1211 sayılı Kanunu'nun 50. ve 51. maddelerinin yürürlükten kaldırılması ile 56. ve 61. maddelerde yapılan değişiklikler çerçevesinde Banka Meclisinin 4 Eylül 2001 tarihli kararıyla;

"İç Krediler" başlığı altında yer alan A."Kamu Sektörü" alt başlığının bilançodan çıkarılarak,

VI-İç Krediler

A-Bankacılık Sektörü Kredileri

a. Reeskont Kredileri

b. 1211 S.K. 40/I-c Kapsamında Kullanılan Krediler

c. Diğer

B-TMSF'na Kullanılan Krediler

olarak yeniden düzenlenmiştir.

Ayrıca "VIII- Dış Krediler" kaleminde izlenen kabul finansmanı kapsamındaki krediler 31.12.2000 tarihinden itibaren "Reeskont Kredileri" kaleminde izlenecektir.

Ayrıca yine sözkonusu kararla eski bilanço formatında bulunan “Kamu Sektörü–Diğer” kalemindeki T. Demir Çelik İşletmelerinin Merkez Bankası’na olan borcunun tasfiye işlemleri sonuçlanıncaya kadar geçici hesapta izlenmesi kararlaştırılmıştır.

VII- AÇIK PİYASA İŞLEMLERİ

TCMB'nin Açık Piyasa ve Bankalararası Para Piyasası işlemlerinden doğan alacaklarını göstermektedir.

A-Röpor Borçluları:

a)Nakit: TCMB'nin geri satım vaadiyle yaptığı alım işlemleri (swap, repo işlemleri) nedeniyle ortaya çıkan alacaklarını göstermektedir

i-Döviz: TCMB'nin yabancı para üzerinden yaptığı swap anlaşmalarından kaynaklanan yabancı para veya TL alacaklarını göstermektedir.

ii-Menkul Değer: TCMB'nin menkul değer üzerinden yaptığı repo anlaşmalarından kaynaklanan TL alacaklarını göstermektedir.

b)Menkul: TCMB'nin menkul değer üzerinden yaptığı reverse repo işlemi karşısında oluşan menkul kıymet alacağını göstermektedir.

B-Diğer:TCMB'nin Bankalararası Para Piyasası işlemleri sonucu bankalara açtığı kredileri göstermektedir.

Değerleme İlkesi: TL üzerinden izlenenler nominal değerle, yabancı para üzerinden izlenenler ise bilanço tarihindeki TCMB döviz alış kuruyla döviz-döviz (currency by currency) olarak değerlendirilmektedir.

VIII- DIŞ KREDİLER

Dış krediler, diğer ülke merkez bankaları ile yapılan ikili anlaşmalar gereği, ticari işlemlerin takibi için Banka nezdinde açılan hesapların krediye

dönüşmesi sonucu oluşan alacaklardır. Sudan Merkez Bankası ile TCMB arasında imzalanan bankacılık anlaşmaları uyarınca TCMB’ce kullanılan krediler ile Rusya Federasyonu’na TMO’ca yapılan buğday ihracatı karşılığında ve ihracatçıların vadeli satışlarından doğan alacaklarının finansmanı için yurtdışındaki bir bankanın geçerli ödeme garantisini içeren dövizli natik senetler karşılığında bankalar aracılığı ile kullanılan kredileri göstermektedir^(*).

Değerleme İlkesi: Bilanço tarihindeki TCMB döviz alış kuruyla döviz-döviz (currency by currency) olarak değerlendirilmektedir.

IX- İŞTİRAKLER

1211 sayılı TCMB Kanunu’nun 3. maddesi gereğince TCMB’nin Bank For International Settlements (BIS), Basle ile SWIFT’deki iştirakini göstermektedir.

X- GAYRİMENKULLER VE DEMİRBAŞLAR

TCMB’nin bina, arsa ve demirbaşlarının maliyet bedelleri ile gayrimenkuller her yıl yapılan yeniden değerlendirme toplamından birikmiş amortisman düşüldükten sonraki net değerini göstermektedir.

(*) 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu’nun 45. maddesi çerçevesinde ihracatçıların vadeli satışlarından doğan alacaklarının finansmanı amacıyla dövizli natik senet ve vesaik karşılığı kullanılan ve bilançonun aktifinde “VIII- Dış Krediler” kaleminde izlenen kabul finansmanı kapsamındaki krediler 31 Aralık 2001 tarihinden itibaren yine bilanço aktifinde yer alan,

VI- İç Krediler

A. Bankacılık Sektörü Kredileri

a.Reeskont Kredileri

kaleminde izlenecektir.

Değerleme İlkesi:

Sabit kıymetler normal amortisman yöntemi uygulanmak suretiyle amortisman tabi tutulmaktadır. Uygulanan yıllık amortisman oranları aşağıda verilmektedir.

Binalar	%2
Taşıt, Döşeme ve Demirbaşlar	%20
Özel Maliyet Bedelleri ^(*)	%20 ve kira süresince

Sabit kıymetlerin tümü için kayıtlara giriş yılı esas alınarak amortisman ayrılmaktadır. Banka gayrimenkullerini (birikmiş amortismanlar dahil) Maliye Bakanlığı'nca yayımlanan katsayılara göre her yıl yeniden değerlemeye tabi tutulmaktadır. Yeniden değerlemeden doğan fark sermayeye eklenebilen Değer Artış Fonu hesabına alacak kaydedilmektedir. Arsa ve araziler amortisman yeniden değerlemeye tabi tutulmamaktadır.

XI- TAKİPTEKİ ALACAKLAR

Irak Merkez Bankası'ndan olan alacaklar ile Körfez Krizi nedeniyle Irak'tan tahsil edilemeyen alacaklardan kaynaklanmaktadır. Bakiyenin tamamı için ayrılan karşılık pasifte karşılıklar hesabında izlenmektedir.

XII- İTFAYA TABİ HESAPLAR VE AKTİFLEŞTİRİLEN ALACAKLAR (4 Eylül 2001 sonrası için DEĞERLEME HESABI)

A- 3836 Sayılı Tahkim Kanunu Uyarınca Aktifleştirilen Alacaklar:

3836 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Birbirlerine Olan Borçlarının Tahkimi Hakkındaki Kanun'dan doğan ve tahkim kapsamına alınan Bankamız alacağı 1993 yılında Hazine'den DİBS alınmak suretiyle tasfiye edilmiştir.

^(*)Kiralanan gayrimenkullere yapılan dolap, tefrişat gibi giderlerden oluşur.

B- 1211 Sayılı Kanun'un 61. Maddesi Gereğince Değerleme Farkı:

Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değişmesine paralel olarak TCMB'nin bilançosunun aktif ve pasifinde bulunan altın ve dövizlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan aleyhte kur farkıdır.

Yine bu kalem önceden, yıl sonları itibarıyla Hazine ile imzalanan protokol çerçevesinde tasfiye edilen "Türk Lirası değerinin değişmesi nedeniyle Bankanın aktif ve pasifindeki altın ve dövizlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu oluşan lehte veya aleyhte farkların 25.4.2001 tarih, 4651 sayılı Kanun ile, 1211 sayılı Kanunu'nun 61. maddesinde yapılan değişikle gerçekleşmemiş gelir ve gider olarak nitelendirilmesi nedeniyle geçici bir hesapta izlenmesi gerektiği ve aktifte "3836 Sayılı Tahkim Kanunu Uyarınca Aktifleştirilen Alacak" bulunmaması da göz önüne alınarak;

"XII-Değerleme Hesabı" olarak 4 Eylül 2001 tarihli Banka Meclisi kararıyla değiştirilmiştir.

XIII- MUVAKKAT BORÇLULAR

TCMB'nin çeşitli işlemler ve ilişkilerinden borçlu duruma gelen kişi ve kuruluşların borçlarının izlendiği TL ve yabancı para cinsinden tutulan hesapları içermektedir.

XIV- DİĞER AKTİFLER

Aktifte başka bir hesaba geçmesi gerektiği halde, herhangi bir nedenle ait olduğu hesaba alınamayan veya ilgili hesaba, ya devre içinde ya da devre başında aktarılması gereken, genellikle TCMB'nin iç işlemleri ile ilgili geçici nitelikteki işlemlerin takip edildiği TL ve yabancı para cinsinden tutulan hesapları içermektedir. 31.12.2000 tarihli bilançoda bu bölüm içerisinde yer alan başlıca kalemler ise; TL, altın ve yabancı para işlem reeskontları, inşa halindeki bina giderleri ile Banknot Matbaası kağıt deposu ile diğer basım malzemesinden oluşmaktadır.

PASİFLER

I- TEDAVÜLDEKİ BANKNOTLAR

1211 sayılı TCMB Kanunu madde 36:

“a) Bankanın ihraç etmiş olduğu ve ihraç edeceği banknotların tedavülü mecburi olup, bunlar hudutsuz ödeme kudretini haizdir.

b) Banka 45, 52 ve 53 üncü maddelerde yazılı işlemler dolayısıyla da banknot ihraç etme yetkisini haizdir” demektedir.

Buna göre, Banka tek elden banknot ihraç etme yetkisine sahip olup, bu banknotların dolaşımı da yasal olarak zorunlu tutulmuştur. Bilançonun bu kalemi söz konusu yasal uygulamaya dayalı olarak tedavüle çıkarılan banknot miktarını göstermektedir.

II- HAZİNENİN ALACAKLARI

A-Altın:TCMB kasalarında Hazine adına muhafaza edilen uluslararası standartta olmayan altınları göstermektedir.

B-Diğer: Bu kalemde;

-Hazine adına tahvil satış hasılatı,

-DİBS itfaları için Hazine'ce tesis edilen provizyon,

-TCMB'nin Hazine'ye ödeyeceği vergiler,

-Diğer Hazine alacakları

gösterilmektedir.

III- DÖVİZ ALACAKLILARI

TCMB'nin borcunu gösteren bu kalem, hariçteki muhabir hesapları ile yurtdışı bankaların Banka nezdindeki hesaplarından oluşmaktadır.

IV-MEVDUAT

Bu hesap Hazine, kamu kuruluşları, bankacılık sektörü, kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları (KMDTH), IMF ve fonların mevduatından oluşmaktadır.

Hazine ve kamu sektörünün mevduatı vadesizdir.

Bankacılık sektörünün mevduatı iki gün ihbarlı yatırılan döviz mevduatları ve vadesiz TL mevduatları ile zorunlu karşılıklarından oluşmaktadır.

Kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları, yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının döviz mevduatlarından oluşmaktadır.

Uluslararası kuruluşlar mevduatı, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF), Banka'ya transfer ettiği Özel Çekim Hakları (SDR) cinsinden olan tutarın Türk Lirası karşılığıdır. Banka, IMF ile Türkiye'nin ilişkilerini sürdürmek amacıyla depozitor kuruluş olarak belirlenmiştir.

Fonlar mevduatı, Başbakanlık'a bağlı çeşitli fonların vadesiz mevduat bakiyelerinden oluşmaktadır.

Kamu Sektörü, Bankacılık Sektörü ve diğer kuruluşlar adına TCMB nezdinde açılan serbest tevdiat hesapları,

Bankaların döviz efektif piyasaları ve bankalararası para piyasası işlemleri için yatırımları gereken teminat hesaplarını,

Çeşitli kanun ve kararnameler gereğince yatırılması zorunlu olan paralar karşılığı açılan hesapları,

TL ve yabancı para cinsinden göstermekte olup, bunların sektörlere göre dağılımı şu şekildedir:

A-Kamu Sektörü (vadesiz mevduattır)

a)Hazine, Genel ve Katma Bütçeli İdareler

b)Kamu İktisadi Kuruluşları

c)İktisadi Devlet Kuruluşları

d)Diğer (Belediyeler, Özel İdareler)

B-Bankacılık Sektörü

a)Yurt içindeki bankalar (serbest tevdiat hesapları)

b)Yurt dışındaki bankalar

c)Mevduat Karşılıkları (4 Eylül 2001 tarihi sonrası için “Zorunlu Karşılıklar”): 1211 sayılı TCMB Kanununun 40. Maddesine göre bankaların TCMB'de kendi topladıkları TL ve Döviz mevduatının belli bir oranını tuttıkları hesaplar toplamını göstermektedir.

d)Diğer (valörlü işlemler)

C-Muhtelif

a)Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı:Yurt dışında işçi olarak çalışan Türk vatandaşlarının tasarruflarını Türkiye'de değerlendirmelerini sağlamak için açılan özel hesaplardır.

b)Diğer: Banka mensupları, elçilik, vakıf, dernek, aracı kurumlar, finans kurumları vs. mevduatından oluşur.

D-Uluslararası Kuruluşlar (IMF ve Asya Kalkınma Bankası'nın hesapları)

E-Fonlar

a)Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

b)Diğer: Başbakanlık'a bağlı olan ve çeşitli kararnamelerle açılan fon hesaplarının vadesiz mevduatından oluşmaktadır.

V-AÇIK PİYASA İŞLEMLERİ

TCMB'nin Açık Piyasa ve Bankalararası Para Piyasası işlemlerinden doğan borçlarını göstermektedir.

A- Röpor Alacaklıları

a)Nakit: TCMB'nin geri alım- satım vaadiyle yaptığı işlemler (swap, reverse repo işlemleri) nedeniyle ortaya çıkan borçlarını göstermektedir.

i-Döviz: Swap anlaşmalarından kaynaklanan TCMB'nin bankalara, yabancı para ve TL borçlarını göstermektedir.

ii-Menkul Değer: TCMB'nin menkul değer üzerinden yaptığı repo anlaşmalarından kaynaklanan TL borçlarını göstermektedir.

b)Menkul: TCMB'nin menkul değerler üzerinden yaptığı ters repo işlemi karşılığında menkul kıymet borcunu göstermektedir.

B)- Diğer: TCMB'nin Bankalararası Para Piyasası işlemleri sonucu bankalara olan borçlarını göstermektedir.

VI- DIŞ KREDİLER

TCMB borcu haline getirilmiş döviz borçlarını gösterir.

A)Kısa Vadeli (Dövize Çevrilebilir Mevduat)

B)Orta Uzun vadeli (Dövize Çevrilebilir Mevduat, Garantisiz Ticari Borçlar vs.)

VII-İTHALAT AKREDİTİF BEDELLERİ, TEMİNAT VE DEPOZİTOLAR

İthalat yönetmelikleri gereğince, TCMB'na yatırılan mal bedelleri ve teminatları ile TCMB'ce döviz satışı yapılmış akreditif bedellerini göstermektedir.

VIII-ÖDENECEK SENET VE HAVALELER

TCMB'ce TL ve yabancı para üzerinden ödenecek olan havale bedellerini içermektedir.

IX- SERMAYE

TCMB'nin sermayesi 25.000.000.000 lira olup, hisselerin nominal değerleri 100.000, 200.000, 500.000, 1.000.000, 5.000.000, 10.000.000 lira olarak düzenlenmiştir.

Bankanın hisse senetleri nama yazılı olup, (A), (B), (C) ve (D) sınıflarına ayrılmıştır.

(A) Sınıfı hisse senetleri

Bu sınıf hisse senetleri münhasıran Hazine'ye ait olup, sermayenin yüzde elli birinden aşağı düşemez. Bu oran 2000 yıl sonu bilançosunda %55 olarak gerçekleşmiştir.

(B) Sınıfı hisse senetleri

B sınıfı hisse senetleri Türkiye'de faaliyette bulunan milli bankalara tahsis edilmiştir. Bu grup içerisinde 2000 yıl sonu bilançosuna göre T.C. Ziraat Bankası %14'lük paya sahiptir.

(C) Sınıfı hisse senetleri

Milli bankalar dışında kalan diğer bankalarla imtiyazlı şirketlere tahsis edilmiştir. Bu grup içerisinde yine aynı tarih için Osmanlı Bankası ve İş Bankası %2'lik paylarla en çok hisseye sahiptir.

(D) Sınıfı hisse senetleri

D sınıfı hisse senetleri Türk ticaret müesseselerine ve Türk vatandaşlığını haiz tüzel ve gerçek kişilere tahsis edilmiştir.

X-İHTİYAT AKÇESİ

1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 59. ve 60. maddeleri gereği ayrılan akçeler ile 2791 ve 3094 sayılı kanunlar gereği oluşturulan yeniden değerlendirme fonlarından oluşmaktadır. 59. maddeye göre zamanaşımına uğrayan banknotlarla, 37. maddenin (b) fıkrası gereğince eskimiş ve yıpranmış banknotlar, Başbakanlık ile Banka arasında tespit edilecek esaslar dahilinde ve yönetmelikle kabul edilecek kabart (eksilme) usulüne göre, Bankaca yedek banknotlarla değiştirilmesinden doğan farklar hususi ihtiyata alınır. 60. maddeye göre Bankanın yıllık safi karının % 20'si ihtiyat akçesine, safi kardan ayrılan ihtiyat akçesi ve hisse senetlerinin nominal değerleri üzerinden hissedarlara ödenen %6 oranında ilk kar hissesi düşüldükten sonra safi kardan kalan tutarın %10'u da fevkaledede ihtiyat akçesine aktarılır.

XI-KARŞILIKLAR

1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 59. maddesi gereğince yıllık gayrisafi kardan ertesi yıllarda Banka'nın işlemleri dolayısıyla meydana gelebilecek riskleri karşılamak üzere Banka Meclisi'nce uygun görülecek tutarlarda ayrılan karşılıklar ve yurtiçi işlemler için ayrılan dahili sigorta fonlarını içermektedir.

Bu kalem Banka'nın ileri tarihlerde mensupları için ödemekle yükümlü olduğu T.C.Emekli Sandığı ikramiyeleri ve kıdem tazminatlarının 2001 yıl

sonu itibarıyla toplamı için 5 yılda tamamlanmak üzere kardan karşılık ayrılması,

a)2001 yılına isabet eden yükümlülük tutarının, TCMB bütçesinin 7.Fasıl-Sosyal Güvenlik Giderlerine 4. madde olarak “Emekli İkramesi ve Kıdem Tazminat Karşılıkları”nın ilave edilmesi ve ödenek tahsisi yapılması suretiyle söz konusu maddeden, takip eden yıllarda ise aynı maddeye konulacak ödenekten karşılanması,

b)Mevcut uygulamada TCMB bilançosu dönem karını yansıtmakta, vergi ve fon payları Genel Kurul’ca kar dağıtımının onaylanmasını takiben ödeme aşamasında kardan düşülmekte olup, uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde 2001 yılı bilançosundan başlamak üzere vergi karşılığı ayrılması ve TCMB bilançosunun vergi sonrası karı göstermesinin sağlanması, nedenleriyle ayrılacak karşılıkların bilançoda gösterimini sağlamak amacıyla;

XI- Karşılıklar

- A- Emekli İkramesi ve Kıdem Tazminatı Karşılıkları
- B- Vergi Karşılıkları
- C- Şüpheli Alacak Karşılıkları
- D- Diğer Karşılıklar

şeklinde 4 Eylül 2001 tarihli Banka Meclisi kararıyla değiştirilmiştir.

XII-İTFAYA TABİ HESAPLAR VE AKTİFLEŞTİRİLEN ALACAKLAR

(4 Eylül 2001 sonrası için DEĞERLEME HESABI)

Banka Kanununun 61. maddesi “Türk Lirası değerinin değişmesi nedeniyle Banka’nın aktif ve pasifindeki altın ve dövizlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu oluşan gerçekleşmemiş gelir veya giderler geçici bir hesapta izlenir. Bu gelir ve giderlerin gerçekleşmesi halinde, gerçekleşen tutarlar kar ve zarar hesabına aktarılarak, bu hesaptan dağıtımına tabi tutulur” demektedir.

Bu madde gereğince TCMB'nin bilançosunun aktif ve pasifinde yer alan altın, döviz ve efektiflerin yeniden değerlendirilmesinden meydana gelen kur farkının lehte olması durumunda izlendiği hesaptır.

4 Eylül 2001 tarihli Banka Meclisi kararıyla bu kalemin ismi "Değerleme Hesabı" olarak değiştirilmiştir.

XIII-MUVAKKAT ALACAKLILAR

Kamu ve bankacılık sektörü dışında, TCMB'nin çeşitli işlemleri nedeniyle alacaklı duruma gelen kişi ve kuruluşların alacaklarının izlendiği ve tasfiyelerinin yapıldığı TL ve yabancı para cinsinden tutulan hesaplardır.

XIV-DİĞER PASİFLER

Pasifte başka bir hesaba geçmesi gerektiği halde herhangi bir nedenle ait olduğu hesaba alınmayan veya ilgili hesaba ya devre içinde ya da devre başında aktarılması gereken, genellikle TCMB'nin iç işlemleri ile ilgili geçici nitelikteki işlemlerin takip edildiği TL ve yabancı para cinsinden tutulan hesapları içermektedir. 31.12.2000 tarihli bilançoda bu bölüm içerisinde yer alan başlıca kalemler ise; Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları (KMDTH) faiz gider reeskontu, menkul değerler artış farkı, mülkiyeti Banka'ya ait DİBS gider reeskontudan oluşmaktadır.

2.3. AMB Bilançosunun Biçimsel Yapısı

AMB yıl sonu bilançosunun biçimsel yapısı Kılavuzun 8 no'lu ekinde verilmiştir.

Varlıklar	Raporlanan Yıl	Önceki Yıl
1. Altın ve Altın Alacakları		
2. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar		
2.1. IMF'den alacaklar		
2.2. Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar		
3. Euro Bölgesi Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar		
4. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Euro Alacaklar		
4.1. Bankalardan alacaklar ve menkul kıymetler, krediler		
4.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar		
5. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Alacaklar		
5.1. Temel yeniden finansman operasyonları		
5.2. Uzun dönem yeniden finansman operasyonları		
5.3. İnce ayar ters operasyonlar		
5.4. Yapısal ters operasyonlar		
5.5. Ekstrem borçlanma kolaylığı		
5.6. Marjı denkleştirme (margin call) alacakları		
6. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Diğer Euro Alacaklar		
7. Euro Bölgesi Yerleşikleri Euro Cinsi Menkul Kıymetleri		
8. Kamu Bütçesinden Euro Alacaklar		
9. Diğer Aktifler		
Toplam Varlıklar		

Yükümlülükler	Raporlanan Yıl	Önceki Yıl
1. Dolaşımdaki Banknotlar		
2. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Borçlar 2.1. Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil) 2.2. Mevduat kolaylıkları 2.3. Vadeli mevduatlar 2.4. İnce ayar ters operasyonlar 2.5. Marjı denkleştirme (margin call) borçları		
3. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Diğer Euro Borçlar		
4. İhraç Edilmiş Borç Sertifikaları		
5. Euro Bölgesi Diğer Yerleşiklere Euro Borçlar 5.1. Hazine mevduatları 5.2. Diğer borçlar		
6. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Euro Borçlar		
7. Euro Bölgesi Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar		
8. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar 8.1. Mevduatlar ve diğer borçlar 8.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden borçlar		
9. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları (SDR)		
10. Diğer Pasifler		
11. Yeniden Değerleme Hesabı		
12. Sermaye ve Yedekler		
Toplam Yükümlülükler		

2.4. AMB Bilançosunu Oluşturan Kalemler

Bilanço kalemleri hakkında ayrıntılı bilgi Kılavuzun 4 no'lu ekinde verilmiştir. AMB yıl sonu bilançosu, Euro'yu ortak para birimi olarak kullanmayı kabul eden Avrupa Topluluğu üyesi 12 ülkenin (Almanya, Belçika, Lüksemburg, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Hollanda, Avusturya, Portekiz, Finlandiya ve Yunanistan) ulusal merkez bankaları (UMB) kendi aralarındaki işlemleri de içeren, Kılavuzun 9 no'lu eki formatına göre hazırladıkları yıl sonu bilançolarının birleştirilmesi ve aralarındaki işlemlerin netleştirilmesi yoluyla elde edilmektedir.

AMB bilançosu aslında UMB bilanço kalemlerinin toplulaştırılması ve UMB'ler arasındaki işlemlerin netleştirilmesi yoluyla elde edilen bir Eurosystem bilançosudur.

Büyük çoğunluğu aynı kalemlerden oluşmasına karşın, aralarındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için AMB bilançosuyla UMB bilançosunun farklılaştığı kalemler ve bunların AMB bilançosu oluşturulurken ne gibi işleme tabi tutulduğu yeri geldikçe ayrıca verilmiştir.

VARLIKLAR

1.ALTIN VE ALTIN ALACAKLARI

Depodaki veya işlem halindeki fiziksel altın (çubuk, para, tabaka, külçe) ile fiziksel olmayan altından (ayrılmayan, tahsisi yapılmayan altın, dönem mevduatlarından ve çeşitli işlemlerden doğan altın alacak hakları) oluşmaktadır.

Piyasa değeri üzerinden değerlendirilir.

2.EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERDEN YABANCI PARA ALACAKLAR

Euro'nun kullanılmadığı alanlarda yabancı para birimleri cinsinden sahip olunan, uluslararası ve uluslararası finans kurumları ile EMU dışındaki merkez bankalarını kapsayan haklardan oluşur.

2.1 IMF'den alacaklar

a)Rezerv tranşı içindeki Çekme Hakları (net)

b)Özel Çekme Hakları (SDR tutarı)

c)Diğer alacaklar: Özel borçlanmalar çerçevesindeki borçlanmalar, Genel Borçlanma Anlaşmaları(GAB) içindeki mevduatlardır.

2.2 Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar

a) Euro bölgesi dışındaki bankalardan alacaklar: Cari hesap bakiyeleri, vadeli mevduat, gündelik değişen paradan oluşur.

b) Euro bölgesi dışındaki menkul değer yatırımları (Hisse senetleri ve "Diğer Finansal Varlıklar"daki katılım payları ve diğer menkuller hariç): Euro bölgesi dışı yerleşiklerce ihraç edilmiş pazarlanabilen bonolar, tahviller, para piyasası kağıtlarıdır.

c) Dış krediler: Euro bölgesi dışındaki yerleşiklerce ihraç edilen pazarlanamayan menkul kıymetler karşılığı ödünç verilenler (Hisse senetleri ve "Diğer Finansal Varlıklar"daki katılım payları ve diğer menkuller hariç).

d)Diğer dış varlıklar: Yabancı banknot ve bozuk paralardan oluşur.

3.EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERDEN YABANCI PARA ALACAKLAR

a) **Menkul değerler:**Pazarlanabilir bonolar, senetler, tahviller, para piyasası kağıtlarıdır (hisse senedi, katılma payları ve “Diğer Finansal Varlıklar” altındaki menkuller hariç).

Değerleme İlkesi: Pazarlanabilir menkul değerler piyasa fiyatı ve piyasa döviz kuru üzerinden değerlemeye tabi tutulur.

b) **Diğer alacaklar:** Pazarlanamayan menkul kıymetler (hisse senedi, katılma payları ve “Diğer finansal varlıklar” altındaki menkuller hariç), ödünç verilenler, çeşitli alacaklardır.

Değerleme İlkesi: Mevduat nominal değerle, pazarlanamayan menkuller maliyetiyle, bunlardan yabancı para cinsinden olanlar ise piyasa döviz kurundan değerlendirilir.

4.EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERDEN EURO ALACAKLAR

Euro bölgesi dışındaki bankalardaki bakiyeler, menkul kıymet yatırımları ve ERM II nedeniyle doğan alacaklardan oluşur.

4.1 Bankalardaki bakiyeler ve menkul kıymet yatırımları, ödünç verilenler

a)**Euro bölgesi dışı bankalardaki bakiyeler:** Cari hesaplar, vadeli mevduatlar, günlük mevduat. Euro cinsinden menkul kıymet yönetimiyle bağlantılı olan ters repo operasyonlarından oluşur.

b)**Euro bölgesi dışı menkul değer yatırımları** (hisse senedi, katılma payları, “Diğer finansal varlıklar” varlık kalemi altındaki diğer menkuller hariç): Euro bölgesi dışındaki yerleşiklerce ihraç edilmiş pazarlanabilen bonolar, tahviller, para piyasaları kağıtlarından oluşur.

c)Euro bölgesi dışındakilere verilen borçlar: Euro alanı dışındaki yerleşiklere verilen borçlar ve bunlarca ihraç edilmiş pazarlanamayan menkul değerlerden oluşur.

d)Euro bölgesi dışındaki kurumlarca ihraç edilen menkul değerler: Uluslarüstü veya uluslararası (kendi coğrafi konumundan bağımsız) kuruluşlarca (ör. EIB - **E**uropean **I**nvestment **B**ank-Avrupa Yatırım Bankası) ihraç edilen menkul değerlerden oluşur.

4.2. ERM (Exchange Rate Mechanism) II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar: ERM (**E**xchange **R**ate **M**echanism-üye ülkelerarası kur mekanizması) II kapsamında verilen kredilerden oluşur.

5.EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINDAN PARA POLİTİKASI OPERASYONLARINDAN DOĞAN EURO ALACAKLAR

Bunlar Euro cinsinden yürütülen para politikası operasyonları nedeniyle Euro alanı kredi kurumlarından alacakları göstermektedir. AMB uyguladığı para politikasının izlenmesini teminen, operasyonlarda kullanılan araçların türüne göre sınıflama yapmıştır.

5.1. Temel yeniden finansman operasyonları: Düzenli olarak likidite sağlayan 1 hafta sıklıkta ve genellikle 2 hafta vadeli ters işlemlerdir.

(Ters işlem-Reverse transaction merkez bankasının geri alım anlaşması altında veya kredi operasyonlarını yönetirken maddi teminat olarak menkulleri satın alması (reverse repo) veya satması (repo) şeklindeki operasyonlardır).

5.2. Uzun dönem yeniden finansman operasyonları: düzenli olarak likidite sağlayan 1 ay sıklıkta ve genellikle 3 ay vadeli ters işlemlerdir.

5.3. İnce ayar ters operasyonlar: ince ayar (fine tuning) amacı doğrultusunda yapılan ters işlemlerdir (ince ayar operasyonlar piyasadaki

likit para miktarının kısa vadeli ve önceden belirlenmemiş, o andaki duruma göre düzenlenmesidir).

5.4. Yapısal ters operasyonlar: Eurosistem mali yapısını mali sektörle uyumlu hale getirmeyi amaçlayan ters işlemlerdir.

5.5. Ekstrem borçlanma kolaylığı: Önceden belirtilen faiz oranından gecelik likidite faaliyetleridir.

5.6. Marjı denkleştirme (margin call) alacakları: Bir kredi kurumuna verilen kredilerin teminatını oluşturan varlıkların değerinde meydana gelen artış nedeniyle kredi kullanan lehine oluşan farkı kapamak üzere krediyi kullanan kuruma verilen ek kredilerdir.

Değerleme İlkesi: Nominal değerle veya repo maliyeti üzerinden değerlendirilir.

6.EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINDAN DİĞER EURO ALACAKLAR

Cari hesaplar, vadeli mevduatlar, gündelik paralar, “EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERİ EURO CİNSİ MENKUL KIYMETLERİ” başlığı içerisinde bulunan menkul kıymet portföylerinin yönetimi amaçlı yapılan ters repo işlemlerinden kaynaklanan alacak hakları, euro bölgesi dışındaki kredi kurumlarındaki muhabir hesapları, para politikası ile ilgili olmayan diğer alacaklardan oluşur.

7.EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERİ EURO CİNSİ MENKUL KIYMETLERİ

Pazarlanabilen menkul kıymetler (para politikası amaçları doğrultusunda kullanılabilen, hisse senetleri, katılım payları ve “Diğer Finansal Varlıklar” kalemi altındaki diğer menkuller hariç): Bono, tahvil, senet, ince ayar amacı ile kullanılan AMB borç sertifikaları gibi.

8.KAMU BÜTÇESİNDEN EURO ALACAKLAR

Parasal birlik öncesi hükümetten olan alacaklardan oluşur.

9.DİĞER AKTİFLER

Bu kalem Eurosystem içinde yer alan ulusal merkez bankalarının yıl sonu bilançolarınının 10. kalemi olan “Ödeme Sürecindeki Kalemler”, 11. kalemi olan “Diğer Aktifler”den oluşmaktadır.

-Ödeme Sürecindeki Kalemler: UMB bilançosunun 10 no’lu varlık kalemidir. Denkleşme hesabı bakiyelerinden oluşur (alacak hakları, tahsildeki çeklerin dalgalanması da dahil olmak üzere).

-Diğer Aktifler: UMB bilançosunun 11 no’lu varlık kalemidir. Bunun alt kalemleri aşağıdaki gibidir;

i)Euro bölgesi madeni paralar: Üye devletlerin madeni paralarından oluşur.

ii)Maddi olan ve olmayan duran varlıklar: Toprak ve binalar, mobilya ve teçhizat (bilgisayar teçhizatı dahil) ile yazılımlardır.

Değerleme İlkesi:

Maliyet eksi aşınma yöntemiyle aşağıdaki oranlara göre yapılmaktadır.

Aşınma Oranları:

-Bilgisayar ve bağlantılı donanım/yazılım ve motorlu taşıtlar: 4 yıl

-Binalarda ki teçhizat, mobilya ve makina: 10 yıl

-Bina ve yenileme harcamaları: 25 yıl

iii)Diğer finansal varlıklar: Hisse senetleri, katılım faizleri ve bağlı kuruluşlardaki yatırımlar, iştirak yatırımları, emeklilik fonları ve işten ayrılma (kıdem) tazminatı fonları, yasal zorunluluklar sonucu özel bir gayeye hizmet

etmek üzere tutulan menkul kıymet portföyünün yatırım amaçlı yönetiminden oluşur.

iv)Bilanço dışı kalemlerin yeniden değerlendirme farkları: Döviz forwardlarının ve swaplarının, faiz futurelarının değerlendirilmesi sonucu oluşan farklardır.

v)Tahakkuklar ve ertelenen harcamalar: Vadesi gelmemiş olmasına karşın rapor edilen dönemde tahsil edilebilir gelirler, ödemesi önceden yapılmış gelecek dönem giderlerinden oluşur.

vi)Çeşitli: Avanslar, borçlar ve diğer önemsiz kalemlerden oluşur.

Öte yandan ulusal merkez bankaları yıl sonu bilançosunun 9. varlık kalemini olan "Eurosistem İçi Alacaklar";

-UMB'nin AMB sermayesine katılım payı,

-Başlangıçta UMB yabancı rezervlerinin AMB'ye aktarımı karşılığında UMB'nin ABM'den Euro karşılığı alacakları,

-AMB borç sertifikalarını desteklemek üzere UMB'lerce ihraç edilen senetler,

-UMB'lerin kendi aralarındaki işlemlerin netleştirilmesi sonucu doğan alacaklarından oluşmaktadır.

Bu kalem Eurosistemin bir iç hareketi olduğundan AMB bilançosunda gösterilmemektedir.

YÜKÜMLÜLÜKLER

1.DOLAŞIMDAKİ BANKNOTLAR

Dolaşımdaki banknotlar rakamı aşağıdaki iki yöntemden birine göre hesaplanmaktadır:¹⁰

1. yöntem : $BC = BP - BD - NR - S$

2. yöntem : $BC = BI - BR - NR$

BC, Dolaşımdaki banknotlar

BP, Üretilen veya Matbaadan gelen banknotların değeri

BD, Yok edilen banknotların değeri

NR, UMB'ler tarafından tutulan diğer katılımcı üye devletlerin banknotlarının değeri

BI, Piyasaya sürülmüş banknotların değeri

BR, Bankaya geri dönen banknotların değeri

S, Stokdaki/Şambrforttaki banknotların değeri

2.EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINA PARA POLİTİKASI OPERASYONLARINDAN DOĞAN EURO BORÇLAR

2.1. Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil): Zorunlu karşılık bulundurma yükümlülüğü taşıyan kredi kurumlarının Euro hesaplarından oluşur.

2.2. Mevduat kolaylıkları: Önceden belirlenmiş bir faiz haddinden gecelik mevduattır.

¹⁰ European Central Bank. Guideline of the European Central Bank (ECB 2000/18). Frankfurt am Main, Germany. ECB. Dec. 2000. s. 6-7.

2.3. Vadeli mevduatlar: Piyasa düzenleme işlemlerinden kaynaklanan, piyasadaki fazla likiditenin emilmesi için kullanılan mevduattır.

2.4. İnce ayar ters operasyonlar: Para politikasıyla bağlantılı olarak likiditenin emilmesi amacıyla yapılan o andaki duruma göre gerçekleştirilen işlemlerdir.

2.5. Marjı denkleştirme (margin call) borçları: Bir kredi kurumuna verilen kredilerin teminatını oluşturan varlıkların değerinde meydana gelen düşüş nedeniyle kredi kullanan aleyhine oluşan farkı kapamak üzere söz konusu kredi kurumunun merkez bankası nezdindeki tuttuğu mevduattan oluşur.

3.EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINA DİĞER EURO BORÇLAR

“EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERİ EURO CİNSİ MENKUL KIYMETLERİ” başlığı altındaki varlık kaleminde bulunan menkul kıymet portföyünün yönetimiyle ilgili olarak ters repo işlemleriyle eşanlı olarak yapılan repo işlemleriyle, para politikasıyla ilgili olmayan diğer operasyonlardan oluşur.

4.İHRAÇ EDİLMİŞ BORÇ SERTİFİKALARI

Para politikasıyla ilgili olarak fazla likiditenin piyasadan çekilmesi amacıyla çıkartılan, belirli bir iskonto ile satılan borçlanma belgelerinin itfa değerlerinden oluşur.

5. EURO BÖLGESİ DİĞER YERLEŞİKLERE EURO BORÇLAR

5.1.Hazine mevduatları: Hazine'nin cari hesapları ile vadeli hesaplarından oluşur.

5.2.Diğer borçlar: Personelin, şirketlerin ve müşterilerin (zorunlu karşılık bulundurmeyen kurumlar dahil) cari hesapları ile vadeli mevduatlarından oluşur.

6. EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERE EURO BORÇLAR

Diğer merkez bankalarının, bankaların, uluslararası/ uluslarüstü kuruluşların (AT komisyonu dahil); diğer mevduat sahiplerinin cari hesapları, sabit-vadeli mevduatları, talep üzerine geri ödenen mevduatlarından oluşur. Ayrıca Euro cinsinden menkul kıymetlerden oluşan portföy yönetimi amacıyla ters repo işlemleriyle eşanlı olarak yapılan repo işlemleri burada izlenir.

7.EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERE YABANCI PARA BORÇLAR

Cari hesaplar, ters repo işlemlerinden kaynaklanan yükümlölükler; genellikle döviz varlıklarının veya altının kullanıldığı yatırım işlemleridir.

8.EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERE YABANCI PARA BORÇLAR

8.1.Mevduatlar ve diğer borçlar: Cari hesaplar, ters repo işlemlerinden kaynaklanan yükümlölükler; genellikle döviz varlıklarının veya altının kullanıldığı yatırım işlemleridir.

8.2. ERM (Exchange Rate Mechanism) II kapsamındaki kredileri işlemlerinden borçlar: ERM II kapsamında alınan borçlardan oluşur.

9. IMF TARAFINDAN TAHSİS EDİLEN ÖZEL ÇEKME HAKLARI (SDR)

Uluslararası Para Fonu tarafından söz konusu üye ülkeye tahsis edilmiş olan SDR cinsinden değeri belirlenmiş tutardır.

10. DİĞER PASİFLER

Bu kalem Birliğe üye ulusal merkez bankalarının yıllık bilançolarının 11. kalemi olan “Ödeme Sürecindeki Kalemler”, 12. kalemi olan “Diğer Pasifler”, 13. kalemi olan “Karşılıklar” dan oluşur.

-Ödeme Sürecindeki Kalemler

Ödeme sürecindeki hesap bakiyelerinden (yükümlülüklerden) oluşur.

-Diğer Pasifler

i)Bilanço dışı kalemlerin yeniden değerlendirme farkları: Yabancı para forward, swap ve future işlemlerin değerlemesi sonucu elde edilen tutardır.

ii)Tahakkuklar ve ertelenmiş gelir: Gelecek dönemde vadesi gelecek fakat raporlama dönemine ait harcama. Gelecek dönemle ilgili olmasına karşın raporlama döneminde edinilen gelirden oluşur.

iii)Çeşitli: Vergiler (şüpheli) hesabı, döviz cinsi kredi veya garanti kapsamındaki hesaplar, “Diğer Finansal Varlıklar” kalemi altındaki menkul portföyünün yönetimine yönelik reverse repo işlemleri. Rezerv mevduatı dışındaki zorunlu mevduat ve diğer küçük kalemlerdir.

-Karşılıklar

Kıdem tazminatları, döviz ve fiyat riski ve diğer amaçlarla gelecekte oluşması beklenen harcamalar için ayrılan tutardır.

Öte yandan ulusal merkez bankası yıllık bilançosunun 10. kalemi olan “Eurosistem İçi Borçlar” kalemi bir iç hesap olması nedeniyle AMB yıllık bilançosunda gösterilmemektedir.

-Eurosistem İçi Borçların alt kalemleri ise;

i)Yabancı rezervlerin transferiyle eşdeğerde borçlar

ii)AMB borç sertifikalarının çıkartılmasını destekleyen borç senetleriyle bağlantılı borçlar: Karşılıklı anlaşmaya dayanarak AMB'ye çıkartılan borç senetlerinden oluşur.

-Eurosistem içi diğer borçlar (net): Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içi işlemlerden doğan net borçlardır.

11.YENİDEN DEĞERLEME HESAPLARI

Ulusal merkez bankaları yıllık bilançosunda 14. sırada gösterilmekte olan bu kalem, fiyat hareketlerine ilişkin yeniden değerlendirme hesabı (altın için, Euro cinsinden her tür menkul kıymet için, döviz cinsinden her tür menkul kıymet için, faiz oranı değişiminden kaynaklanan piyasa değerlendirmelerinde); döviz hareketlerinden kaynaklanan yeniden değerlendirme hesaplarından (döviz swapları/SDR dahil tüm net döviz pozisyonları için) oluşmaktadır.

12. SERMAYE VE YEDEKLER

Bu kalem ulusal merkez bankaları yıllık bilançosunda 15. sırada gösterilmekte olup,

-Sermaye: Ödenmiş sermaye

-Yedekler: Yasal yedekler ve diğer yedeklerden oluşmaktadır.

13. YILLIK KAR

3. Gelir (Kar/Zarar) Tabloları

Gelir Tabloları incelenirken kurumların bağımsız denetim kurumlarınca denetlenmiş 31.12.2000 tarihli Gelir Tabloları ve bu tablolarda yer alan kalemlerin tablo içi ağırlığını görmek üzere 31.12.2000 rakamsal değerleri de kullanılmıştır.

3.1. TCMB Gelir (Kar/Zarar) Tablosunun Biçimsel Yapısı

TCMB KAR/ZARAR CETVELİ

I - FAİZ GELİRLERİ

- A. Hariçteki Muhabir Hesaplarından Alınan Faizler
- B. Açık Piyasa İşlemlerinden Alınan Faizler
- C. Kredilerden Alınan Faizler
- D. Alınan Diğer Faizler

II - FAİZ DIŞI GELİRLER

- A. Açık Piyasa İşlem Karları
- B. Kambiyo Karları
- C. Komisyon ve Hizmet Gelirleri
- D. İştirak Gelirleri

III - GELİRLER TOPLAMI

IV - FAİZ GİDERLERİ

- A. Kredi Mektuplu Döviz Mevduat Faizleri
- B. Hariçteki Muhabir Hesaplarına Ödenen Faizler
- C. Diğer Mevduata Ödenen Faizler
- D. Diğer Faiz Giderleri

V - FAİZ DIŞI GİDERLER

- A. Açık Piyasa İşlemleri Faiz Dışı Giderler
- B. Kambiyo Zararları
- C. Hariçteki Muhabir Hesap. Ödenen Faiz Dışı Giderler
- D. Komisyon Giderleri
- E. Fon Giderleri
- F. Amortisman Giderleri
- G. Karşılık Gideri

H. Çeşitli Zararlar

VI - GENEL GİDERLER

A. Personel Giderleri

B. Provizyonlar

C. Diğer Giderler

D. Banknot Tabı Giderleri

VII- GİDERLER TOPLAMI

VIII - NET KÂR / ZARAR [III- VII]

3.2. TCMB Gelir (Kar/Zarar) Tablosunu Oluşturan Kalemler

I- FAİZ GELİRLERİ

Bu kalem yurtdışı muhabir hesaplarından alınan faizler, menkul kıymet faiz gelirleri, kullandırılan kredi faiz gelirleri ve diğer faiz gelirlerinden oluşmaktadır. 31.12.2000 tarihi için toplam 916,974 milyar TL'lik faiz gelirinin 768,972 milyar TL'si Hariçteki Muhabirlerden alınan faizlere, 139,899 milyar TL'si ise menkul kıymet faiz gelirlerine aittir.

II- FAİZ DIŞI GELİRLER

API karları, kambiyo karları, komisyon, hizmet ve iştiraklerden elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. 31.12.2000 tarihi için 1,485,941 milyar TL'si API karı olmak üzere 1,589,941 milyar TL'dir.

III- GELİRLER TOPLAMI

Yukarıdaki iki kalemin toplanmasıyla elde edilir. 31.12.2000 tarihi için Bankanın edindiği toplam gelir tutarı 2,506,915 milyar TL'dir.

IV- FAİZ GİDERLERİ

Banka için en büyük gider kalemi olan yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının açabildiği Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları (KMDTH), yurtdışı muhabirler hesaplarına ödenen faizler ile diğer mevduata ödenen faizler ve diğer faiz giderlerinden oluşmaktadır. 31.12.2000 tarihi için faiz giderleri kaleminin toplamı 785,671 milyar TL olup bunun 731,396 milyar TL'sini KMDTH'na ödenen faizler oluşturmaktadır.

V- FAİZ DIŞI GİDERLER

API zararları, kambiyo zararları, yurtdışı muhabir hesaplara ödenen faiz dışı giderler, karşılık, fon, komisyon, amortisman giderleri ile çeşitli

zararlardan oluşmaktadır. 31.12.2000 tarihi için faiz dışı giderler kaleminin toplamı 612,820 milyar TL olup bunun en büyük iki parçası 242,680 milyar TL ile şüpheli alacak karşılığı ve 179,615 milyar TL ile yurtdışı muhabir hesaplara ödenen faiz dışı giderler oluşturmaktadır.

VI- GENEL GİDERLER

Personel giderleri, provizyonlar, banknot tabı giderleri ile diğer giderlerden oluşmaktadır. 31.12.2000 tarihi için bu kalem 115,791 milyar TL olup bunun en büyük üç alt kalemi 87,370 milyar TL ile personel gideri, 14,693 milyar TL diğer gider ile 13,666 milyar TL ile banknot basım gideridir.

3.3. AMB Gelir Tablosunun Biçimsel Yapısı

AMB GELİR (KAR/ZARAR) TABLOSU

1.1 Faiz Gelirleri

1.2 Faiz Giderleri

1 Net Faiz Geliri

2.1 Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar

2.2 Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Varlıklar Değer Düşüş Karşılıkları

2.3 Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler

2 Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları (Net)

3.1 Ücret ve Komisyon Gelirleri

3.2 Ücret ve Komisyon Giderleri

3 Ücret ve Komisyon Geliri (Net)

4 İştirak Kazançları ve Temettüleri

5 Parasal Gelirler Bakiyesi (Net)

6 Diğer Gelirler

Toplam Net Gelir

7 Personel Giderleri

8 İdari Harcamalar

9 Maddi Olan/Olmayan Duran Varlıkların Amortisman Giderleri ve Tükenme Payları

10 Banknot Üretim Giderleri

11 Diğer Giderler

12 Kurumlar Vergisi

Yıllık Kar/Zarar

3.4. AMB Gelir (Kar/Zarar) Tablosunu Oluşturan Kalemler

I- NET FAİZ GELİRİ

Bu kalem yabancı para ve Euro cinsinden varlık ve yükümlülüklerden kaynaklanan faiz geliri ile faiz giderlerinin netleştirilmiş halidir. Başlıca kaynağı rezervlerden elde edilen faiz geliridir. 2000 yılı toplam 1.4 milyar Euro'luk net faiz geliri, 2.5 milyar Euro'luk yabancı rezerv faiz gelirini içeren 7.1 milyar Euro'luk faiz gelirinden 5.7 milyar Euro'luk faiz giderinin düşülmesiyle elde edilmiştir.

II- FİNANSAL İŞLEMLER, İNDİRİMLER ve RİSK KARŞILIKLARI (NET)

“Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar”, “Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Varlıklar Değer Düşüş Karşılıkları”, “Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler” alt başlıklarından oluşan bu kalem 2000 yılı için 751.6 milyon Euro'dur.

Alt kalemlerden “Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar”ın neti 2000 yılı için 3.4 milyar Euro'dur. Bu kalem daha çok yıl içinde satılan dövizler ile portföy yönetimi sonucu gerçekleşen menkul kıymet satışından elde edilen kazançlardan oluşmaktadır.

III- ÜCRET VE KOMİSYON NET GELİRLERİ

Bu kalem 1.3 milyon Euro'luk Ücret ve Komisyon geliriyle, 0.6 milyon Euro'luk ücret ve komisyona ait harcamaların netleştirilmesiyle elde edilmiştir. "Ücret ve Komisyon Geliri" kaleminin kaynağını kredi kurumlarının zorunlu karşılık gereksinimlerini yerine getirmemeleri nedeniyle ödedikleri cezalar oluşturmaktadır.

IV- DİĞER GELİRLER

2000 yılı için 0.9 milyon Euro tutarında olan bu kalem daha çok kullanılmayan yönetim için ayrılan karşılıkların Kar ve Zarar Hesabına aktarılması sonucu oluşmaktadır.

V- PERSONEL GİDERLERİ

2000 yılı sonu itibarıyla 72'si yönetici olmak üzere toplam banka personeli 941 kişidir. Aynı dönem için toplam 80 milyon Euro olan "Personel Giderleri" kaleminin 67 milyon Euro'su personele yıl içerisinde ödenen ücret, sağlık ve kaza sigortası primlerinden oluşmaktadır.

VI- AMB EMEKLİLİK PLANI

Banka, kanunu gereği 3 yılda bir tüm personeli kapsayacak şekilde yeniden değerlendirilen, minimum yükümlülük tutarı peşin olarak ödenecek tutara eşit olan bir Emeklilik Planına sahiptir. AMB'nin emeklilik katılım payı tüm personelin emekliliğe tabi gelirin %16.5'i olarak öngörülmüştür. İşgörmelik ve emeklilik sonrası hizmetler karşılığını da içerecek şekilde toplam emeklilik maliyeti 2000 yılı için 13.1 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir.

VII- İDARİ HARCAMALAR

Bu kalem bina kiralrı ve onarım giderleriyle, montaj, yer değiştirme ile danışmanlık ücretlerinden oluşmaktadır. 2000 yılı için Personel Giderlerine göre biraz daha yüksek olarak 82.8 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir.

TCMB, Haftalık Vaziyetini Günlük Vaziyetini haftanın son işgünü verileriyle oluşturarak elde etmektedir. Aynı biçimsel yapıya sahip olması nedeniyle sadece Haftalık Vaziyetin biçimsel yapısı gösterilmiştir.

Günlük ve haftalık finansal tablolar hazırlanırken kalemlerin yeniden değerlemesi (piyasa rayicine tekrar düzenlenmesi) yapılmamaktadır. Önceki döneme göre tablolardaki kalemlerin büyüklüğünde ortaya çıkan değişim, iki dönem arasında TCMB'ce yapılan işlemlerden kaynaklanmaktadır.

TCMB üç aylık dönem sonu bilançosunu tıpkı yıl sonu bilançosunda olduğu gibi oluşturmaktadır. Bu finansal tabloda, kalemlerin büyüklüğünde önceki döneme göre meydana gelen değişim, günlük ve haftalık finansal tablodakinden farklı olarak ayrıca değerlendirme nedeniyle ortaya çıkan etkiyi de içermektedir.

TCMB kendi iç çalışmalarında kullanılmak üzere hazırladığı Üç Aylık Dönem Sonu Bilançosu ile Geçici Kar ve Zarar Tablosunu dışarıya sadece milli gelir hesaplarında kullanılmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'ne vermektedir.

4.2.AMB Diğer Finansal Tablolarının Biçimsel Yapısı

AMB finansal tablolarının neler olduğu Kılavuzun 1 no'lu ekinde belirtilmiştir. Bu tablolar içerisinde yer almasına karşın yukarıda açıklanmayanlar Günlük Finansal Vaziyet ve bu tablonun haftanın son işgünü değerlerine göre düzenlenmesiyle elde edilen (üç aylık dönem içi) Haftalık Finansal Vaziyet ile Üç Aylık Dönem Sonu (Haftalık Vaziyet) Bilançosudur.

AMB haftalık vaziyetlerini sadece işlemlerden kaynaklanan etkinin izlendiği günlük ve haftalık vaziyet ile değerlendirme işlemlerinden kaynaklanan etkinin yanında ve kar/zarar hesabının taşındığı üç aylık dönem sonrası için haftalık vaziyet yani üç aylık dönem sonu bilançosu oluşturulur.

4.2.1.AMB Haftalık Finansal Vaziyetinin Biçimsel Yapısı

Bu vaziyet yukarıda da değinildiği üzere tıpkı TCMB'de olduğu gibi Günlük Vaziyetle aynı formattadır yani haftanın son işgünündeki Günlük Vaziyet ile Haftalık Vaziyet arasında hiçbir fark bulunmamaktadır. Dolayısıyla Günlük Vaziyet ayrıca açıklanmayacaktır.

AMB Haftalık Finansal Vaziyetinin biçimsel yapısının nasıl olması gerektiği Kılavuzun 7 no'lu ekinde belirtilmiştir.

Aşağıda görüleceği üzere AMB Haftalık Finansal Vaziyeti aynen TCMB'de olduğu gibi hafta boyunca AMB'ce gerçekleştirilen işlemleri göstermekte, yeniden değerleme yapılmamaktadır. Bunun yanında önceki haftaya göre meydana gelen değerim ayrı bir sütun halinde ayrıca gösterilmektedir.

Eurosistem Haftalık Finansal Vaziyeti (Üç Aylık Dönem İçi)
(EUR milyon)

Varlıklar	..tarihli bakiye	Geçen haftaya göre işlemler nedeniyle fark
1. Altın ve Altın Alacakları		
2. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar 2.1. IMF'den alacaklar 2.2. Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar		
3. Euro Bölgesi Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar		
4. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Euro Alacaklar 4.1. Bankalardan alacaklar ve menkul kıymetler, krediler 4.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar		
5. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Alacaklar 5.1. Temel yeniden finansman operasyonları 5.2. Uzun dönem yeniden finansman operasyonları 5.3. İnce ayar ters operasyonlar 5.4. Yapısal ters operasyonlar 5.5. Ekstrem borçlanma kolaylığı 5.6. Marjı denkleştirme (margin call) alacakları		
6. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Diğer Euro Alacaklar		
7. Euro Bölgesi Yerleşikleri Euro Cinsi Menkul Kıymetleri		
8. Kamu Bütçesinden Euro Alacaklar		
9. Diğer Aktifler		
Toplam Varlıklar		

Yükümlülükler	..tarihli bakiye	Geçen haftaya göre işlemler nedeniyle fark
<p>1. Dolaşımdaki Banknotlar</p> <p>2. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Borçlar</p> <p>2.1. Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil)</p> <p>2.2. Mevduat kolaylıkları</p> <p>2.3. Vadeli mevduatlar</p> <p>2.4. İnce ayar ters operasyonlar</p> <p>2.5. Marjı denkleştirme (margin call) borçları</p> <p>3. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Diğer Euro Borçlar</p> <p>4. İhraç Edilmiş Borç Sertifikaları</p> <p>5. Euro Bölgesi Diğer Yerleşiklere Euro Borçlar</p> <p>5.1. Hazine mevduatları</p> <p>5.2. Diğer borçlar</p> <p>6. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Euro Borçlar</p> <p>7. Euro Bölgesi Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar</p> <p>8. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar</p> <p>8.1. Mevduatlar ve diğer borçlar</p> <p>8.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden borçlar</p> <p>9. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları (SDR)</p> <p>10. Diğer Pasifler</p> <p>11. Yeniden Değerleme Hesabı</p> <p>12. Sermaye ve Yedekler</p>		
Toplam Yükümlülükler		

4.2.2.AMB Üç Aylık Dönem Sonu Finansal Vaziyetinin Biçimsel Yapısı

**Üç Aylık Dönem Sonu Euro Sistem Haftalık Finansal Vaziyeti
(EUR milyon)**

Varlıklar	...tarihli bakiye	Geçen haftaya göre fark İşlemler Değerleme	
1. Altın ve Altın Alacakları			
2. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar 2.1. IMF'den alacaklar 2.2. Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar			
3. Euro Bölgesi Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar			
4. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Euro Alacaklar 4.1. Bankalardan alacaklar ve menkul kıymetler, krediler 4.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar			
5. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Alacaklar 5.1. Temel yeniden finansman operasyonları 5.2. Uzun dönem yeniden finansman operasyonları 5.3. İnce ayar ters operasyonlar 5.4. Yapısal ters operasyonlar 5.5. Ekstrem borçlanma kolaylığı 5.6. Marjı denkleştirme (margin call) alacakları			
6. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Diğer Euro Alacaklar			
7. Euro Bölgesi Yerleşikleri Euro Cinsi Menkul Kıymetleri			
8. Kamu Bütçesinden Euro Alacaklar			
9. Diğer Aktifler			
Toplam Varlıklar			

Yükümlülükler	Geçen haftaya göre fark	
	..tarihli bakiye	İşlemler Değerleme
1. Dolaşımdaki Banknotlar		
2. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Borçlar		
2.1. Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil)		
2.2. Mevduat kolaylıkları		
2.3. Vadeli mevduatlar		
2.4. İnce ayar ters operasyonlar		
2.5. Marjı denkleştirme (margin call) borçları		
3. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Diğer Euro Borçlar		
4. İhraç Edilmiş Borç Sertifikaları		
5. Euro Bölgesi Diğer Yerleşiklere Euro Borçlar		
5.1. Hazine mevduatları		
5.2. Diğer borçlar		
6. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Euro Borçlar		
7. Euro Bölgesi Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar		
8. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar		
8.1. Mevduatlar ve diğer yükümlülükler		
8.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden borçlar		
9. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları (SDR)		
10. Diğer Pasifler		
11. Yeniden Değerleme Hesabı		
12. Sermaye ve Yedekler		
Toplam Yükümlülükler		

AMB Üç Aylık Finansal Vaziyetinin biçimsel yapısının nasıl olması gerektiği Kılavuzun 6 no'lu ekinde belirtilmiştir. Bu vaziyet haftalık vaziyetteki kalemlerin üç aylık dönem sonunda yeniden değerlemesi ve işlemler nedeniyle oluşan farkın yansıtılması yoluyla elde edilmektedir. Bu yüzden ismi Üç Aylık Dönem Sonu Haftalık Vaziyet olarak düzenlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖRNEK UYGULAMA, TCMB VE AMB UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

1.Örnek Uygulama

Varsayımlar:

Örnek uygulama kendi ulusal para birimi yerine Euro'nun kullanımını kabul eden diğer 12 Avrupa Topluluğu ülkesi gibi Türkiye'nin de TL'nin yerine Euro'nun kullanımını kabul ettiği varsayımı üzerine yapılmıştır.

Bu doğrultuda Euro'nun yerini aldığı para birimleri olan Alman Markı, Belçika Frangı, Lüksemburg Frangı, İspanyol Pezetası, İrlanda Lirası, Fransız Frangı, İtalyan Lireti, Hollanda Florini, Avusturya Şilini, Portekiz Esküdosu, Fin Markkası, Yunan Drahmisi, Euro ile Türk Lirası cinsinden olan değerler Euro cinsinden diğerleri ise yabancı para olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, bu para birimlerini ihraç etmiş olan ülkelerin oluşturduğu alan ise Euro Bölgesi, TCMB ise bu bölgede faaliyet gösteren Topluluk ulusal merkez bankası (UMB) olarak tanımlanmıştır.

1.1. 31.12.2000 tarihli TCMB Yıl Sonu Bilançosunun AMB Bilançosuyla Uyumlu Olarak Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Örnek Bir Uygulama

Yukarıdaki varsayımlara göre Euro bölgesinde faaliyet gösteren Avrupa Merkez Bankaları Sistemine katılımcı bir ulusal merkez bankası durumunda olan TCMB'nin 31.12.2000 tarihli yıl sonu bilançosu aşağıdaki şekilde olacaktır:

AKTİFLER

AMB 1. Altın ve Altın Alacakları

31.12.2000 tarihindeki TCMB altın mevcudunun tamamı burada yer alır ve büyüklüğü **694,485,985,355,000 TL**'dir.

AMB 2. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar

Bu kalemin 31.12.2002 tarihli TCMB bilançosuna göre alt açılımları ise;

2.1. IMF'den alacaklar

2.2. Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar:

TCMB-II.Döviz borçluları

(non konvertible) 641,057,075,000 TL

TCMB-Muhabir Hesaplar (Euro dışı olanlar)

Amerikan doları 5,484,129,093,665,000 TL

Kanada doları 714,779,690,000 TL

SDR 22,604,672,885,000 TL

Danimarka kronu 575,712,860,000 TL

İsveç kronu 427,161,465,000 TL

İsviçre frangı 7,386,469,030,000 TL

Norveç kronu 416,034,340,000 TL

Japon yeni 70,970,716,485,000 TL

Suudi Arabistan riyali 410,631,770,000 TL

Kuveyt filsi 1,924,588,545,000 TL

İngiliz sterlini 13,765,789,830,000 TL

Toplam 5,603,325,650,565,000 TL

TCMB-VII.Dış Krediler (Irak-Sudan) 139,736,467,380,000 TL

TCMB-XI.Takipteki Alacaklar (Irak) 795,469,790,785,000 TL

TCMB-XIII.Muvakkat Borçlular 326,262,340,000 TL

New York, Tokyo, Londra Temsilcilikleri ile ilgili alacaklar (depozito vb alacaklar) 298,996,185,000 TL

Diğer (USD+Mısır Lirası+DKK) 27,266,155,000 TL

olmak üzere toplam **6,539,499,228,145,000 TL** dir.

AMB 3. Euro Bölgesi Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar

Bu kalem ise;

TCMB-II.Döviz Borçluları
(konvertible efektif'in euro dışı olanı)

Amerikan doları	200,579,923,105,000 TL
Kanada doları	5,773,970,000 TL
Danimarka kronu	152,478,690,000 TL
İsveç kronu	67,223,215,000 TL
İsviçre frangı	5,714,193,095,000 TL
Norveç kronu	3,689,265,000 TL
Japon yeni	138,528,000,000 TL
Suudi Arabistan riyali	278,200,145,000 TL
Avustralya doları	40,033,740,000 TL
İngiliz sterlini	3,026,876,065,000 TL
Fin markkası	35,986,100,000 TL

Toplam 210,042,905,390,000 TL

TCMB-IV.Dahildeki Muhabir Euro dışı olanı 1,283,407,032,500,000 TL

olarak toplam **1,493,449,937,890,000 TL**'dir.

AMB 4. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Euro Alacaklar

4.1. Bankalardan alacaklar ve menkul kıymetler,krediler

4.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar

Bu kalemin bakiyesi oluşmamıştır.

AMB 5. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Alacaklar

5.1-Temel yeniden finansman operasyonları

TCMB-VII. APİ

B-Diğer (Interbank) 101,150,000,000,000 TL

5.2-Uzun dönem yeniden finansman operasyonları

TCMB-VII. APİ

A.Röpor Borçluları.

ii-Menkul Değer (geri satım vaadiyle menkul alımı-REPO)

5,117,475,433,880,000 TL

5.3-İnce ayar ters operasyonlar

5.4-Yapısal ters operasyonlar

5.5-Ekstrem borçlanma kolaylığı

5.6-Marjı denkleştirme (margin call) alacakları

olmak üzere toplam **5,218,625,433,880,000 TL.**

AMB 6. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Diğer Euro Alacaklar

TCMB-IV.Dahildeki Muhabirler (Euro cinsi) 184,949,739,000,000 TL

b-VI.İç Krediler

B-Bankacılık

e-Diğerleri 500,000,000,000,000 TL

TCMB-II. Döviz Borçluları

a-Efektif Deposu (Euro cinsi)	105,583,190,115,000 TL
b.Muhabir Hesapları (Euro cinsi)	8,975,522,627,500,000 TL

TCMB-XIII.Muvakkat Borçlular (Euro cinsi) 226,943,081,132,773 TL

olarak toplam **9,992,998,637,747,770 TL**'dir.

AMB 7. Euro Bölgesi Yerleşikleri Euro Cinsi Menkul Kıymetleri

Bu kalemin tamamı Devlet İç Borçlanma Senetlerinden oluşmaktadır ve TCMB bilançosunda "V-Menkul Değerler Cüzdanı" içerisinde gösterilmektedir. Toplam büyüklüğü ise **6,488,843,562,204,000 TL**'dir.

AMB 8.Kamu Bütçesinden Euro Alacaklar

TCMB bilançosunda "VI.İç Krediler, A-Kamu Sektörü'ne karşı gelmektedir. 31.12.2000 tarihi için büyüklüğü **1,723,714,460,000 TL**'dir.

AMB 9. Diğer Aktifler

UMB 11. Diğer Aktifler

11.1 Euro Bölgesi Madeni Paralar	
TCMB-III.Madeni Para	3,415,919,470,000 TL
11.2 Maddi Olan ve Olmayan Duran Varlıklar	
TCMB-X.Gayrimenkuller ve Demirbaşlar	68,052,198,268,232 TL
11.3 Diğer Aktifler	393,412,105,178,520 TL
TCMB-IX. İştirakler (BIS)	2,726,998,590,000 TL
TCMB-XIV. Diğer Aktifler	390,685,106,588,520 TL

olup, toplam **464,880,222,916,752 TL**'dir.

Toplam Varlıklar ise **30,894,506,722,598,500 TL**'dir.

PASİFLER

AMB 1. Dolaşımdaki Banknotlar

Bu kalem TCMB bilançosunun ilk pasif kalemi olan “Tedavüldeki Banknotlar”a karşı gelmekte olup, tutarı **3,772,411,180,199,500 TL**’dir.

AMB 2. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Borçlar

2.1. Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil):

Bu kalemin TCMB bilançosundaki karşılığı;

IV. Mevduat

B. Bankacılık Sektörü

c. Mevduat Karşılıkları olup,

büyüklüğü **3,933,903,823,686,000 TL**’dir. Diğer alt kalemler için 31.12.2000 tarihi için bakiye doğmamıştır.

AMB 3. Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Diğer Euro Borçlar

Bu kaleminin TCMB bilançosuna göre alt açılımı aşağıdaki gibidir.

TCMB-III. Döviz Alacaklıları

A. Konvertibl (Euro cinsinden olanlar) 4,659,382,580,000 TL

TCMB-V. Açık Piyasa İşlemleri

A. Röpor Alacaklıları

b. Menkul 4,973,902,440,440,000 TL olup,

toplam büyüklüğü **4,978,561,823,020,000 TL**’dir.

AMB 4. İhraç Edilmiş Borç Sertifikaları

Bu kalemin 31.12.2000 için bakiyesi doğmamıştır.

AMB 5. Euro Bölgesi Diğer Yerleşiklere Euro Borçlar

5.1. Hazine mevduatları: 445,106,060,043,205 TL

TCMB-II.Hazine'nin Alacakları

B. Diğer (Euro cinsinden olanlar) 23,779,719,079,963 TL

TCMB-IV.Mevduat

A. Kamu Sektörü-EURO

a.Hazine Genel ve Katma Bütçeli İdareler (Euro cinsinden olanlar)
(248,610,662,428,242 TL ve 172,715,678,535,000 TL toplamı)

421,326,340,963,242 TL

5.2. Diğer borçlar: 8,120,843,564,411,280 TL

TCMB-IV.Mevduat

A. Kamu Sektörü (Euro cinsi) 46,728,656,841,714 TL

B. Bankacılık Sektörü (Euro cinsi) 805,428,237,863,449 TL

C. Muhtelif

a. K.M.D. Tevdiatı (Euro cinsi) 6,693,003,120,940,000 TL

ATS 24,323,705,000 TL

BEC 3,294,045,000 TL

DEM 6,293,041,833,690,000 TL

FRF 51,680,430,680,000 TL

NLG 255,622,291,920,001 TL

EUR 92,630,946,900,000 TL

b. Diğer (Euro cinsi) 17,045,324,753,307 TL

E. Fonlar 446,175,747,837,415 TL

TCMB-VI.Dış Krediler

A. Kısa Vadeli (Euro cinsi) 148,058,210,000 TL

B. Orta ve Uzun Vadeli (Euro cinsi) 589,452,165,000 TL

TCMB-VII. İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar

A. Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri	10,715,132,120,000 TL
B. Teminat ve Depozitolar	9,833,680,396 TL

olarak toplam **8,565,949,624,454,490 TL**'dir.

AMB 6. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Euro Borçlar

Bu kalem Asya Kalkınma Bankasının TCMB nezdindeki **639,892,941,734 TL**' lik hesabından oluşmaktadır. TCMB bilançosunda ise;

IV. Mevduat

B. Bankacılık Sektörü

b. Yurtdışındaki Bankalar kaleminde yer almaktadır.

AMB 7. Euro Bölgesi Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar

TCMB-II. Hazine'nin Alacakları	2,084,052,480,000 TL
A. Altın	2,008,089,290,000 TL
B. Diğer (Euro dışı olanlar)	75,963,190,000 TL

TCMB-III. Döviz Alacaklıları	12,546,626,890,000 TL
A. Konvertibl (Euro dışı olanlar)	
USD	12,507,871,810,000 TL
SEK	32,923,160,000 TL
CHF	5,831,920,000 TL

TCMB-IV. Mevduat	2,642,405,663,815,000 TL
A. Kamu Sektörü	
a. Hazine Genel ve Katma Bütçeli İdareler (Euro dışı)	699,474,366,205,000 TL

c. İktisadi Dev. Teşekkülleri (Euro dışı) 2,032,008,090,000 TL

B. Bankacılık Sektörü (Euro dışı) 1,570,911,565,240,000 TL

C. Muhtelif

a. K.M.D. Tevdiatı (Euro dışı) 369,987,724,280,000 TL

TCMB-VI. Dış Krediler 3,963,704,595,000 TL

A. Kısa Vadeli (Euro dışı) 131,315,250,000 TL

B. Orta ve Uzun Vadeli (Euro dışı) 3,832,389,345,000 TL

TCMB-VII. İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar

A. Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri 175,602,055,920,000 TL

olarak toplam **2,836,602,103,700,000 TL**'dir.

AMB 8. Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar

8.1. Mevduatlar ve diğer borçlar:

TCMB-III. Döviz Alacaklıları

A. Konvertibl olmayan 16,429,558,530,000 TL

TCMB-IV. Mevduat

D. Uluslararası Kuruluşlar (IMF) 2,240,462,738,993,680 TL

8.2. ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden borçlar

kalemlerinden oluşup toplam büyüklüğü **2,256,892,297,523,680 TL**'dir.

AMB 9. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları (SDR)

Bu kalemin 31.12.2000 için bakiyesi doğmamıştır.

AMB 10. Diğer Pasifler

UMB 11. Ödeme Sürecindeki Kalemler:	4,756,125,465,000 TL
TCMB-VIII.Ödenecek Senet ve Havaleler	4,756,125,465,000 TL

UMB 12. Diğer Pasifler:	1,161,834,252,157,170 TL
TCMB-XIII.Muvakkat Alacaklılar	42,016,149,567,778 TL
TCMB-XIV.Diğer Pasifler	1,119,818,102,589,390 TL

UMB 13.KARŞILIKLAR	797,537,868,153,600 TL
TCMB-XI. Karşılıklar	4,756,125,465,000 TL

kalemlerinden oluşan “Diğer Pasifler” kaleminin toplam büyüklüğü **1,964,128,245,775,770 TL**'dir.

AMB 11. Yeniden Değerleme Hesabı

TCMB-X.İhtiyat Akçesi

C. Değer Artış Fonu	54,874,983,079,528 TL
D. Maliyet Artış Fonu	88,560,768,078 TL

TCMB-XII.İtfaya Tabi Hesaplar

A- 1211 SK 61. Md. Ger. Değ. Farkı

a) Madde Kapsamına Alınanlar

b) Madde Kapsamına Alınmayanlar 1,248,883,922,910,000 TL

olarak toplam **1,303,847,466,757,610 TL**'dir.

AMB 12. Sermaye ve Yedekler

UMB 15.1 Sermaye:

TCMB-IX. Sermaye	25,000,000,000 TL
------------------	-------------------

UMB 15.2 Yedekler:

TCMB-X.İhtiyat Akçesi

A. Adi ve Fevkalade	288,889,426,602,900 TL
B. Hususi (Bank. Kan. Md.59)	23,256,904,985 TL

olarak toplam **288,937,683,507,885 TL**'dir.

AMB 13.Kar

TCMB-XV. Kar **992,632,581,031,864 TL**'dir.

Toplam Yüklölükler ise **30,894,506,722,598,500 TL**'dir.

Buna göre 31.12.2000 tarihli TCMB bilançosu aşağıdaki gibi olacaktır.

AMB Bilançosuna Uyarlanmış 31.12.2000 tarihli TCMB Yıl Sonu Bilançosu

VARLIKLAR

31.12.2000 tarihli

TCMB Döviz Alış Kurundan

AMB	UMB		TL KARŞILIĞI	(1€=618 561 TRL)	Euro Karşılığı
1	1	Altın ve Altın Alacakları		694,485,985,355,000	1,122,744,539.92
2	2	Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar		6,539,499,228,145,000	10,572,116,942.62
2.1	2.1	IMF'den alacaklar			
2.2	2.2	Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar	6,539,499,228,145,000		10,572,116,942.62
3	3	Euro Bölgesi Yerleşiklerden Yabancı Para Alacaklar		1,493,449,937,890,000	2,414,393,952.88
4	4	Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklerden Euro Alacaklar			
4.1	4.1	Bankalardan alacaklar ve menkul kıymetler, krediler			
4.2	4.2	ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar			
5	5	Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Alacaklar		5,218,625,433,880,000	8,436,719,149.57
5.1	5.1	Temel yeniden finansman operasyonları	101,150,000,000,000		163,524,696.84
5.2	5.2	Uzun dönem yeniden finansman operasyonları	5,117,475,433,880,000		8,273,194,452.74
5.3	5.3	İnce ayar ters operasyonlar			
5.4	5.4	Yapısal ters operasyonlar			
5.5	5.5	Ekstrem borçlanma kolaylığı			
5.6	5.6	Marjı denkleştirme (margin call) alacakları			
6	6	Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Diğer Euro Alacaklar		9,992,998,637,747,770	16,155,235,518.81
7	7	Euro Bölgesi Yerleşikleri Euro Cinsi Menkul Kıymetleri		6,488,843,562,204,000	10,490,224,185.17
8	8	Kamu Bütçesinden Euro Alacaklar		1,723,714,460,000	2,786,652.34
-	9	Eurosistem İçi Alacaklar			
-	9.1	AMB'deki faiz payları			
-	9.2	Yabancı rezervlerin transferi karşılığı alacaklar			
-	9.3	AMB borç sertifikalarının çıkartılmasını destekleyen bonolarla bağlantılı alacaklar			
-	9.4	Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içindeki diğer alacak hakları (net)			
9	10	Ödeme sürecindeki kalemler			
9	11	Diğer Aktifler		464,880,222,916,752	751,551,137.10
9	11	Euro alanı madeni paralar	3,415,919,470,000		5,522,364.76
9	11	Maddi ve maddi olmayan sabit varlıklar	68,052,198,268,232		110,016,955.92
9	11	Diğer Aktifler	393,412,105,178,520		636,011,816.42
9	11	Bilanço dışı kalemlerin yeniden değerlendirme farkları			
9	12	Tahakkuklar ve ertelenen harcamalar			
9	12	Çeşitli			
Toplam Varlıklar				30,894,506,722,598,500	49,945,772,078.42

YÜKÜMLÜLÜKLER

31.12.2000 tarihli

TCMB Döviz Alış Kurundan

AMB UMB		TL KARŞILIĞI		(1€=618 561 TRL)	Euro Karşılığı
1	1	Dolaşımdaki Banknotlar		3,772,411,180,199,500	6,098,689,022.10
2	2	Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Borçlar		3,933,903,823,686,000	6,359,766,981.25
2.1	2.1	Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil)	3,933,903,823,686,000		6,359,766,981.25
2.2	2.2	Mevduat kolaylıkları			
2.3	2.3	Vadeli mevduatlar			
2.4	2.4	İnce ayar ters operasyonlar			
2.5	2.5	Marjı denkleştirme (margin call) borçları			
3	3	Euro Bölgesi Kredi Kurumlarına Diğer Euro Borçlar		4,978,561,823,020,000	8,048,619,009.31
4	4	İhraç Edilmiş Borç Sertifikaları			
5	5	Euro Bölgesi Diğer Yerleşiklere Euro Borçlar		8,565,949,624,454,490	13,848,188,981.29
5.1	5.1	Hazine mevduatları	445,106,060,043,205		719,583,129.30
5.2	5.2	Diğer borçlar	8,120,843,564,411,280		13,128,605,851.99
6	6	Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Euro Borçlar		639,892,941,734	1,034,486.40
7	7	Euro Bölgesi Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar		2,836,602,103,700,000	4,585,808,196.28
8	8	Euro Bölgesi Dışı Yerleşiklere Yabancı Para Borçlar		2,256,892,297,523,680	3,648,617,189.77
8.1	8.1	Mevduatlar ve diğer borçlar	2,256,892,297,523,680		3,648,617,189.77
8.2	8.2	ERM II kapsamındaki kredi işlemlerinden borçlar			
9	9	IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları (SDR)			
-	10	Eurosistem İçi Yükümlülükler			
-	10	Yabancı rezervlerin transferine eşdeğerde yükümlülükler			
-	10	AMB borç sertifikalarının çıkartılmasını destekleyen borç senetleriyle bağlantılı yükümlülükler			
-	10	Eurosistem içi diğer yükümlülükler (net)			
10	11	Ödeme Sürecindeki Kalemler	4,756,125,465,000	1,964,128,245,775,770	7,689,016.06
10	12	Diğer Pasifler	1,161,834,252,157,170		1,878,285,653.57
10	12	Bilanço dışı kalemlerin yeniden değerlendirme farkları			
10	12	Tahakkuklar ve ertelenmiş gelir			
10	12	Çeşitli	1,161,834,252,157,170		1,878,285,653.57
10	13	Karşılıklar	797,537,868,153,600		1,289,343,925.91
11	14	Yeniden Değerleme Hesabı	1,303,847,466,757,610	1,303,847,466,757,610	2,107,872,088.21
12	15	12. Sermaye ve Yedekler		288,937,683,507,885	467,112,675.24
12	15	Sermaye	25,000,000,000		40,416.39
12	15	Yedekler	288,912,683,507,885		467,072,258.85
13	16	Kar	992,632,581,031,864	992,632,581,031,864	1,604,744,853.02
Toplam Yükümlülükler				30,894,506,722,598,500	49,945,772,078.42

1.2. 31.12.2000 tarihli TCMB Gelir Tablosunun AMB Gelir Tablosuyla Uyumlu Olarak Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Örnek Bir Uygulama

Gelir tablosuna ilişkin örnek çalışmada önceki varsayımlara ek olarak TCMB gelir tablosunda “Faiz Dışı Giderler” ana kalemi içerisinde yer alan “Fon Giderleri” kalemiyle ilgili olarak Türk Vergi Kanunları gereği bir önceki yılın karı matrah kabul edilerek yapılan Tabii Afetler ve Sivil Savunma Fonu ödemesi ve yine TCMB gelir tablosu “Genel Giderler” ana kalemi içerisindeki “Provizyonlar” alt kalemiyle ilgili olarak 1211 sayılı TCMB kanunu 59. maddesi gereğince ayrılan Kıymet Yollaması Dahili Sigorta Karşılığı uygulamalarının geçerli oldukları varsayılmıştır.

Buna göre 31.12.2000 tarihli TCMB gelir tablosu aşağıdaki şekilde oluşacaktır.

AMB 1.1.Faiz Gelirleri

Bu kalem TCMB gelir tablosunun “I- FAİZ GELİRLERİ” kalemine karşı gelmektedir. Toplam **916,974 milyar TL**’lik büyüklüğü oluşturan alt kalemler ise:

TCMB I -FAİZ GELİRLERİ

A.Hariçteki Muhabir Hesaplarından Alınan Faizler	768,972 milyar TL
B.Açık Piyasa İşlemlerinden Alınan Faizler	139,899 milyar TL
C.Kredilerden Alınan Faizler	7,993 milyar TL
D.Alınan Diğer Faizler	110 milyar TL’dir.

AMB 1.2.Faiz Giderleri

TCMB gelir tablosunun dördüncü kalemi olan “Faiz Giderleri” ne tıpkı yukarıda olduğu gibi bire bir karşı gelmektedir. Toplam büyüklüğü **785,671 milyar TL** olup alt kalemleri aşağıdaki gibidir.

TCMB IV -FAİZ GİDERLERİ

A.Kredi Mektuplu Döviz Mevduat Faizleri	731,396 milyar TL
B.Hariçteki Muhabir Hesaplarına Ödenen Faizler	35,153 milyar TL
C.Diğer Mevduata Ödenen Faizler	15,879 milyar TL
D.Diğer Faiz Giderleri	3,243 milyar TL

AMB 1.Net Faiz Geliri

Bu iki kalemin netleştirilmesi yoluyla bulunan bu kalemin büyüklüğü ise **131.303 milyar TL**'dir.

AMB 2.1.Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar ve Kayıplar

Toplam büyüklüğü **1,464,298 milyar TL** olan bu kalemin TCMB gelir tablosundaki karşılıkları ise aşağıdadır.

TCMB II -FAİZ DIŞI GELİRLER

A.Açık Piyasa İşlem Karları	1,485,165 milyar TL
B.Kambiyo Karları	91,051 milyar TL

TCMB V -FAİZ DIŞI GİDERLER

A.Açık Piyasa İşlemleri Faiz Dışı Giderler	61,058 milyar TL
B.Kambiyo Zararları	50,860 milyar TL

AMB 2.2.Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Varlıklar Değer Düşüş Karşılıkları

Bu kalem için 31.12.2000 tarihli TCMB gelir tablosunda bakiye oluşmamıştır.

AMB 2.3.Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler

Bu kalem ise TCMB gelir tablosu "V -FAİZ DIŞI GİDERLER" kalemi içinde yer alan şüpheli alacak karşılığı kur farkından oluşan "G.Karşılık

Gideri” alt kalemine karşı gelmekte olup, büyüklüğü ise **242,680 milyar TL**’dir.

AMB 2.Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları (Net)

Yukarıdaki üç kalemin neti olan bu kalemin büyüklüğü ise **1,221,618 milyar TL**’dir.

AMB 3.1.Ücret ve Komisyon Gelirleri

TCMB gelir tablosundaki karşılığı,

II-FAİZ DIŞI GELİRLER

C.Komisyon ve Hizmet Gelirleri

olup büyüklüğü **12,562 milyar TL**’dir.

AMB 3.2.Ücret ve Komisyon Giderleri

Bunu oluşturan kalemler ise,

TCMB V -FAİZ DIŞI GİDERLER

C.Hariçteki Muhabir Hesap. Ödenen Faiz Dışı Giderler 179,615 milyar TL

D.Komisyon Giderleri

41,363 milyar TL

olup toplamı **220,978 milyar TL**’dir.

AMB 3.Ücret ve Komisyon Geliri (Net)

Yukarıdaki iki kalemin neti ise **208,416 milyar TL**’dir.

AMB 4.İştirak Kazançları ve Temettüleri

Bu kalem TCMB gelir tablosunda “II-FAİZ DIŞI GELİRLER” içerisindeki “D.İştirak Gelirleri” ne karşı gelmektedir. Büyüklüğü ise **1,163 milyar TL**’dir.

AMB 5.Parasal Gelirler Bakiyesi (Net)

31.12.2000 tarihi itibarıyla bu kalem için bakiye oluşmamıştır.

AMB 6.Diğer Gelirler

Yukarıdakine benzer şekilde 31.12.2000 tarihi itibarıyla bu kalem için bakiye oluşmamıştır.

AMB Toplam Net Gelir

1-6 no'lu ana kalemlerin netleşmesi sonucu bulunan bu kalemin büyüklüğü **1,145,668 milyar TL**'dir.

AMB 7.Personel Giderleri

Bu kalemin bire bir karşılığı TCMB gelir tablosunda "VI-GENEL GİDERLER" içerisinde yer alan "A.Personel Giderleri" kalemi olup 31.12.2000 için büyüklüğü ise **87,370 milyar TL**'dir.

AMB 8.İdari Harcamalar

Bu kalemin büyüklüğüne TCMB gelir tablosu VI-GENEL GİDERLER" toplamı olan 14,693 milyar TL içerisindeki "C.Diğer Giderler" kaleminde bulunan ve AMB gelir tablosuna göre "Diğer Gider"de yer alan –Danışmanlık ve Araştırma Gideri (347 milyar TL), -Kıymet Yollama Gideri (562 milyar TL), -Vergi Resim ve Harçlar (173 milyar TL), -Sosyal İçerikli Giderler (884 milyar TL), ve –Çeşitli Giderler (899 milyar TL) düşüldükten sonra ulaşılmaktadır. Bu kalemin büyüklüğü ise **11,828.15 milyar TL**'dir.

AMB 9. Maddi Olan / Olmayan Duran Varlıkların Amortisman Giderleri ve Tükenme Payları

TCMB V-FAİZ DIŞI GİDERLER

F.Amortisman Giderleri

kalemine karşı gelmektedir. Büyüklüğü 31.12.2000 için **3,517 milyar TL**'dir.

AMB 10.Banknot Üretim Giderleri

TCMB VI -GENEL GİDERLER

D.Banknot Tabı Giderleri

kalemine karşı gelmekte olup büyüklüğü **13,666 milyar TL**'dir.

AMB 11.Diğer Giderler

Üç alt kalemden oluşmaktadır. Bunlar “Faiz Dışı Giderler” içinde yer alan vergi kanunları gereği Tabii Afetler ve Sivil Savunma Fonlarına yapılan ödemelerden oluşan “Fon Giderleri”, 1211 sayılı yasanın 59. maddesi gereği TCMB'nin ayırdığı Kıymet Yollama Dahili Sigorta karşılığında oluşan TCMB gelir tablosunda “Genel Giderler” içindeki “Provizyonlar” gösterilen tutar ile yine “Genel Giderler” içindeki “Diğer Giderler” kaleminden AMB gelir tablosu sekizinci kalemini oluşturan “İdari Harcamalar” düşüldükten sonra kalan –Danışmanlık ve Araştırma Gideri, -Kıymet Yollama Gideri, -Vergi Resim ve Harçlar, -Sosyal İçerikli Giderler, –Çeşitli Giderler alt kalemlerinden oluşmaktadır.

TCMB V -FAİZ DIŞI GİDERLER

E.Fon Giderleri	17,738 milyar TL
H.Çeşitli Zararlar	15,989 milyar TL

TCMB VI -GENEL GİDERLER

B.Provizyonlar	62 milyar TL
C.Diğer Giderler	2,864.85 milyar TL
-Danışmanlık ve Araştırma Giderleri	347 milyar TL
-Kıymet Yollama Giderleri	562 milyar TL
-Vergi, Resim ve Harçlar	173 milyar TL
-Sosyal İçerikli Giderler	884 milyar TL
-Çeşitli Giderler	899 milyar TL

olarak toplam büyüklüğü **36.653,85 milyar TL**'dir.

AMB 12.Kurumlar Vergisi

TCMB 2000 yıl sonu itibarıyla 218,866 milyar TL'si Kurumlar Vergisi ve 21,887 milyar TL'si de Fon Payı olmak üzere toplam **240,753 milyar TL** Kurumlar Vergisiyle ilgili olarak ödemiştir.

Yıllık Kar/Zarar

Tüm bunların sonucunda TCMB 2000 yıl sonu itibarıyla **vergi öncesi 992,633 milyar TL, vergi sonrası 751,880 milyar TL** kar elde etmiştir.

Buna göre 31.12.2000 tarihli TCMB gelir tablosu aşağıdaki gibi olacaktır.

AMB Gelir Tablosuna Uyarlanmış 31.12.2000 tarihli TCMB Gelir Tablosu

	(milyar TL)	(milyon Euro) *
1.1 Faiz Gelirleri	916,974	1,482.43
1.2 Faiz Giderleri	(785,671)	(1,270.16)
1 Net Faiz Geliri	131,303	212.27
		-
2.1 Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar	1,464,298	2,367.27
2.2 Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Varlıklar Değer Düşüş Karşılıkları	-	-
2.3 Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler	(242,680)	(392.33)
2 Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları (Net)	1,21,618	1,74.94
		-
3.1 Ücret ve Komisyon Gelirleri	12,562	20.31
3.2 Ücret ve Komisyon Giderleri	(220,978)	(357.25)
3 Ücret ve Komisyon Geliri (Net)	(208,416)	(336.94)
		-
4 İştirak Kazançları ve Temettüleri	1,163	1.88
		-
5 Parasal Gelirler Bakiyesi (Net)	-	-
		-
6 Diğer Gelirler	-	-
		-
Toplam Net Gelir	1,145,668	1,852.15
		-
7 Personel Giderleri	(87,370)	(141.25)
		-
8 İdari Harcamalar	(11,828)	(19.12)
		-
9 Maddi Olan/Olmayan Duran Varlıkların Amortisman Giderleri ve Tükenme Payları	(3,517)	(5.69)
		-
10 Banknot Üretim Giderleri	(13,666)	(22.09)
		-
11 Diğer Giderler	(36,654)	(59.26)
		-
12 Kurumlar Vergisi	(240,753)	(389.21)
		-
Yıllık Kar/Zarar (Vergi Sonrası)	751,880	1,215.53

* 31.12.2000 tarihli TCMB Döviz Alış Kuruyla (1€=618 561 TRL) Euro Karşılığı bulunmuştur.

2. TCMB ve AMB Uygulamaların Karşılaştırılması

2.1.Uygulanan Muhasebe İlkeleri Açısından

Her iki kurum da muhasebenin,

i)Süreklilik,

ii)Tutarlılık,

iii)Dönemsellik ve Tahakkuk Esası,

iv)İhtiyatlılık,

v)Özün Önceliği,

vi)Önemlilik

ilkelerini uygulamaktadır. İki merkezi para otoritesi arasında bu konuda farkların olmaması gerektiğinden bu zaten beklenen bir sonuçtur.

2.2.Kullanılan Değerleme Yöntemleri Açısından

Değerleme kısaca bir işletmenin bilanço kalemlerinin gerçek değerine getirilmesi işlemidir. Bilanço varlık ve yükümlülüklerin değerinde oluşan farkın başlıca kaynakları, yabancı para kıymetleri etkileyen döviz kurları, menkul kıymetleri etkileyen faiz oranları ve tüm kıymetlerin ekonomik değerini etkileyen genel fiyat seviyesi değişimleridir. Değerleme uygulamaları bu çerçevede içerisinde aşağıda karşılaştırılmıştır.

2.2.1.Döviz Varlıkları

Her iki kurum da yabancı para varlık ve yükümlülüklerini işlem tarihindeki cari kurları kullanarak kaydetmektedir. Değerlemeler döviz-döviz (currency by currency) olarak dönem sonu kurları üzerinden yapılmaktadır.

i)TCMB 2000 yılı dönem sonunda oluşan kur farkını bilançoda "İtfaya Tabi Hesaplar" da izlemiştir. Ancak 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 4651 sayılı yasayla değişik 61. maddesi ile daha önce Hazine'ye ödenen veya

Hazine'den tahsil edilen kur farklarının dağıtılmadan bilançoda ayrı bir kalemde izlenmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda 4 Eylül 2001 tarihli Banka Meclisi kararıyla ise kur farkları lehte oluşursa pasifteki "Değerleme Hesabı" içerisinde, aleyhte oluşursa aktifteki "Değerleme Hesabı" içerisinde izlenmektedir.

ii) AMB ise kur değişiminden kaynaklanan lehte etkiyi (+) olarak, aleyhteki etkiyi ise (-) olarak pasifte özkaynakların içerisinde "Yeniden Değerleme" kaleminde izlemektedir (AMB Kılavuzu Ek:4).

2.2.2.Pazarlanabilir Menkul Kıymetler

Her iki kurum da menkul kıymetleri bilanço tarihindeki rayiç değer üzerinden değerlemektedir.

i) TCMB bilançosundaki menkul kıymetler (DİBS) kendi nam ve hesabına satın aldığı menkul kıymetlerle, geri almak vaadiyle bankalara geçici olarak sattığı menkul kıymetlerden oluşmaktadır. Bunlar menkul değerler cüzdanı içinde elde etme maliyetleri üzerinden kaydedilmektedir. Banka kendi nam ve hesabına aldığı menkul kıymetleri bilanço tarihinde rayiç bedelle değerlemektedir. Değerleme sonucu oluşan fark;

Olumlu ise, bilançoda Diğer Aktiflerde, gelir tablosunda ise APİ Faiz Dışı Gelirler Hesabında muhasebeleştirilerek,

Olumsuz ise, bilançoda Diğer Pasiflerde, gelir tablosunda ise APİ Faiz Dışı Giderler Hesabında muhasebeleştirilerek etki bilançoya Kar/Zarar üzerinden taşınmaktadır.

Ancak söz konusu değerlendirme farkları 2002 yılından itibaren Diğer Aktifler-Diğer Pasifler hesapları yerine, menkul kıymetlerin içerisinde yer almaya başlamıştır.

ii) AMB ise gerek Euro cinsinden gerekse yabancı para cinsinden düzenlenmiş menkul kıymetlerinde faiz değişiminden kaynaklanan etkiyi

(AMB Kılavuzu Ek:4) gerçekleşmemiş kar/zarar olarak niteleyerek bilançosunda pasifte “Yeniden Değerleme” kalemi içerisinde göstermektedir.

iii) Bunun yanında TCMB 2001 yıl sonundan itibaren yurtdışı muhabirleri nezdinde tuttuğu yabancı para üzerinden düzenlenmiş menkul kıymetleri uluslararası piyasada oluşan rayiç bedel üzerinden değerlemeye tabi tutacaktır.

2.2.3.Genel Fiyat Seviyesindeki Değişim

Yüksek enflasyonlu ekonomilerde maddi duran varlıklar, özsermaye kalemleri, stoklar gibi sabit parasal olmayan kalemler bir fiyat endeksi kullanılarak bilanço tarihindeki parasal değerlerinin doğru ifade edilmesi amacıyla düzeltilmesi öngörülmektedir. (29 no’lu Uluslararası Muhasebe Standartı-UMS)¹¹

Buna paralel olarak TCMB, gayrimenkulleri ve amortismanlarını V.U.K. 298. maddesi uyarınca T.C. Maliye Bakanlığı’nca belirlenen yeniden değerlendirme oranını esas alarak değerlemekte, oluşan farkı da pasifte “X-İhtiyat Akçesi, C.Değer Artış Fonu”nda, satım aşamasında demirbaşlar ve amortismanlarına uygulanan değerlendirme sonucu oluşan farkı ise “X-İhtiyat Akçesi, D. Maliyet Artış Fonu”nda izlemektedir. Böylece mevcut yasalar çerçevesinde ve büyük ölçüde yüksek enflasyonun gayrimenkul değerinde yarattığı aşındırmayı engellemektedir.

AMB’de ise düşük enflasyon nedeniyle böyle bir uygulamaya rastlanmamaktadır.

2.2.4.Repo, Ters Repo Sözleşmeleri

Her iki merkez bankası geri satım vaadiyle geçici olarak aldıkları menkul kıymetleri karşılıklı teminat gibi kullanmaktadır ve bunları

¹¹ International Accounting Standards Committee. International Accounting Standards 2000. London, UK: International Accounting Standards Committee Publications, 2000. s. 665-677.

değerlemeye tabi tutmamaktadır. Bunun yanında geri alım vaadiyle geçici olarak sattıkları menkul kıymetleri ise rayiç bedel üzerinden değerlemektedirler.

Yine her iki kurum da yaptıkları repo ve ters repo işlemlerinden aldıkları/ödedikleri faizler için gelir/gider reeskontu yapmaktadır.

2.2.5.Maddi Duran Varlıklar

AMB sahip olduğu bilgisayar ve bunların yazılım programı, motorlu taşıtlar için 4 yıl üzerinden, bina, mobilya ve fiziki donanım için 10 yıl üzerinden direkt yolla amortisman ayırmaktadır. Buna karşın TCMB V.U.K.'nun amortismanları düzenleyen Üçüncü Kısımında yer alan 313.-330. maddelerine ve endirekt yöneme göre amortisman ayırmaktadır. TCMB bu yasayla uyumlu olarak binalar için %2 (50 yıl) diğer duran varlıkları taşıt, demirbaş vb. için %20 (5 yıl) oranında amortisman ayırmaktadır.

AMB ise direkt yöntemle amortisman ayırdığından bilançosunda birikmiş amortismanlar kalemi bulunmamaktadır. Ayrıca yüksek enflasyon olmaması nedeniyle AMB bilançosunda TCMB bilançosundan farklı olarak yeniden değerlemeden kaynaklanan farkların kaydedildiği “Değer Artış Fonu”, Maliyet Artış Fonu” gibi kalemler de yer almamaktadır.

2.3.Emeklilik Fonlarının Oluşturulması Açısından

AMB personelinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin çıkarını gözetmek üzere emeklilik planı oluşturmuştur. Oluşturduğu plan doğrultusunda emeklilik ikramiyeleri ve kıdem tazminatları için pasifte karşılık ayırmaktadır. Bunun yanında olası risk ve kayıplar için ayrıca bir emeklilik fonu oluşturmuş ve bunu bilançosunda “Diğer Aktifler” altında izlemektedir.

TCMB personeli emeklilik ikramiyeleri ve kıdem tazminatları ise Emekli Sandığı ve SSK yasalarına göre belirlenmekte olup Banka 2001 yılından itibaren emeklilik ödemeleri için karşılık ayırmaya başlayacaktır.

2.4.Karşılıklar ve Yedekler Açısından

Kaynağı belirli risklere karşı korunma amacıyla ayrılan karşılıklar ve daha genel korunma amaçlı yedekler kalemlerini ihtiyatlılık ilkesi çerçevesinde değerlendirmek mümkün görünmektedir.

Bu doğrultuda, AMB kıdem tazminatları ile ileride doğabilecek kur ve faiz riskleri için karşılık ayırmaktadır.

Benzer şekilde TCMB, 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 59. maddesine göre Banka'nın yıllık gayrisafi karından, ertesi yıllarda Bankaya has işlemler dolayısıyla meydana gelebilecek muayyen riskleri karşılamak üzere Banka Meclisince uygun görülecek tutarlarda karşılıklar ayrılacağı hükmüne bağlanmıştır. TCMB söz konusu madde gereğince kıymet (banknot, efektif, altın vb.) nakilleri için dahili sigorta primi ayırmaktadır.

TCMB, Banka Kanunu gereği %100 teminat almadan kredi vermemektedir. Dolayısıyla kredi karşılıklarına gerek görülmemektedir.

Ancak yine de yurtdışı işlemler nedeniyle bazen karşılık ihtiyacı doğabilmektedir. Nitekim bu tür işlemler için de (Irak'tan alacağından olduğu gibi) Banka karşılık ayırmaktadır.

2.5.Finansal Mali Tablolarda Gösterim Açısından

2.5.1.Menkul Kıymet Değerleme Farklarının Gösterimi

2.5.1.1.Türk Lirası Menkul Kıymetler

TCMB V.U.K. hükümleri çerçevesinde değerlendirme nedeniyle menkul kıymetlerde (faiz etkisi) oluşan etkinin döneme ait kısmının tahakkukunu yaparak oluşan farkı Diğer Aktifler veya Diğer Pasifler ile Kar/Zarar hesabına aktarmakta ve bilançoya bu yolla taşımaktadır. Oysa AMB yeniden değerlendirme sonucu oluşan farkı menkul kıymetlerde ve karşılığını "Yeniden Değerleme" kalemi altında göstermektedir.

Bu kalemlerin karşılıklarının Diğer Aktif veya Diğer Pasifte izlenmesi yerine TL üzerinden düzenlenmiş menkule ait etkinin menkul kıymetlerde, yabancı para üzerinden düzenlenmiş menkul kıymetlerde oluşan etkinin yine kendi altında gösterilmesi (TCMB 31.12.2001 tarihinden itibaren bu uygulamaya geçecektir), karşılıklarının da AMB’de olduğu gibi gerçekleşmemiş gelir/gider olarak kabul edilerek Kar/Zarar hesabına aktarılmayıp “Değerleme Hesabı” içinde izlenmesi, TCMB finansal raporlarını AMB finansal raporlarıyla uyumlu hale getirmenin yanında kıymetlerin gerçek ekonomik değerini göstermesi nedeniyle VUK’dan bağımsız hazırlanan ticari bilançonun ve diğer mali tabloların sağlıklı analiz edilmesini sağlayacaktır.

2.5.1.2.Yabancı Para Menkul Kıymetler

TCMB yabancı para menkul kıymetlerin dönem sonu yaptığı değerlendirme sonucu oluşan farkı önceleri bilançosunda Diğer Aktifler-Diğer Pasifler kaleminde karşılığını ise Kar/Zarar hesabında izlemekte ve bunları borsa rayici üzerinden değerlemeye tabi tutmamakta iken, 2001 yılı sonundan itibaren tıpkı TL menkul kıymetlerde olduğu gibi yabancı para üzerinden düzenlenmiş menkul kıymetlerin uluslararası borsa rayicine göre değerlendirerek, doğan farkı ilgili menkul kıymette buna ait karşılığı ise Kar/Zarar Hesabında izleyecektir.

TCMB’nin AMB’ye paralel olarak Türk Lirası menkul kıymetlerde olduğu gibi faiz oranı değişiminden kaynaklanan etkiyi gerçekleşmemiş bir gelir/gider olarak kabul ederek “Değerleme Hesabı”nda göstermesi aralarındaki uyumu artıracaktır.

2.5.2.Repo, Ters Repo Sözleşmelerinin Gösterimi

TCMB kendi portföyünde bulunan menkul kıymetleri geri alım vaadiyle geçici olarak sattığında mali tablolarından çıkarmamakta ancak varlıklarda “Açık Piyasa İşlemleri, Röpor Borçluları, Nakit, Menkul Değer” kaleminde izler ve işleme konu menkul değer kadar menkul kıymetler portföyü azalır. Halbuki

AMB işleme konu menkul kıymetleri yine mali tabloları içerisinde göstermekte ve ayrı bir hesaba almamaktadır.

2.5.3.Duran Varlık Tükenme Paylarının Gösterimi

TCMB duran varlıklarındaki tükenme paylarını “Birikmiş Amortismanlar” kaleminde izlemekte ve endirekt yöntemle amortisman ayırmaktadır. Mali tablolarında “Birikmiş Amortismanları” duran varlıklarını düzenleyici bir kalem olarak göstermekte ve duran varlıkların netini bu yolla bulmaktadır.

AMB ise tükenme paylarını direkt yöntemle ayırmakta dolayısıyla mali tablolarında duran varlıklarının netini doğrudan vermektedir.

2.5.4.Para Politikası Operasyonlarının Gösterimi

TCMB'nin uyguladığı para politikası operasyonları mali tabloları aktif ve pasifinde yer alan “Açık Piyasa İşlemleri” ana başlığı altında;

A.Röpor Borçluları/Alacaklıları

a.Nakit

i.Döviz

ii.Menkul Değer

b.Menkul

olarak gösterilmekteyken, AMB para politikası operasyonlarını mali tablolarında aktifte;

Euro Bölgesi Kredi Kurumlarından Para Politikası Operasyonlarından Doğan Euro Alacaklar

Temel yeniden finansman operasyonları

Uzun dönem yeniden finansman operasyonları

İnce ayar ters operasyonlar

Yapısal ters operasyonlar

Ekstrem borçlanma kolaylığı

Marjı denkleştirme (margin call) alacakları

kalemlerinde, pasifinde ise;

Euro alanı kredi kurumlarına para politikası operasyonlarıyla ilgili olarak Euro cinsinden yükümlülükler

Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil)

Mevduat kolaylığı

Vadeli mevduat

İnce ayar ters operasyonlar

Marj tamamlama çağrısı (margin call) ile ilişkili mevduatlar

kalemlerinde TCMB mali tablolarına göre daha ayrıntılı ve rahat izlenebilir şekilde gösterilmektedir.

2.5.5.Önceki Döneme Göre Oluşan Değişimlerin Gösterimi

AMB mali tablolarında önceki döneme göre meydana gelen değişiklik, dönemlerarası gelişmelerin daha rahat izlenmesini sağlamak üzere işlemlerden kaynaklanan değişim ve değerlemeden kaynaklanan değişim olarak iki ayrı sütun halinde ayrıca gösterilmektedir.

TCMB mali tablolarında ise kalemler TL ve yabancı para olarak sütunlar halinde, yıl sonu bilançosunda ise önceki yıl rakamları ile birlikte karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tezde öncelikle her iki kurumun finansal raporlamalarına temel oluşturan esaslar ile finansal raporların biçimsel yapısı incelenmiştir. Ardından 31.12.2000 tarihli TCMB yıl sonu bilançosu ve Gelir Tablosu için örnek bir çalışma yapılmıştır. Daha sonra her iki kurum uygulamaları karşılaştırılarak benzer ve farklı yönler saptanmıştır.

Tüm bunların ışığında getirilen öneriler ise aşağıda sunulmuştur:

1.AMB ile TCMB finansal hesaplarında karşılaştırılabilirliğin ve olası entegrasyon halinde uyumun sağlanabilmesi için TCMB bilanço kalemlerinin AMB bilançosuyla olabildiği ölçüde aynı isim altında ve aynı sırayla yeniden tanımlanması, kalemlerin benzer yöntemlerle oluşturulması gerekmektedir.

2.AMB'de olduğu gibi TCMB'nin mali tablolarında yurtdışı ve yurtiçi yerleşik ayrımının yapılması uyumu arttırıcı etki yapacaktır.

3.TCMB'nin uyguladığı para politikası çerçevesinde yapmış olduğu operasyonların izlendiği Açık Piyasa İşlemleri kaleminin operasyonun türü ve vadesine göre daha anlaşılır şekilde yeniden düzenlenmesi, mali tablolarda operasyonların daha rahat izlenmesine yardımcı olacaktır.

4.Bir önceki raporlama dönemine göre işlemlerden ve değerlemeden kaynaklanan farkların raporla birlikte ayrıca verilmesi rapordaki kalemlerde meydana gelen değişimin daha rahat analiz edilmesini sağlayacaktır.

5.Değerleme ile ilgili olarak 25 Nisan 2001 tarihinde Banka Kanunu'nda yapılan değişiklikle (madde 61) ihtiyatlı davranma prensibine uygun olarak Türk Lirası değerinin değişmesi nedeniyle Bankanın aktif ve pasifindeki altın ve dövizlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu oluşan gerçekleşmemiş gelir veya giderlerin geçici bir hesapta izleneceği, bununla

ilgili gelir ve giderlerin gerçekleşmesi halinde ise gerçekleşen tutarlar kar ve zarar hesabına aktarılarak, bu hesaptan dağıtımına tabi tutulacağı hükme bağlanmış ve bu konuda uyum sağlanmıştır.

Bunun yanında TL ve yabancı para menkul kıymetlerde yeniden değerlendirme sonucu oluşacak etkiyi her ne kadar V.U.K. hükümleri gelir hesaplarına yansıtılarak üzerinden vergi ödenmesini öngörmekte ise de bu etkinin gerçekleşmemiş bir kazanç veya kayıp olarak değerlendirilip, özkaynağı güçlendirici bir kalem olarak "Değerleme Hesabı"nın altında izlenmesi, ihtiyatlılık ilkesine daha uygun görünmektedir.

6.Hiper enflasyonlu ekonomilerde finansal raporlamayı düzenleyen 29 no'lu Uluslararası Muhasebe Standartına göre;

- i)Üç yıllık enflasyon oranı toplamının %100 veya daha yukarı olması,
- ii)Faizlerin, ücretlerin ve fiyatların bir fiyat endeksine bağlı olması,

iii)Ülkede tasarrufların parasal olmayan varlıklara veya güçlü yabancı paralara yatırılması durumunda parasal olmayan kalemlerin bir fiyat endeksi aracılığıyla düzeltilmesini yani enflasyon muhasebesi uygulamasını zorunlu kılmaktadır.

TCMB parasal olmayan varlıklarının büyük kısmını oluşturan gayrimenkullerindeki aşınmayı Maliye Bakanlığı'nca yayınlanan değerlendirme oranı üzerinden değerlendirerek gidermektedir.

TCMB'nin gayrimenkul dışındaki parasal olmayan kalemlerinin mali tabloları içerisindeki payının azlığı nedeniyle her ne kadar fazla bir değişikliğe neden olmasa bile TCMB enflasyon muhasebesi uygulamasıyla uluslararası ilişkilerinde yüksek enflasyona rağmen enflasyon muhasebesi uygulamadığı konusunda gelebilecek eleştirilerin önüne geçmiş olacaktır.

7.Avrupa Birliğinin ekonomik gerçekleri ile Türkiye'nin gerçekleri, AMB'nin yapısı ve görevleri ile TCMB'nin yapısı ve görevleri, Birlikteki Ticaret

Hukuku, Vergi Hukuku ile Merkez Bankaları yasalarının bire bir uyumlu olması en azından günümüzde pek olası görünmemektedir.

Günümüzü başlangıç kabul ederek, başlatılacak Birlikle uyumlaştırma sürecinde;

-İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından AMB organizasyon yapısı ve personel görev tanımları,

-Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü ve Baş Hukuk Müşavirliği tarafından gerekli yasal alt yapının saptanması,

-Muhasebe Genel Müdürlüğü tarafından Genel Muhasebe, Banka Muhasebesi, mali mevzuat, hesaplar ve finansal raporlamaların uyumlu hale getirilmesi,

konularında adı geçen birimlerin deneyimli uzmanlarınca araştırma, yerinde incelemede bulunma ve rapor hazırlamak üzere Türk ve uluslararası muhasebe standartları konusunda uzman akademisyenlerin desteğinde bir çalışma grubunun oluşturulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

EKLER

- 1- 31.12.2000 tarihli TCMB Bilançosu
- 2- 31.12.2000 tarihli AMB Bilançosu
- 3- 31.12.2000 tarihli TCMB Gelir Tablosu
- 4- 31.12.2000 tarihli AMB Tablosu
- 5- Eylül 2001 itibarıyla TCMB Bilançosu
- 6- Avrupa Merkez Bankası Finansal Vaziyetleri Tablosu
(Avrupa Merkez Bankası Kılavuzu 1 no'lu Eki)
- 7- Avrupa Merkez Bankası Bilanço Değerleme Kuralları ve
Kompozisyonu Tablosu (Avrupa Merkez Bankası Kılavuzu
4 no'lu Eki)

Ek:1 31.12.2000 tarihli TCMB Bilançosu

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU
31.12.2000 tarihinde sona eren 69. Hesap devresi

A K T İ F

I- Altın Mevcudu
A- Uluslararası St. Olan (Safi Gr.).....116.286.693,84
B- Uluslararası St. Olmayan(Safi Gr.) 3.228.296,02

II- Döviz Borçluları

A- Konvertibl
a- Efektif Deposu.....
b- Muhabir Hesapları.....
B- Konvertibl Olmayan
a- Efektif Deposu.....
b- Muhabir Hesapları.....

III- Madeni Para

IV- Dahildeki Muhabirler

V- Menkul Değerler Cüzdanı

A- Devlet İç Borçlanma Senetleri
a- Kuponlu.....
b- Kuponsuz.....
B- Diğer.....

VI- İç Krediler

A- Kamu Sektörü

a- Hazine
i- Hazine'ye Kısa Vadeli Avans.....
ii- Diğer.....
b- Kamu İktisadi Kuruluşları
i- Ticari.....
c- İktisadi Devlet Teşekkülleri
i- Hazine Kefaletini Haiz Bono.....
ii- Ticari.....
iii- Diğer.....

B- Bankacılık Sektörü

a- Ticari
i- İhracat.....
ii- Diğerleri.....
b- Tarım
i- Tarım Kredi Kooperatifleri
ii- Tarım Satış Kooperatifleri
Birlikleri.....
iii- Diğerleri.....
c- Sınai.....
d- Tahvil Üzerine Avans.....
e- Diğerleri.....

VII- Açık Piyasa İşlemleri

A- Röpor Borçluları.....
a- Nakit
i- Döviz.....
ii- Menkul Değer.....
b- Menkul.....

B- Diğer.....

VIII- Dış Krediler

IX- İştirakler

X- Gayrimenkuller ve Demirbaşlar

A- Gayrimenkuller
Amortismanlar(-)
B- Demirbaşlar
Amortismanlar(-)

XI- Takipteki Alacaklar

XII- İtfaya Tabi Hesaplar ve Aktifleştirilen Alacaklar
A- 3836 Sayılı Tahkim Kanunu Uy. Aktifleştirilen Alacaklar
B- Bankamız Kanunu'nun 61.Md. Ger. Değerleme Farkı
a- Madde Kapsamına Alınanlar.....
b- Madde Kapsamına Alınmayanlar.....

XIII- Muvakkat Borçlular

XIV- Diğer Aktifler

TÜRK LİRASI HESAP TUTARI TL	YABANCI PARA HESAP TUTARI TL	TÜRK LİRASI HESAP TOPLAMI TL	YABANCI PARA HESAP TOPLAMI TL	GENEL TOPLAM TL
		18.759.206.220.000	675.726.779.135.000	694.485.985.355.000
	315.626.095.505.000 14.578.848.278.065.000		14.894.474.373.570.000	
	556.334.755.000 84.722.320.000	3.415.919.470.000	641.057.075.000	14.895.115.430.645.000
		697.599	1.468.356.771.500.000	1.468.356.772.197.599
3.868.709.841.801.000 2.620.133.720.403.000		6.488.843.562.204.000		6.488.843.562.204.000
		1.723.714.460.000		
		500.000.000.000.000		501.723.714.460.000
		5.117.475.433.880.000		5.218.625.433.880.000
		101.150.000.000.000		
			139.736.467.380.000	139.736.467.380.000
			2.726.998.590.000	2.726.998.590.000
63.565.427.337.931 (4.587.730.052.788)		58.977.697.285.143		
17.857.417.781.358 (8.782.916.798.269)		9.074.500.983.089		68.052.198.268.232
			795.469.790.785.000	795.469.790.785.000
		225.683.467.500.181	1.585.875.275.000	227.269.342.775.181
		384.126.052.123.520	6.559.054.465.000	390.685.106.588.520
		T O P L A M.....	17.985.277.167.775.000	30.894.506.722.598.532
		12.909.229.554.823.532	17.985.277.167.775.000	206.540.989.120.977.000

NAZIM HESAPLAR

Binalar : ...36.627.780.631.050 Liraya sigortalıdır.
Demirbaşlar : 11.477.158.124.290 Liraya sigortalıdır.
Vadelerine en çok 3 ay kalan senetler karşılığında yapılacak :
-Reeskont işlemlerinde..... % 60,00
-Avans işlemlerinde..... % 70,00

Reeskont ve avans işlemlerinde uygulanan iskonto ve faiz oranları:

Ek:2 31.12.2000 tarihli AMB Bilançosu

ECB Balance Sheet as at 31 December 2000

Assets	2000 (€)
1 Gold and gold receivables	7,040,906,565
2 Claims on non-euro area residents denominated in foreign currency	
Balances with banks and security investments, external loans and other external assets	37,475,047,829
3 Claims on euro area residents denominated in foreign currency	3,824,522,571
4 Claims on non-euro area residents denominated in euro	
Balances with banks, security investments and loans	698,252,463
5 Other claims on euro area credit institutions denominated in euro	288,143,000
6 Securities of euro area residents denominated in euro	3,667,731,194
7 Intra-Eurosystem claims Other claims within the Eurosystem (net)	13,080,794,017
8 Other assets	1,263,554,616
8.1 Tangible and intangible fixed assets	64,168,178
8.2 Other financial assets	81,758,341
8.3 Off-balance-sheet instrument revaluation differences	251,564,471
8.4 Accruals and deferred expenditure	862,316,142
8.5 Sundry items	3,747,484
Total assets	67,338,952,255
Memorandum item	
Forward claims denominated in euro	2,885,697,468

Liabilities	<u>2000 (€)</u>
1 Liabilities to euro area credit institutions denominated in euro	7 288,143,000
2 Liabilities to other euro area residents denominated in euro	1,080,000,000
3 Liabilities to non-euro area residents denominated in euro	3,421,112,123
4 Liabilities to non-euro area residents denominated in foreign currency	
Deposits, balances and other liabilities	4,803,381,255
5 Intra-Eurosystem liabilities	39,468,950,000
5.1 Liabilities equivalent to the transfer of foreign reserves	39,468,950,000
5.2 Other liabilities within the Eurosystem (net)	0
6 Other liabilities	1,678,027,878
6.1 Accruals and deferred income	1,626,022,228
6.2 Sundry items	52,005,650
7 Provisions	2,637,039,135
8 Revaluation accounts	7,972,626,864
9 Capital and reserves	3,999,550,250
9.1 Capital	3,999,550,250
9.2 Reserves	0
10 Profit for the year	1,990,121,750
Total liabilities	67,338,952,255
Memorandum item	
Forward liabilities denominated in foreign currency	2,885,697,468

Ek:3 31.12.2000 tarihli TCMB Gelir (Kar/Zarar) Tablosu

TCMB 31.12.2000 TARİHLİ KAR/ZARAR CETVELİ

	2000 Milyar TL
I - FAİZ GELİRLERİ	916,974
A.Hariçteki Muhabir Hesaplarından Alınan Faizler	768,972
B.Açık Piyasa İşlemlerinden Alınan Faizler	139,899
C.Kredilerden Alınan Faizler	7,993
D.Alınan Diğer Faizler	110
II - FAİZ DIŞI GELİRLER	1,589,941
A.Açık Piyasa İşlem Karları	1,485,165
B.Kambiyo Karları	91,051
C.Komisyon ve Hizmet Gelirleri	12,562
D.İştirak Gelirleri	1,163
III - GELİRLER TOPLAMI	2,506,915
IV - FAİZ GİDERLERİ	785,671
A.Kredi Mektuplu Döviz Mevduat Faizleri	731,396
B.Hariçteki Muhabir Hesaplarına Ödenen Faizler	35,153
C.Diğer Mevduata Ödenen Faizler	15,879
D.Diğer Faiz Giderleri	3,243
V - FAİZ DIŞI GİDERLER	612,820
A.Açık Piyasa İşlemleri Faiz Dışı Giderler	61,058
B.Kambiyo Zararları	50,860
C.Hariçteki Muhabir Hesap. Ödenen Faiz Dışı Giderler	179,615
D.Komisyon Giderleri	41,363
E.Fon Giderleri	17,738
F.Amortisman Giderleri	3,517
G.Karşılık Gideri	242,680
H.Çeşitli Zararlar	15,989

VI - GENEL GİDERLER	115,791
A.Personel Giderleri	87,370
B.Provizyonlar	62
C.Diğer Giderler	14,693
D.Banknot Tabı Giderleri	13,666
VII- GİDERLER TOPLAMI	1,514,282
IX - NET KAR / ZARAR [III- VII]	992,633

Ek:4 31.12.2000 tarihli AMB Gelir (Kar/Zarar) Tablosu

Profit and Loss Account for the year ending 31 December 2000

	<u>2000 (€)</u>
Interest income on foreign reserve assets	2,507,164,892
Other interest income	4,657,469,867
1.1 Interest income	7,164,634,759
Remuneration of NCBs' claims in respect of foreign reserves transferred	(1,375,110,826)
Other interest expense	(4,375,476,075)
1.2 Interest expense	(5,750,586,901)
1 Net interest income	1,414,047,858
2.1 Realised gains/losses arising from financial operations	3,352,768,266
2.2 Write-downs on financial assets and positions	(1,084,563)
2.3 Transfer to/from provisions for foreign exchange rate and price risks	(2,600,000,000)
2 Net result of financial operations, write-downs and risk provisions	751,683,703
3 Net income from fees and commissions	673,498
4 Other income	904,158
Total net income	2,167,309,217
5 Staff costs	(80,275,827)
6 Administrative expenses	(82,808,524)
7 Depreciation of tangible and intangible fixed assets (14,103,116)	
Profit/(Loss) for the year	1,990,121,750

Ek:5 Eylül 2001 itibarıyla TCMB Finansal Vaziyeti

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

AKTİF

I Altın Mevcudu

A. Ul.St.Olan (Safi Gr.)

B. Ul.St.Olmayan (Safi .Gr.)

II Döviz Borçluları

A. Konvertibl

a) Efektif deposu.

b) Muhabir Hesaplar

B. Konvertibl Olmayan

a) Efektif Deposu.

b) Muhabir Hesaplar

III Madeni Para

IV Dahildeki Muhabirler

V Menkul Değerler Cüzdanı

A. Devlet İç Borçlanma Senetleri

a) Kuponlu.

b) Kuponsuz

B. Diğer

VI İç Krediler

A. Bankacılık Sektörü

a) Reeskont Kredileri

b) 1211 S.K.40/1-c Kap. Kul. Kred.

c) Diğer

B. TSMF na Kullan. Krediler

VII Açık Piyasa İşlemleri

A. Röpor Borçluları

a) Nakit

i. Döviz

ii. Menkul Değer

b) Menkul.

B. Diğer

VIII Dış Krediler

IX İştirakler

X Gayrimenkuller ve Demirbaşlar

XI Takipteki Alacaklar

XII Değerleme Hesabı

XIII Muvakkat Borçlular

XIV Diğer Aktifler

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

PASİF

- I Tedavüldeki Banknotlar
- II Hazine'nin Alacakları
 - A. Altın (Safi Gr.)
 - B. Diğer (Net)
- III Döviz Alacaklıları
 - A. Konvertibl
 - B. Konvertibl Olmayan
- IV Mevduat
 - A. Kamu Sektörü
 - a) Haz.Gen. ve Kat.Bütç. İdareler
 - b) Kamu İktisadi Kuruluşları
 - c) İktisadi Devlet Teşekkülleri
 - d) Diğer (Belediyeler ve Özel İdareler)
 - B. Bankacılık Sektörü
 - a) Yurtiçindeki Bankalar
 - b) Yurtdışındaki Bankalar
 - c) Zorunlu Karşılık.
(1211 S.K. Md.40)
 - i-Nakit
 - ii-Altın (Safi Gr.)
 - d) Diğer (Valörlü İşlemler)
 - C. Muhtelif
 - a) Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı
 - b) Diğer
 - D. Uluslararası Kuruluşlar
 - E. Fonlar
 - a) Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
 - b) Diğer
- V Açık Piyasa İşlemleri
 - A. Röpor Alacaklıları
 - a) Nakit
 - i. Döviz
 - ii. Menkul Değer
 - b) Menkul
 - B. Diğer
- VI Dış Krediler
 - A. Kısa Vadeli
 - B. Orta ve Uzun Vadeli
- VII İthalat Akreditif Bedel.Tem. ve Dep.
 - A. Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri
 - B. Mal Bedeli ve Teminatlar
- VIII Ödenecek Senet ve Havaleler
- IX Sermaye
- X İhtiyat Akçesi
 - A. Adi ve Fevkalade
 - B. Hususi (1211. S.K. Md. 59)
 - C. Değer Artış Fonu
(2791 ve 3094 S.Kan)
 - D. Maliyet Artış Fonu
- XI Karşılıklar
- XII Değerleme Hesabı
- XIII Muvakkat Alacaklılar
- XIV Diğer Pasifler

**EK 6: Avrupa Merkez Bankası Finansal Vaziyetleri Tablosu
(Avrupa Merkez Bankası Kılavuzunun 1 no'lu Eki)**

RAPOR TÜRÜ	DAHİLİ / YAYINLANACAK	YASAL GEREKSİNİM KAYNAĞI	RAPORUN AMACI
1 Eurosystem günlük finansal vaziyeti	Dahili	-	Ana olarak likidite yönetimi amaçları için (Kanunun 12.1'inci maddesinin uygulanmasını teminen)
2 Eurosystem Haftalık Konsolide Finansal Vaziyeti	Yayınlanacak	Kanunun 15.2'nci maddesi	Parasal ve Ekonomik analiz için konsolide finansal vaziyet (Haftalık Finansal Vaziyet rapor gününe ait günlük finansal vaziyetten türetilenlerdir.)
3 Eurosystemin aylık ve çeyrek dönemlik finansal bilgileri	Yayınlanacak ve Dahili	MFI'nın veri teslim almasını zorunlu kılan İstatistik Yönetmelikleri	İstatistiksel analiz
4 Eurosystem yıllık konsolide bilançosu	Dahili	Kanunun 26.3'üncü maddesi	Finansal raporlama ve Eurosystemin faaliyetlerini yönlendirme ve raporlama. Yasal raporlama gereksinimlerini yerine getirme.
5 Günlük iş hacmi ve bakiye raporları	Dahili		Eurosystem içi işlemlerin ve hesap bakiyelerinin uzlaştırılması. Eurosystem içi hesap bakiyelerine ilişkin faizlerin hesaplanması.

**EK 7: Avrupa Merkez Bankası Bilanço Değerleme Kuralları ve
Kompozisyonu Tablosu
(Avrupa Merkez Bankası Kılavuzunun 4 no'lu Eki)**

Bilanço Kalemi		Bilanço Kalemleri İçeriğinin Sınıflandırılması	Değerlendirme İlkesi	Uygulama Alanı
Varlıklar				
1	1	ALTIN VE ALTIN ALACAKLARI	Depodaki veya işlem halindeki fiziksel altın (çubuk, para, tabaka, külçe) ile fiziksel olmayan altından (ayrılmayan, tahsis yapılmayan altın, dönem mevduatlarından ve çeşitli işlemlerden doğan altın alacak hakları)	Piyasa değeri Zorunlu
2	2	EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERDEN YABANCI PARA ALACAKLAR	Euro'nun kullanılmadığı alanlarda yabancı para birimleri cinsinden sahip olunan, uluslararası ve uluslararası finans kurumları ile EMU dışındaki merkez bankalarını kapsayan haklar	
2.1	2.1	IMF'den alacaklar	a)Rezerv Tranşı İçindeki çekme hakları (Net) Ulusal kota-IMF'nin elden çıkardığı eurolar. IMF 2 no'lu Hesabı (yönetim harcamaları için euro hesabı) bu kapsamda veya "Euro Bölgesi Dışındaki Yerleşiklere Euro Borçlar'a alınabilir. b)Özel Çekme Hakları SDR tutarı (brüt) c)Diğer alacaklar Özel borçlanmalar çerçevesindeki borçlanmalar, Genel Borçlanma Anlaşmaları(GAB)	a)İhtiyati olarak saklanan çekme hakları(Net)Nominal değerli, piyasa döviz kuru üzerinden işlem görür. b)Özel Çekme Hakları Nominal değerli, piyasa döviz kuru üzerinden işlem görür. c)Diğer alacaklarNominal değerli, piyasa döviz kuru üzerinden işlem görür.
2.2	2.2	Bankalardan alacaklar, menkul kıymet yatırımları, dış krediler, diğer dış varlıklar	a)Euro bölgesi dışındaki bankalardan alacaklar Cari hesap bakiyeleri, vadeli mevduat, günlük mevduat b)Euro bölgesi dışındaki menkul değer yatırımları (Hisse senetleri ve "Diğer finansal Varlıklar"daki katılım payları ve diğer menkuller hariç) Pazarlanabilir, Euro alanı dışı yerleşiklerce ihraç edilmiş bonolar, tahviller, para piyasası kağıtları c)Dış krediler) Euro alanı dışındaki yerleşiklerce ihraç edilen pazarlanamayan menkul kıymetler karşılığı ödünç verilenler (Hisse senetleri ve "Diğer finansal Varlıklar"daki katılım payları ve diğer menkuller hariç) d)Diğer dış varlıklar Yabancı para banknot ve bozuk paralar	a)Euro bölgesi dışındaki bakiyelerNominal değerli, piyasa döviz kuru üzerinden işlem görür. b) (Pazarlanabilir) Menkul değerler:Piyasa fiyatı ve döviz kuru c)Dış krediler, mevduatlar nominal değerli, pazarlanamayan menkul kıymetler maliyetiyle; ikisi de piyasa döviz kuru üzerinden işlem görür d)Diğer dış varlıklarNominal değerlidir, piyasa döviz kurundan işlem görür
3	3	EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERDEN YABANCI PARA CİNSİNDEN ALACAKLAR	a)Menkul değerler Pazarlanabilir bonolar, senetler, tahviller, para piyasası kağıtları (hisse senedi, katılma payları ve "Diğer finansal varlıklar" altındaki menkuller hariç)	a)Menkul değerler (pazarlanabilir)Piyasa fiyatı ve döviz kuru
			b)Diğer alacaklar Pazarlanamayan menkul kıymetler (hisse senedi, katılma payları ve "Diğer finansal varlıklar" altındaki menkuller hariç), ödünç verilenler, mevduatlar, çeşitli alacaklar	b)Diğer alacaklar,mevduatlar nominal değerli, pazarlanamayan menkul kıymetler maliyetiyle; ikisi de piyasa döviz kuru üzerinden işlem görür
4	4	EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERDEN EURO ALACAKLAR		
4.1	4.1	Bankalardaki bakiyeler ve menkul kıymet yatırımları, ödünç verilenler	a)Euro alanı dışı bankalardaki hesap bakiyeleri b)Euro bölgesi dışı menkul değer yatırımları (hisse senedi, katılma payları, "Diğer finansal varlıklar" varlık kalemi altındaki diğer menkuller hariç) Euro bölgesi dışındaki yerleşiklerce ihraç edilmiş pazarlanabilen bonolar, tahviller, para piyasaları kağıtları	a)Euro alanı dışı bankalardaki hesap bakiyeleriNominal değerlidir. b)Menkuller (Pazarlanabilen)Piyasa fiyatı

Bilanço Kalemi		Bilanço Kalemleri İçeriğinin Sınıflandırılması	Değerlendirme İikesi	Uygulama Alanı	
		c)Euro bölgesi dışına verilen borçlar Euro alanı dışındaki yerleşiklere verilen borçlar ve bunlarca ihraç edilmiş pazarlanamayan menkul değerler d)Euro bölgesi dışındaki kurumlarca ihraç edilen menkul değerler Uluslararası veya uluslararası (kendi coğrafi konumundan bağımsız) organizasyonlarca yayınlanan menkul değerler	c)Euro alanı dışına verilen borçlar, mevduatlar nominal değerlidir, pazarlanamayan menkul değerler maliyet üzerinden işlem görür. d)Euro alanı dışındaki birimlerce ihraç edilen menkul değerler piyasa fiyatı	Zorunlu	
4.2	4.2	ERM (Exchange Rate Mechanism) II kapsamındaki kredi işlemlerinden alacaklar	ERM II'nin koşulları sebebiyle borç verme	Nominal değer	Zorunlu
5	5	EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINDAN PARA POLİTİKASI OPERASYONLARI NDAN DOĞAN EURO ALACAKLAR	5.1'den 5.5'e kadar olan kalemler: "3. aşamadaki tek para politikası: Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) para politikası araçları ve prosedürler genel dokümantasyonuna bağlı olarak yapılan işlemler		
5.1	5.1	Temel yeniden finansman operasyonları	Düzenli olarak likidite sağlayan, 1 hafta sıklıkta ve genellikle 2 hafta vadeli ters işlemler	Nominal değerli veya (repo) maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
5.2	5.2	Uzun dönem yeniden finansman operasyonları	Düzenli olarak likidite sağlayan 1 ay sıklıkta ve genellikle 3 ay vadeli ters işlemler	Nominal değerli veya (repo) maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
5.3	5.3	İnce ayar ters operasyonlar	İnce ayar (düzenli olmayan ve kısa vadeli) amacı doğrultusunda yapılan ters işlemler	Nominal değerli veya (repo) maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
5.4	5.4	Yapısal ters operasyonlar	Eurosistemi yapısal pozisyonunu mali sektörle bire bir uyumlu hale getirmeyi amaçlayan ters işlemler	Nominal değerli veya (repo) maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
5.5	5.5	Ekstrem borçlanma kolaylığı	Önceden belirtilen faiz oranından gecelik likidite faaliyetleri	Nominal değerli veya (repo) maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
5.6	5.6	Marj denkleştirme (margin call) alacakları	Diğer kredilerin temelini oluşturan varlıkların değerinde oluşan artışlarından kaynaklanan ek krediler	Nominal değerli veya maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
6	6	EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINDAN DİĞER EURO ALACAKLAR	Cari hesaplar, vadeli mevduatlar, gündelik paralar, "EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERİ EURO CİNSİ MENKUL KIYMETLERİ" başlığı altındaki menkul kıymetlerin yönetimiyle bağlantılı olan ters repo operasyonları, Euro alanı dışı muhabir hesapları, para politikası ile ilgili olmayan diğer alacaklar. Bir ulusal merkez bankasının (UMB) AMBS'ne katılım öncesi para politikasıyla ilgili alacakları	Nominal değerli veya maliyet üzerinden işlem görür	Zorunlu
7	7	EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERİ EURO CİNSİ MENKUL KIYMETLERİ	Pazarlanabilir menkul kıymetler (para politikası amaçları doğrultusunda kullanılabilen, hisse senetleri, katılım payları ve "Diğer finansal varlıklar" kalemi altındaki diğer menkuller hariç): Bono, tahvil, senet, ince ayar amacı ile kullanılan AMB borç sertifikaları gibi.	Piyasa Fiyatı	Zorunlu
8	8	KAMU BÜTÇESİNDEN EURO ALACAKLAR	Parasal birlik öncesi hükümetten alacaklar (pazarlanamayan menkul değer ve borçlar)	Mevduatlar/alacaklar nominal değerle, pazarlanamayan menkul değerler maliyet üzerinden değerlendirilir.	Zorunlu
-	9	Eurosistem İçi Alacaklar			
-	9.1	AMB'deki faiz payları	Sadece bir UMB bilanço kalemi. Anlaşmaya göre UMB'nin AMB sermayesindeki payıdır.	Maliyet	Zorunlu
-	9.2	Yabancı rezervlerin transferi karşılığı alacaklar	Sadece bir UMB bilanço kalemi. Euro cinsinden AMB'nin kendi yabancı rezervleri üzerindeki Anlaşma Hükümleri uyarınca haklarını belirtir.	Nominal değerli (feragat edilen kadar eksik)	Zorunlu
-	9.3	AMB borç sertifikalarının çıkartılmasını destekleyen bonolarla bağlantılı alacaklar	Sadece bir AMB bilanço kalemi Karşılıklı anlaşmalardan doğan UMB tarafından çıkartılan bonolar (borç senetleri)	Nominal Değer	Zorunlu
-	9.4	Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içindeki diğer alacak hakları (net)	Bir UMB'larının TARGET veya kendi aralarındaki muhabirlik anlaşması sonucu oluşan alacaklarının netidir. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içindeki diğer alacak hakları (net)	Nominal Değer	Zorunlu
9	10	Ödeme sürecindeki kalemler	Denkleşme hesabı bakiyeleri (alacak hakları, tahsildeki çeklerin dalgalanması da dahil olmak üzere)	Nominal Değer	Zorunlu
9	11	Diğer Aktifler			

Bilanço Kalemi			Bilanço Kalemleri İçeriğinin Sınıflandırılması	Değerlendirme İlikesi	Uygulama Alanı
9	11.1	Euro alanı madeni paralar	Katılan üye devletlerin madeni paraları	Nominal Değer	Zorunlu
9	11.2	Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar	Toprak ve binalar, mobilya ve teçhizat (bilgisayar teçhizatı dahil), yazılımlar	Maliyet eksi aşınma Aşınma Oranları: -Bilgisayar ve bağlantılı donanım/yazılım ve motorlu taşıtlar: 4 yıl -Binalarda ki teçhizat, mobilya ve makina: 10 yıl -Bina ve yenileme harcamaları: 25 yıl Masrafların kapitalizasyonu: Limit temelli (10.000 euro altı, KDV hariç, kapitilazasyon yok.	Önerilir
9	11.3	Diğer Varlıklar	Hisse senetleri, katılım faizleri ve bağlı kuruluşlardaki yatırımlar İştirak faizleri ve yatırımları. Emeklilik fonları ve işten ayrılma (kıdem) tazminatı fonları. Yasal zorunlulukları sonucu ve belli bir amaçla yatırım faaliyetleri için, belli bir maksatla ayrılmış sermaye ve rezerv-tekabül eden bir portföyün yönetimi ve daimi bir yatırım olarak tutulan ayrılmış bir portföyün yönetimi UMB'ler tarafından kendi hesabında tutulan menkul kıymetler. Bu amaçla tutulan menkul kıymetler kullanılarak diğer kredi kurumlarıyla yapılan ters repo işlemleri.	a)Pazarlanabilir hisse senetleri: piyasa değeri b)İştirak faizleri ve likit olmayan hisse payları: maliyet c)Bağlı kuruluşlara yatırım veya kayda değer faizler: net varlık değeri d)Tahviller (pazarlanabilir): piyasa değeri e)Pazarlanamaz tahviller:maliyet f) Finansal sabit varlıklar: maliyetPrim/iskontolar amortize edilir	Önerilir
9	11.4	Bilanço dışı kalemlerin yeniden değerlendirme farkları	Döviz forwardlarının, faiz haddi future'ların, finansal swapların, forwardların değerlendirme sonuçları	Forward ile spot arasındaki net pozisyon farkı, piyasa kurundan	Zorunlu
9	11.5	Tahakkuklar ve ertelenen harcamalar	Vadesi gelmemiş ama rapor edilen dönemde tahsisi mümkün olan gelir. Önceden ödenmiş masraf ve birikmiş faizler	Nominal değer, dövizler piyasa kurundan işlem görür.	Zorunlu
9	11.6	Çeşitli	Avanslar, borçlar ve diğer önemsiz kalemler. Şüpheli hesapları Yeniden değerlendirme hesapları (sadece bilanço kalemi yıl içi kalanı: pasifteki "Yeniden Değerleme hesapları" altındaki kendi değerlendirme hesabınca karşılanamayan yıl boyunca değerlendirme tarihindeki gerçekleşmeyen kayıplar	Nominal değer/maliyet Şüpheli hesapları Yeniden değerlendirme hesapları Piyasa değeri ile ortalama maliyet arasındaki yeniden değerlendirme farkı, dövizler piyasa kurundan işlem görür.	Zorunlu
-	12	Zarar		Nominal değer	Zorunlu

Not: İlk sütündeki rakamlar AMB bilançosundaki, ikinci sütündeki rakamlar UMB bilançosundaki sıralamayı göstermektedir.

Bilanço Kalemi		Bilanço Kalemleri İçeriğinin Sınıflandırılması	Değerlendirme İlikesi	Uygulama Alanı	
Yükümlülükler					
1	1	DOLAŞIMDAKİ BANKNOTLAR	(a) Euro banknotları (b) Euro bölgesi ulusal para birimleri cinsinden banknotlar	(a) Nominal değer (b) Nominal değer	Zorunlu Zorunlu
2	2	EURO BÖLGESİ KREDİ KURUMLARINA PARA POLİTİKASI OPERASYONLARINDAN DOĞAN EURO BORÇLAR	Üçüncü aşamadaki Tek para politikası dokümanında tanımlandığı şekliyle-AMBS para politikası amaç ve usulleri Genel Dokümantasyonundaki araç ve prosedürlerde belirtilen 2.1, 2.2, 2.3 ve 2.5 deki Euro cinsi mevduatlar.		
2.1	2.1	Cari hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil)	Zorunlu karşılık bulundurma yükümlülüğü taşıyan kredi kurumlarının Euro hesapları, Bu kalem zorunlu karşılıkları tutmak için kullanılan hesapları içerir.	Nominal değer	Zorunlu
2.2	2.2	Mevduat kolaylığı	Önceden belirlenmiş bir faiz haddinden gecelik mevduat	Nominal değer	Zorunlu
2.3	2.3	Vadeli mevduat	İnce-ayar işlemlerden kaynaklanan, likiditenin emilmesi amaçları için kullanılan mevduat	Nominal değer	Zorunlu
2.4	2.4	İnce-ayar ters operasyonlar	Likiditenin emilmesi amacıyla Euro işlemleri ile ilişkili para politikası	Nominal değer veya (repo) maliyeti	Zorunlu
2.5	2.5	5 Marjli denkleştirme (margin call) borçları	Kredi kurumlarının, açılan kredilere dayanan varlıklarının değerinde oluşan azalıştan kaynaklanan mevduatları.	Nominal değer	Zorunlu
3	3	EURO BÖLGESİ KURUMLARINA DİĞER EURO BORÇLAR	"EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERİ EURO CINSİ MENKUL KIYMETLERİ" başlığı altında bulunan menkul kıymet portföyünün yönetimiyle ilgili olarak ters repo işlemleriyle eşanlı olarak yapılan repo işlemleri. Para politikasıyla ilgili olmayan diğer operasyonlar. Kredi kurumlarının cari hesaplarını içermez.	Nominal değer veya repo maliyeti	Zorunlu
4	4	İHRAÇ EDİLMİŞ BORÇ SERTİFİKALARI	Yalnız bir AMB bilanço kalemi (UMB'ler için geçici bilanço kalemi) "Üçüncü Aşamadaki tek para politikası-AMBS para politikası araçları ve usulleri üzerine Genel Dokümantasyon, Likiditenin emilmesi amacıyla çıkartılan iskonto kağıtları.	Nominal değer	Zorunlu
5	5	EURO BÖLGESİ DİĞER YERLEŞİKLERE EURO BORÇLAR			
5.1	5.1	Hazine Mevduatları	Cari hesaplar, vadeli mevduatlar	Nominal değer	Zorunlu
5.2	5.2	Diğer borçlar	Personelin, şirketlerin ve müşterilerin (zorunlu karşılık bulundurmayan kurumlar dahil) cari hesapları, sabit vadeli mevduatları, talep edildiğinde geri ödenen mevduatları.	Nominal değer	Zorunlu
6	6	EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERE EURO BORÇLAR	Cari hesaplar, sabit-vadeli mevduatlar, diğer bankaların, merkez bankalarının uluslararası / uluslarüstü kuruluşların (Avrupa Topluluğu komisyonu dahil) (rezerv yönetim amaçlı ve ödeme amaçlı hesapları dahil); diğer mevduat sahiplerinin cari hesapları. Euro cinsinden menkul kıymetlerin yönetimiyle ilgili olarak ters repo işlemleriyle eşanlı olarak yapılan repo işlemleri. Euro'ya katılmayan birlik üyesi diğer UMB'lerin TARGET hesabı bakiyeleri.	Nominal değer veya repo maliyeti	Zorunlu
7	7	EURO BÖLGESİ YERLEŞİKLERE YABANCI PARA BORÇLAR	Cari hesaplar, ters repo işlemlerinden kaynaklanan yükümlülükler; genellikle döviz varlıkları veya altın kullanılarak yapılan yatırım işlemleri	Nominal Değer, piyasa döviz kuru üzerinden	Zorunlu
8	8	EURO BÖLGESİ DIŞI YERLEŞİKLERE YABANCI PARA BORÇLAR			
8.1	8.1	Mevduatlar, bakiyeler ve diğer yükümlülükler	Cari hesaplar, ters repo işlemlerinden kaynaklanan yükümlülükler; genellikle döviz varlıkları veya altın kullanılarak yapılan yatırım işlemleri	Nominal Değer, piyasa döviz kuru üzerinden	Zorunlu
8.2	8.2	ERM II kredilerinden kaynaklanan yükümlülükler	ERM II koşullarına göre borçlanmalar	Nominal Değer, piyasa döviz kuru üzerinden	Zorunlu
9	9	IMF TARAFINDAN TAHSİS EDİLEN ÖZEL ÇEKME HAKLARI KARŞILIGI-SDR	Uluslararası Para Fonu tarafından söz konusu üye ülkeye tahsis edilmiş olan SDR cinsinden tutardır	Nominal Değer, piyasa döviz kuru üzerinden	Zorunlu
-	10	Eurosistem içi Yükümlülükler			
-	10.1	Yabancı rezervlerin transferine eşdeğerde yükümlülükler *	yalnız bir AMB bilançosu kalemi (değeri euro cinsinden belirlenmiş)	Nominal değer	Zorunlu
-	10.2	AMB borç sertifikalarının çıkartılmasını destekleyen borç senetleriyle bağlantılı yükümlülükler	Yalnız bir UMB bilanço kalemi. Karşılıklı anlaşmaya dayanarak AMB'ye çıkartılan borç senetleri	Nominal değer	Zorunlu
-	10.3	Eurosistem içi diğer yükümlülükler (net)	Avrupa Merkez Bankaları Sistemi içi işlemlerden doğan, UMB'lerin TARGET ve aralarındaki muhabirlik ilişkilerinden doğan net yükümlülükler	Nominal değer	Zorunlu

Bilanço Kalemi			Bilanço Kalemleri İçeriğinin Sınıflandırılması	Değerlendirme İikesi	Uygulama Alanı
10	11	ÖDEME SÜRECİNDEKİ KALEMLER	Ödeme hesap bakiyeleri (yükümlülükler), örneğin ciro transferleri dahil olacak şekilde	Nominal değer	Zorunlu
10	12	DİĞER PSAİFLER			
10	12.1	Bilanço dışı kalemlerin yeniden değerlendirme farkları	Yabancı para forward, swap ve future işlemlerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen tutar	Forward ile spot arası net farkın piyasa kuruyla değerlendirilmesi	Zorunlu
10	12.2	Tahakkuklar ve ertelenmiş gelir	Gelecek dönemde vadesi gelecek fakat raporlama dönemine ait harcama. Gelecek dönemle ilgili olmasına karşın raporlama döneminde edinilen gelir.	Nominal değer, piyasa döviz kuru üzerinden	Zorunlu
10	12.3	Çeşitli	Vergiler (şüpheli) hesabı. (Döviz cinsi) Kredi veya garanti kapsamındaki hesaplar. "Diğer Finansal Varlıklar" adındaki varlık kalemi altındaki menkul portföyünün yönetimine yönelik eş anlı reverse repo işlemleriyle ilgili mali sektör taraflarıyla yapılan repo işlemleri. Rezerv mevduatı dışındaki zorunlu mevduat Diğer küçük kalemler. Cari gelir (net toplulaştırılmış kar) bir önceki yıl karı (dağıtımdan önce). Güvene dayalı yükümlülükler	Nominal değer veya (repo) maliyeti Müşteri altın mevduatları Piyasa değerinden	Önerilir Müşteri altın mevduatları: Zorunlu
10	13	KARŞILIKLAR	Kıdem tazminatları, döviz ve fiyat riski ve diğer amaçlarla (örn: beklenen (gelecek) harcamalar için	Maliyet/nominal değer	Önerilir
11	14	YENİDEN DEĞERLEME HESABI	Fiyat hareketlerine ilişkin yeniden değerlendirme hesabı (altın için, euro cinsinden her tür menkul kıymet için, döviz cinsinden her tür menkul kıymet için, faiz oranı değişiminden kaynaklanan piyasa değerlendirmelerinde); döviz hareketlerinden kaynaklanan yeniden değerlendirme hesapları (döviz swapları/SDR dahil tüm net döviz pozisyonları için)	Ortalama maliyet ile piyasa değeri arasındaki yeniden değerlendirme farkları, dövizler piyasa kurundan işlem görür	Zorunlu
12	15	SERMAYE VE YEDEKLER			
12	15.1	SERMAYE	Ödenmiş sermaye (AMB'nin sermayesi katılımcı UMB'lerin sermaye paylarının birleştirilmiştir.)	Nominal değer	Zorunlu
12	15.2	YEDEKLER	Yasal yedekler ve diğer yedekler	Nominal değer	Zorunlu
10	16	Kar		Nominal değer	Zorunlu

KAYNAKÇA

Akdoğan, Nalan. "Banka Temel Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Öneriler," Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ekim 2000.

Akdoğan, Nalan ve Tenker, Nejat. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları. 1997.

Akgüç, Öztin. Mali Tablolar Analizi. İstanbul: Avcıol Matbaası. 1990

Akyüz, Müfit. Göstergelerle Ekonomik Durumun İzlenmesi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Yayın No:570. 1995.

Bernstein, Leopold. Analysis of Financial Statements. Illinois: R.Irwin Inc. 1990.

Board of Governors of the Federal Reserve System. The Federal Reserve System Purposes & Functions. Washington, D.C. 1994.

Demir, Ahmet. Mali Tablolar ve Uygulaması. İstanbul: Çağdaş Ltd. 2000.

Demir, Ahmet. Tek Düzen Muhasebe Sistemi. İstanbul: Çağdaş Ltd. 1998.

Ersel, Hasan ve Öztürk, Emin. Para Politikası Uygulamaları ve Para Miktarı. Ankara: TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü Tartışma Tebliği No. 9207. 1992.

European Central Bank. Annual Report, 2000.

European Central Bank. Guideline of the European Central Bank. (ECB, 2000/18).

Federal Reserve Bank of Chicago. Modern Money Mechanics. Chicago, USA.1994.

Federal Reserve Bank of New York. Understanding M's in Monetary Policy. New York, USA. 1994.

International Accounting Standards Committee. International Accounting Standards 2000. London, United Kingdom. International Accounting Standards Committee Publications. 2000.

International Federation of Accountants Committee-IFAC, web sitesi, <http://www.ifac.org>

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. 1994.

Ovalıoğlu, Ayce. "T.C. Merkez Bankası Bilançosunun Analizi; Bilanço Kalemleri ve Bunları Etkileyen İşlemler". Merkez Bankası Bilançolarının İrdelenmesi. İstanbul: Mülkiyeliler Vakfı. 1993.

Tekinalp, Ünal. Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri. İstanbul: Fakülteler Matbaası. 1979.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu (1211 S.K.). 1970.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muhasebe Genel Müdürlüğü, Bilanço ve Hesapları İzleme Müdürlüğü Uygulama Talimatı. 2000.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Yıllık Rapor. 2000.

TÜRMOB, Türkiye Serbest Muhasebeci, Mali Müşavirler ve Yeminli Mali
Müşavirler Odaları Birliği, Türkiye Muhasebe Standartları 2000. Ankara:
TÜRMOB. 2000.

Vergi Usul Kanunu (213 S.K.). 1961.